

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **46** (297), serie nouă. Miercuri 11 decembrie 1996. Preț: 600 lei

*«cred că m-am îmbolnăvit de moarte
într-o zi
când m-am născut»*
marin sorescu

DROGAT ÎN CĂDERE - ADRIAN PĂUNESCU

Greu ne-a mai fost să traversăm un glod lingvistic ca acela descoperit în poemul lui Adrian Păunescu, **Deromânizarea României**, publicat în foia camerală, cu emfază numită **Vreamea**. Și, dacă ar fi fost numai atât, nu am trage un semnal, căci e în obișnuința Bardului de la Bârca să înșire vorbe, vorbe, vorbe fără noimă, să sară dintr-o barcă în alta cu sprinteneala iepurașului, deși e un tip supraponderal, să simuleze demnitatea (pe care n-a avut-o vreodată!), să filosofeze în stilul lui Neculuță, să înșire kilometri de versuri, fără să Ne emoționeze. Rănille care trebuie să fi apărut după ieșirea sa din circuitul parlamentar au o duhoare atât de nocivă, că te obligă să-ți pui mască de gaze dacă te afli prin preajmă. Un poem care însumează 290 de rânduri, publicat pe prima pagină, acolo unde e întemnițat și chipul condeierului, așa, bărbos, ca un înțelept al vremurilor noi, te obligă să te întrebi: oare nu avem încă medici pentru un astfel de pacient? Sau șocul produs la cădere (al fostului senator, desigur) a stimulat o ceață care s-a strâns, usturătoare, în ochii și mintea bărcanului! Încropeala – ca să fim doar eufemistici! – poate fi citată în întregime: nu pentru frumusețea ei ci pentru monstruoșitatea lirico-epico-paralizantă. Nu există pasaj care să nu trezească reacții de respingere, pentru orice cititor de bună credință, căci, înainte de toate, poemul (!) e o jignire grosolană la adresa poporului român, a democrației de azi. „Românie eroică și Românie oportunistă/ Românie broboadă și Românie pașaport/ Românie deromânizată/ acesta e numele tău de astăzi/ acesta e blazonul tău de noblețe/ și stigmatul tău de cobeligeranță/ nerecunoscută, tu ești/ sinucigașa Românie deromânizată”. Apelul poetului la paradoxuri care, de fapt, nu-s decât niște aiureli fără pereche îl conduc spre rezultate cărora nu mai vrem să le dăm un nume: „Poporul tău e dus/ poporul tău lipsește, de votat/ votează numai niște mânuși, mânușile/ unor mâini care au părăsit/ granițele tale goale pe dinăuntru/ Românie înșelată, Românie vicleană”. Stările de surescitare ale poetului sunt transferate unei națiuni, care n-a demonstrat niciodată ca acum atâta luciditate și calm în manifestările sale, fie și electorale. Orice ar face Adrian Păunescu – și-l știm că e capabil de multe! – toleranța și generozitatea românilor (chiar și față de un individ ca el) nu pot fi ignorate sau batjocorite. Dar el, slugă umilă (și știm bine ce spune **Cartea Sfântă** în acest sens), aruncă noroi în toate direcțiile, în speranță că nu-l vor uita cititorii și alegătorii, toți aceia care i-au refuzat fotoliul senatorial. Aceasta pare să fie cauza de a ajunge A.P. la astfel de concluzii: „frauduloasă și liniștitoare, Românie./ dominată de tot mai multe morți și vizitată de tot mai puține nașteri, Românie./ fără substanță și sens”. Este el, Adrian Păunescu, desemnat să fie judecătorul necruțător al unui popor? Datorită căror însușiri? Din câte ne amintim, traseele sale camelonice și slugarnice l-au definit ca pe o neualtă de care vrem să scăpăm și să uităm cât mai grabnic. Dar, cu toate acestea, el îi dă înainte, scrie fără discernământ și pudoare, ajungând la astfel de sentințe: „Românie fără România, ai rămas/ un număr, o însușire/ o pedeapsă a memoriei!” Doamne, până unde poate merge paranoia! Cât despre realizarea artistică a acestui poem, ne apucă frigurile! Totuși, nu putem încheia fără a cita un vers, emblematic pentru creația de ultimă oră a lui Adrian Păunescu, acela din finalul poemului mai sus pomenit: „drogat de bucuria de neînțeles a lucrurilor rele”. Dumnezeu să-l ajute!

TEOHAR

de NICOLAE PRELIPCEANU

Într-o zi de prin 1964 sau '65, prietenul meu de pe-atunci, Gheorghe Pituț mi-a propus să mă duc să cunosc un om neobișnuit, un poet care a ieșit nu de mult din pușcăria politică și care lucrează cu brațele pe unde va, prin oraș. Ne-am dus într-o seară la vechiul restaurant „Someșul”, o hală imensă cu fețe de mese cenușii, unde am întâlnit un bărbat cu un cap ce nu se poate uita: ochi ce priveau scrutător de sub niște sprâncene stufoase, bărbie și nas tăiate autoritar. O mână puternică le-a noastre și apoi ne-a pofțit să ne așezăm. Ne-a oferit țigări americane, poate Marlboro – erau o raritate pe-atunci, dar el, la „munca de jos”, la ICRA, mai primea câte-un pachet două din cutiile care se spărgeau, risipindu-și conținutul. Nu mai țin minte ce ne-a spus atunci Teohar Mihadaș, căci despre el este vorba. Pentru că ne-am întâlnit și l-am ascultat de multe ori în anii care au urmat până la plecarea mea din Cluj. Acum, când s-a retras definitiv dintre noi, îmi vin în minte toate de-a valma, și vorbe și titluri de cărți și informații. „Rugumiș”, spunea despre vinurile „de surcică” ce nu se ofereau. **Țărâna serilor, Frumoasa risipă, Reminiscențe, Pe Muntele Ebal** și atâtea cărți romantice ale sale îmi trec prin minte azi, când Teohar nu mai vrea să ne spună nici despre triburile care au trecut în vechime pe-aici, nici despre traci și nici despre etimologiile vorbelor noastre. „Faceți curățenie”, tuna el la Bistrița, prin anii de început ai „republicii populare”, arătând cu un gest larg portretele „Învățaților” Marx-Engels-Lenin-Stalin de pe pereții sălii în care-și ținea orele. S-a făcut cât s-a făcut curățenie, dar până la urmă l-au dus pe el, la Canal, la 1, de unde ne povestește încă în acei ani, „înfricoșăți”, aș spune cu un cuvânt ar lui. Și despre Turia, comuna sa natală din Munții Pindului, ne povestea, ba despre ea ne-a vorbit și după ce, cu imense dificultăți, a reușit să o viziteze, mi se pare, acum vreo 20 de ani, pentru ultima oară în viață. Vorbea despre păstori (tatăl său fusese unul dintre ei) și despre haiduci (îi plăcea să se imagineze astfel) cu admirație și nostalgie, ceea ce ar fi părut nepotrivit pentru anii aceia, ai noștri, de frondă (poetică) și nu era. Istoria națională avea, pentru el, o galerie de sfinți: îmi aduc aminte că, vrând o dată să mai cobor din ferovarea sa, absolut dezinteresată, am spus despre Mihai Viteazul că n-a fost, în fond, altceva decât un aventurier și era să mă ia și la bătaie. Generații întregi de scriitori tineri din Cluj, moderniști și chiar post-acesta, au roit în jurul lui, ascultându-l și prețuindu-l, poate tocmai pentru că el privea lumea așa cum – cine știe? – ar fi vrut și ei să o vadă, însă nu-i lăsa împrejurarea că vor să se afirme la anii lor, în seria lor.

Acum Teohar Mihadaș s-a retras. O întrebare despre Cluj, pe care o puneam celor ce veneau de-acolo, n-o să mai fie rostită: ce mai face Teohar? Pentru că știu ce a făcut el. Ce face mereu, în eternitate: **Ortodoxie păgână, Țărâna serilor, Reminiscențe, Elegii, Frumoasa risipă, Pe Muntele Ebal**. Păcat, totuși, că imaginea omului, care nu e numai carne, ci și flux, energie, mișcare, se șterge în cele din urmă, o dată cu oamenii care l-au cunoscut multiplicându-o.

acolade

CONCERTUL BRUCĂNEILOR

de MARIUS TUPAN

În plină epocă de întreținere a culturii personalității se recrutase o echipă (bandă) care părea tocmită, fără prea multe parale, să interpreteze aceeași arie, doar cu unele variațiuni, având un prim solist în persoana lui Dinu Săraru Păturică. Marile idealuri (și procese) nu se destramă în timp, la vremuri noi, ci se readaptează, în funcție de necesitățile istorice și propensiunile colectiviste. Așa s-a ivit, în plină tranziție, oracolul din Dămăroaia, care, recurând la tot felul de ambiguități și subtilități (iată, îl învinuim și de așa ceva!), avea să joace cam pe aceeași carte, a slăvirii unora în dauna altora. Că nu i-a ieșit pasiența, asta-i cu totul altceva, dar noi nu despre premonițiile și răscuirile lui vrem să discutăm acum, ci despre prozeleții pe care i-a făcut.

Orice individ care-și dă cu părerea, pe diverse unde, simte nevoia să-și zică analist (bineînțeleas, politic!), eventual, politolog, căci analizează starea națiunii și a unor neonomencaturiști, și n-are vreun complex sau vreo inhibiție atunci când se uită în oglindă sau își cercetează, fie și prin intermediari, propria biografie. Despre bibliografie, tăcere mormântală! Persoane de acest soi, recomandate doar de funcții (pe care le-au prins știm noi cum!), intră adesea în postura tifoșilor de la peluza Giuleștiului, propunând echipe și strategii, și-și mențin actualitatea (!) și permanența (!) nu fiindcă opiniile lor sunt așteptate ca buteliile – doamne, câte năzbătii mai enunță – ci pentru că acționează în bandă, atacă dacă nu sunt tolerate, oferă servicii pentru a căpăta onorarii, intră, ca prin minunc, într-un

păgubos conseNs. Destule s-au ars de curând, dar nu le-aM văzut punându-și cenușă în cap, nici la discursuri leșioase n-au recurs, dimpotrivă, s-au bătut și mai tare cu pumnul în piept, tocmai pentru a acoperi murmurul și șoaptele celor care știu că numai relativismul e absolut în lumea asta. Ei, brucăneii, atât de sollicitați – națiunea are nevoie de modele și orientări! – vin din câmpul muncii, extenuați, cu straiete compromise și vocile pierdute, iritați, nevrozați, dar nu pot refuza invitațiile de la diverse posturi, fiindcă asta ar însemna trădare. Întră rapid în polemici rezigate (doar acestea dinamizează discursul!), se identifică în ifose dar, mai ales, în capricii, că oameni de elită sunt, n-au vreme să-și asculte partenerii de studio, ideile lor sunt mai năvalnice și mai percutante, și-i acoperă, de intră în derută până și microfoanele, iar privitorii și ascultătorii nu mai contează, aceștia oricum n-au cum să reacționeze de la distanță. Circuitele, zise deschise, sunt doar bine supravegheate. Întră în dialog după un anumit ritual, să nu-i zicem regie, de obicei prieteni și cunoscuți, fiindcă, într-o astfel de democrație, surprizele neplăcute pot veni de oriunde. Studioul e **Trafalgarul** lor. Unii urcă treptat glasul, până la tunet, alții se răstesc, fie și la camerele de luat vederi, destui, seduși de miasele Cuțaridei, își arată colții, și nu pușini dau lecții de morală și demnitate, pe un ton desprins din propaganda roșie sau comedia trandafirică. De fapt, cinc are răbdarea să-i asculte până la capăt poate observa că prestația lor se arată, în multe cazuri, de tot hazul, ajungând adesea să concureze concertele nocturne din bălțile putede.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul
Cu sprijinul Fundației Soros
pentru o Societate DeschisăRedacția: Laurențiu Ulici
(director), Marius Tupan (redactor
șef), Ioan Es. Pop (secretar general
de redacție), Alexandru Spânu
(redactor), Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București,
sector 1, telefon 659.67.60,
fax 312.96.93Cont în lei: Banca Comercială
Română, filiala sector 1, Calea
Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
INFOGIP

Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate
oficiile poștale din țară. Revista
noastră este înscrisă în Catalogul
publicațiilor la poziția 2048.

ISRAEL

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

ntre toate textele umanității — considerând aici scrierile sfinte și cele profane, marile cărți și mesajele e, consemnările reflecțiilor, imaginației ample — nu pare să fie posibil unul mai decât cel cuprins în capitolul 32 din Genezei, versetele 22-31. Este vorba de iacob cu Îngerul.

ob trece noaptea Iacobul prin vad, își pe celălalt mal copiii, femeile casei și ale sale; apoi „rămânând Iacob singur at cineva cu dânsul până la revărsatul”. Cel cu care se lupta îl rănește la coapsă când vede că nu îl poate învinge, iar apoi e: „lasă-mă să plec, că s-au ivit zorile”.

credincios și totodată nelămurit, cere oscutului — Îngerul — binecuvântarea. oscutul îl întreabă care este numele său, care adaugă: „De acum nu-ți va mai fi e Iacob, ci Israel te vei numi, că te-ai cu Dumnezeu și cu oamenii și ai fost mai Dumnezeu-Îngerul binecuvântează pe („Am văzut pe Dumnezeu în față și it a fost sufletul meu”), fără să își spună levăratul nume — numele său ultim.

ediința lui Israel și astfel — apoi — iudeo-ismul culminează asupra istoriei prin erul revelației divine dar, în egală măsură, în calitate de convergență (și sinteză) a și faptei, a logosului și existenței, a lui și țărâniei, a factorului rațional și a celui

existențial prezenți în real.

Atunci când parcurgi cărțile „Judecătorilor” sau „Regilor”, „Cronicile” și marile profeții ale Bibliei, ceea ce întâlnești este, pe de o parte, omniprezența divină, corespunzând dirijării continue, conștientă sau nerecunoscută, dreaptă sau subtil alienată, a omului înspre Divinitate și, pe de altă parte, o enormă galerie de personalități, o infinită diversitate a umanului, o variație extremă a potențialului uman exprimat în istorie.

Se poate spune astfel — utilizând însă un limbaj profan — că marea revelație a monoteismului care este Biblia dăinuie deasupra istoriei ca un mesaj pluralist. Nu este aici vorba de a stabili superioritatea unei religii asupra alteia, de a discrimina fie și pozitiv, căci pozitivul nu există fără negativ și deci orice glorificare — cu excepția celeia dedicată lui Dumnezeu însuși — stă pe o condamnare implicită — ci de a deduce seama interpretării unei relații specifice a Divinității cu omul care poate fi cuprinderea noastră asupra paradoxurilor pe care le ascundem în noi.

Marile filosofii încearcă să stabilească — întâi — absolutul unui principiu (între Thales și Anaxagora), apoi — omnipotența unei capacități umane; operativitatea logică în cazul sofistilor, voința înțeleaptă în cazul stoicilor, bucuria, prin epicureeni. Viața, pur și simplu, viața dincolo de idee, dincolo de simbol și, uneori, dincolo de

semnificație — așa cum aceasta poate fi percepută în lumea umanului — în lunga istorie a gândirii, între Homer și Sören Kierkegaard, nu este prezentă decât în paginile Bibliei sau în acelea ale literaturii — narativă, dramatică sau lirică — profane. Aparent, elementul profan al Bibliei este enorm — în realitate, spiritualitatea iudeo-creștină refuză demarcațiile degradante, creând astfel o viziune absolut specifică asupra a ceea ce s-ar putea numi pe de o parte logos și pe de altă parte existență.

Adevăratul logos nu ne determină, ci ne orientează — el nu ne vorbește continuu deși îl simțim permanent în noi; ni se adresează în clipele de răscruce, de îndoială, nu totdeauna ale noastre, ci ale istoriei care există prin noi. În felul acesta, nimic nu există în univers fără prezență umană — liberi fiind, noi nu devenim doar robii lui Dumnezeu, ci singurii robi ai lui Dumnezeu. Îngerii vorbesc, poate, întregii naturi, dar miracolele nu se produc fără participare umană. Logosul nu ni se substituie, ci ne încearcă. Prin toate acestea, contrar a ceea ce, probabil, a crezut Hegel, logosul nu este un factor de uniformizare a existenței, ci de diversificare a acesteia.

Acolo unde nu există un referențial dispăre nu doar diferența dintre mișcare și repaos, ci și diferența dintre existență și inexistență. Ființarea istorică omenească este mediul care absoarbe sau respinge logosul, după măsura fiecărei ființe omenești.

Judecătorii, Regii, Proorocii și Apostolii sunt nu doar mesageri sau efectori ai Divinității — ei sunt personalități puternice, în sensul de a deține o integrală capacitate de a primi logosul și o integrală capacitate de a-l respinge.

Dacă personalitatea umană nu a cedat în fața agresiunilor, aceasta este în mare măsură consecința faptului că Iacob-Israel s-a luptat cu Îngerul și nu a fost învins.

minimax

NORMALITATEA (II)

de ȘERBAN LĂNESCU

O e-o vreme, toată lumea, sau, mă rog, mai toată lumea — remarcam săptămâna trecută — invocă/cează/ reclamă, cu valoare de imperativ, alul și/sau normalitatea. (Despre alizare se vorbește mai puțin, sau) Analiști, comentatori, lideri politici, tri, „directori de opinie” ș.a.m.d., deci ei care au acces la microfon ca să eze poporul, ori de câte ori, explicit sau cit, li se pune sau ajung ei singuri la asa întrebare «Ce-i de făcut?», arareori nclud în răspuns «normalul»/«nor- tea» și, nu puțin, adesea, se rezumă a atât. O variantă similară de răspuns eu frecvență mai redusă) este aceea în se recurge la «firesc». (Apropos de, untul că în discursul inaugural) dinte Emil Constantinescu nu a intrat ul celor care reclamă/ promit normalul/ ul l-aș socoti, dacă aș fi întrebat, o bilă ni mai mare decât una de biliard.) Odată atat acest simptom (ce s-ar mai putea și vogă, sau molimă, sau, sociologiceste, t de opinie”) tentația ce se iscă este de uta explicația. Căci parcă prea mulți o prea o zic cu foc încât e greu să nu te i de ce, oare? Fără a pretinde că n-or mai te, și altele, totuși, din cât și cum m-a duce mintea, deocamdată, trei cred că Explicațiile, adică sorgințile recurgerii la

«normal», «normalitate» și, mai rar, «firesc» în discursul cu caracter proiectiv-normativ iar că fiecare dintre ele nu le exclude pe celelalte două, poate fi lesne sesizat din prezentarea ce urmează.

Prima sorginte/explicație ar putea fi succint și sugestiv exprimată „citând” o ipotetică sentință de genul: «*Tocmai fiindcă situați(une)a este (eventual foarte) complexă soluția (sau rezolvarea) optimă presupune (sau reclamă, sau impune și se poate întări prin necesarmente) normalitatea.*» (sb. mea) Când nu știi prea bine ce, da' totuși vrei a spune ceva, ba care încă să dea și bine, există subterfugii lexicale taman bune de luat fața, printre ele înregistrându-se, mai nou, și cele aici în cauză: «normal», «normalitate», «firesc.») A doua (adică a doua doar în ordinea expunerii) sorginte/explicație este, s-ar putea aprecia, cumva antisimetrică sfinte... naivități, semnalată de prima. Și în acest caz este vorba tot de subterfugiu/disimulare/eschivă, dar de o cu totul altă factură. Odată acceptată ideea că, în mare parte (pentru a nu spune chiar toate), durerile actuale din România sunt (și) de natură politică, rezultă natura remediilor. Remedii atât ca proiecte/obiective, cât și ca mijloace adecvate lor. Iar aceste remedii, deci neapărat politice, n-au cum să evite opțiunea ideologică. Că ea este, neconștientizată, sau

confuză, sau tactic/oportunist disimulată, sigur, se poate. Se poate și se și poartă, dar, cum se zice, *in extremis*, este imposibil de evitat. Dar, mai mult și mai... abitur decât opțiune ideologică, remediile politice presupun și delimitare de (pe cât posibil mai multe) fărădelegi ale trecutului. Ceea ce conduce direct într-o zonă minată și, totdeodată, vine în contradicție cu filosofia de viață — pragmatică nu-i așa?! — «imparțial ca românul», filosofie ce se poate trăda și prin apelul la, vezi Doamne, normalitate. Atâta doar că, deși poate nu imediat vizibil, cei care ar putea fi numiți partizanii normalității sunt, inerent, și partizani ai unei anumite opțiuni ideologice — argumentația urmând peste o săptămână. În fine, a treia explicație/sorginte, am menționat-o și săptămâna trecută, provine din —cam patetic spus dar așa cred — exasperarea confruntării permanente și în toate privințele cu anormalitatea manifestându-se adesea grotesc/aberant/ monstruos.

Redat în cele două ediții ale *României libere* de sâmbătă 30/11 a.c. (responsabil de număr — *pro memoria* — Dina Rădulescu) cu trei... decupaje ce nu se explică prin rațiuni de tehnoderactare; asta când în obșnuitul editorial de pe prima pagină Roxana Iordache a invocat... idealul normalității!

Dacă or fi existând cititori ai acestei rubrici (rău fimate!), îndrăznesc a le propune să se joace câteva zile pescuind în mesajele din mass media vocabulele «normal», «normalitatea» și «firesc».

De remarcat, în trecut, că și «limba de lemn» a ajuns un astfel de subterfugiu iar unii dintre cei care folosesc incriminator sintagma pot fi prinși la franțuzoaică căci nu i-au citit cartea tradusă la *Humanitas*!

Gheorghe Schwartz, *Procesul*

«**P**rocesul Dreyfus» este folosit de către prozatorul arădean doar ca un pretext pentru re-punerea unui univers numai în aparență logic în lumina lui adevărată: absurdul, derizoriul, deusolarea (controlată pervers), angoasa indusă de precaritatea unei realități scăpate din chingile necesare ale firescului uman optim; o lume labirintică (excelent speculat motivul labirintului în partea **liminară** a romanului), împinsă spre subteranele terorizate de o cumplită dezordine a elementelor, de nesiguranță și de nebulozitate. Drama evreiască devine drama întregii umanități angajate pe drumul eșecului total, nimic nu mai poate fi dizlocat din angrenajul unei ordini universale strâmb; și totuși, **Procesul** (Editura **Helicon**, Timișoara) contrazice, spre final, resemnarea defetistă, purtând mesajul unice soluții salvatoare: „Noul Dreyfus a învățat un alt sistem de viață, s-a obișnuit să prețuiască alte lucruri decât pe vremuri, are nevoie de prezența permanentă a lui Dumnezeu“ (s. mea: A.L.S.). Revelația aparține unui personaj conturat cu pregnanță, Lobl, un soi de ins arhetipal, o întruchipare a sușului spinos pe drumul de la ateism la pietate. Cine spunea că „secolul XXI va fi ori mistic, ori nu va fi deloc“?!

Istoria românilor povestită de Neagu Djuvara

Grupul de acțiune culturală **Furnica**, patronat de Muzeul Țăranului Român și de Fundația Alexandru-Tzigara Samurcaș, a lansat o „carte“ fundamentală pentru cunoașterea istoriei neamului românesc: șase casete audio (realizate de către doamna Irina Nicolau și produse în ansamblul unui proiect al Programului PHARE/ TACIS de democrație al Delegației Comisiei Europene din România), conținând istoria românilor din perioada războaielor daco-romane până în crucialul decembrie 1989. Cel care povestește este eminentul om de cultură Neagu Djuvara; o face sprijinindu-se pe o informație de prim rang, cu o privire de ansamblu străină de orice mistificare, într-o limbă românească pură asemenea cristalului, cu un rar talent de narator.

Cei care se vor întreba – poate – la ce bun o nouă istorie popularizată a neamului („cartea“ domnului Neagu Djuvara conține, cu finețe strecurate, și unele puncte de vedere originale) n-ar trebui să uite două elemente: în primul rând, obiectivitatea verdictului istoric nu se poate obține decât prin confruntarea mai multor voci (s-ar putea vorbi chiar de o polifonie cvasi-antagonică pe alocuri, cu efecte benefice în cristalizarea unei opinii cât mai apropiate de adevăr), apoi – ținând cont de faptul că „povestirea“ domnului Neagu Djuvara se adresează în special copiilor –, actul cultural pe care îl semnalez acum ar putea însemna o piatră esențială pusă la temelia înnoirii procesului educațional, primenire de care noul învățământ românesc (deocamdată preconizat) are atâtea nevoie.

Boris Vian, *Spuma zilelor*

Prima ediție, în românește, a insolitului roman – „o sufocare de basm într-o lume amputată până și de speranța transcendenței“ – a apărut în anul 1969, în tălmăcirea fără de cusur a domnului Sorin Mărculescu. Reeditarea de acum (Editura Univers) vine să readucă în memoria cititorului dedat la lecturi rafinate un autor inconfundabil nu numai în literatura franceză, un scriitor la care „totul e contrast, duioșie și violență, glume irevențioase și sagacitate profundă, râsete și lacrimi, până la acea imaginație scăpată din hățuri și turnată în cel mai clasic tipar“; tot Jacqueline Piatier nota că, prin **L'écume des jours**, ni se dezvăluie (...) „toate seducțiile acestui iconoclast cu suflet de copil, ale acestui logician îndrăgostit de trăsni, ale acestui împrăștiat care, în fond, este un moralist“.

Adulț și contestat în egală măsură, Boris Vian nu a fost, în fond, nimic altceva decât un sacerdot păgân al unei Franțe care, în anii respectivi, își văzuse – cam cu prea multă grabă – toate speranțele și toate valorile prăbușite, paradoxal, profetizând absența oricărei nădejdi în revigorare, Boris Vian a fost unul dintre acele spirite care, prin slova derutant scrisă, a susținut atât viitoarea renaștere a Franței, cât și a Occidentului în general.

Răsvan Popescu, *Prea târziu*

Scriam, în urmă cu câțiva timp, despre penultima carte a tânărului prozator, remarcând Scă aceasta, departe de a putea fi catalogată ca o expresie a unei literaturi majore, prezintă certe calități (stilul direct, simțul acut al observației, căutarea izbită a efectelor vizuale ș.a.) care ar destina-o transpunerii cinematografice. Cu riscul de a-l fi nemulțumit pe autor, îmi mențin părerea, mai ales în urma lecturii ultimei sale cărți. **Prea târziu** (Editura **Humanitas**), despre care cred că a fost scrisă în virtutea unui contract cinematografic, intenție trecută deja în fapt. Linearitatea acțiunii, frazele eliptice, sondarea psihologiei multmilor în manieră comportamentistă (să nu uităm că autorul este un bun anglist, proza americană interbelică fiindu-i – cred – familiară), vizualizarea simbolurilor, toate acestea au fost inteligent utilizate în elaborarea unei cronici reportericești de ținută. Răsvan Popescu este, deocamdată, unul dintre cei mai percutanți observatori ai fenomenului imediat; am credința că, în viitor, dânsul va ști să facă (și să traducă în realitate) distincția între reportajul artistic și proza de ficțiune spre care, evident, tinde și pentru realizarea căreia are resurse de netăgăduit.

Gheorghe Simon, *Viața după Iisus*

Două cicluri (*Viața după Iisus* și *Întoarcerea fiului*) se armonizează în acest volum de poezie cu tentă metafizică accentuată (cartea a apărut la editura **Panteon**, din Piatra Neamț). Refuzând ludicul, demersul poetic – desfășurat de pe o solidă platformă culturală, rezultantă a unei stimabile formații intelectuale – este destinat eliberării fenomenelor și a lucrurilor de sub dominația aparențelor și, apoi, evaluării lor din perspectiva esențelor. Este un drum spre regăsirea desăvârșirii originare, spre aflarea „cifruului“ existenței umane, spre apropierea autentică de Logos, acesta fiind văzut ca element unic de propulsare și de permanență susținere totodată.

Cuvântul poetic, ca o copie platoniciană a Cuvântului divin, trebuie salvat de la tendința risipirii în van, dar poezia trădează mai totdeauna o asemenea risipire, un fel de jonglerie nu tocmai nevinovată, de aici drama unei conștiințe artistice capabile a-și scruta dedublarea. Neliniștilele și îndelungile căutări ale poetului vor un răspuns clar, dar răspunsul bănuț naște o nouă interogație: se încheie, cumva, un pact de suferință cu Dumnezeu?

ANTICARIAT

Muriel Rukeyser, U.S. 1, New York, Viking, 1938

„Tema ei, ca și a colegilor de generație, e viața de toate zilele... Punctul său de vedere, la fel ca și al lor, are claritatea și obiectivitatea unei fotografii... Dar ea e cu mult mai conștientă de posibilitățile de manevrare a aparatului de fotografiat și obține efecte pe care poeții realiști din trecut nu le-au visat... Pe când confrății ei încearcă să cuprindă numai fenomene sociale ample sau exemple izolate, ea surprinde deopotrivă înțelesul general și detaliul specific, le pune în contrast, dobândind astfel o analiză mai adevărată, mai emoționantă“. (Kerker Quinn).

„Sunt unele momente în care **U.S. 1** este îndeajuns de greoi, dar acesta pare a fi atributul lucrurilor bune, dacă sunt suficient de serioase: când cineva – devotat lucrului pe care îl face, unui lucru pe care nu-l gândește de la început ca pe ceva neapărat strălucitor – vrea să-și atingă ținta, chiar de ar fi să se târască pe brânci până acolo. Când poate – ori de câte ori poate – se ridică și aleargă... Sper că domnișoara Rukeyser va rămâne credincioasă drumului greu pe care l-a ales și va inova, va realiza forma aptă să-i întrupeze rarele daruri ale inteligenței și ale pasiunii pentru renașterea socială“. (William Carlos Williams).

Volumul surprinde aspecte ale vieții sociale marcate de multiple conflicte, de-a lungul unui drum imaginar pe șoseaua națională nr. 1, care străbate America de Nord, de pe coasta Atlanticului, până în Florida. Următoarele cărți ale poetei americane au fost: **A Turnig Wind** (1939), **The Soul and Body of John Brown** (1940), **Waterlily Fire** (1962), **The Speed of Darkness** (1968). **U.S.1** poate fi achiziționat de la anticariatul Scala, la prețul de 5.500 lei.

top 5

Librăria Humanitas

- L.M. Arcade, **Revoluție culturală** (Ed. Cartea Românească; 4.000 lei)
- Răsvan Popescu, **Prea târziu** (Ed. Humanitas; 6.900 lei)
- Aurora Dumitrescu, **Să-i spunem Wanda** (Ed. Hestia; p.n.)

Librăria Sadoveanu

- Gheorghe Schwartz, **Procesul** (Ed. Helicon; 6.400 lei)
- Ion Horea, **Căderea pe gânduri** (Ed. Ardealul; 4.000 lei)
- Boris Vian, **Spuma zilelor** (Ed. Univers; p.n.)

Librăria Eminescu

- Michel Foucault, **Istoria nebuniei în epoca clasică** (Ed. Humanitas; 15.000 lei)
- Boris Vian, **Spuma zilelor**
- Răsvan Popescu, **Prea târziu**

Librăria Alfa

- Radu Florian, **Eclipsa filosofiei** (Ed. Diogene; 2.800 lei)
- Gabriel Andreescu, **Naționalistii, antinaționalistii...** (Ed. Polirom; 6.000 lei)
- Vladimir Tismăneanu, **Arheologia terorii** (Ed. Alfa; p.n.)

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- Boris Vian, **Spuma zilelor**
- L.M. Arcade, **Revoluție culturală**
- Bogdan Ficeac, **Tehnici de manipulare** (Ed. Nemira; 8.000)

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate

(dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din poile apariției de carte.

Pagină realizată de Alexandru Spânu

ERAZIA CA ARTĂ DE A SUPRAVIEȚUI

de GABRIEL RUSU

...i, dedicația care întredeschide o carte de poezie poate fi la fel de artistă, profundă, nă, ca și un poem. Iată un exemplu: „...această lume de grațios-agresive fragilități”. nunțat să citez prima parte a respectivei dedicații pentru că ea conține o trimitere personală și, de altfel, pentru exeget, centrul de interes rezidă în fragmentul pe care reproduc. Este descrierea exactă a universului liric pe care Nicolae Motoc și l-a tuit de la volum la volum, timp de mai mult de două decenii, și căruia îi adaugă cu lități”, ultima sa apariție editorială, un efect de ecou fundamental.

Dogma ne spune că țesătura lumii reale este fragilă în raport cu eternitatea. Dar poetul adevărat nu se supune atâta dogmei, el își asumă **erazia ca artă de a supraviețui**, ca o regală cale de a vieții în carne și spirit. Dacă în ordinea reală fragilitatea se află în relație de simbioză cu grația, în ordinea poetică grația nu își refuză niciodată de agresivitate, înțeală această nu în sens războinic, ci în sens vitalist. Grația este, în poezie, puternică, iar fragilitatea lumii reale doar aparentă. Nicolae Motoc se lasă cu știință să fie tratat de alcoolurile tari ale unui cosmos senzualizat. Nu numai omenescul, dar și animalul și vegetalul se găsesc sub stăpânirea poetului. Primul poem al cărții „traduce” desenul lui Jebeleanu, căruia îi aparțin și celelalte poezii așezat pe copertă: „Fata c-un crap viu/ coif pe cap/ și cercei din garzii/ își vede obrazul în apa/ unui vis fără sfârșit” (**În oglindă**). Poetul face să notăm aici că Nicolae Motoc prezintă modalitatea de a lăsa ca titlul să aibă un rol în poem, să fie primul vers al acestuia. Poetica devine, astfel, impresia de fluidizare, de trecere a timpului și a cuvintelor.

În scenograf al nuanțelor, Nicolae Motoc prezintă istorii de, în ultimă instanță, iubire, în decor când solar-marin, când de descendent precum lava izbucnită din gurile tatele unui vulcan tânăr. Pe alocuri, în vorbirea croiește din elementele materiei de o saga: „Ramuri de scai/ galben/ de la nipon/ de scripeți roșii/ împart răpa ca pe-o moștenire.// Pe copil îl conduce/ pe alb c-o pată/ sub ochiul stâng.// Zorii îi înțopii albaștri pe gură,/ îl primesc foșnete/ și moliciunea potecii/ în trepte sub piciorul Ouăle păroase/ de plesnitoare i-aruncă/ în lacrimi verzi.// Cineva-i presară/ în păr de de rapana/ și elite aurii/ să-l recunoască/ și memorie a golfului.// Înfașurat/ ca un de primul/ stol de vrăbii.// Vechea terasă/ scufundată.// Stă să cadă/ și marchiza de cu icuana mamei în geam.// Să nu uite/ el își face un nod/ la batista serii.// În miroase/ a trăpuri goale și alge/ încinse pare.// Aceleași – cuvintele verii/ le sește vântul” (**Legat la ochi**). Nicolae Motoc este departe de a fi tentat de narațiunea lirică, dar un strop de poveste există mai totdeauna, chiar și în schițele în manieră japoneză de din vârful penitei. O dorință care își caută calea: „și cristalele/ de nisip cum oftează/ și pile roz// care lasă-n aer urme/ de aripi de vânt” (**alergi...**). Idem: „să fiu acel pepene/ în care să înfigi cuțitul/ ochilor negri// să mă văd și picur/ cu lacrimi roz între săni!” (**ce n-aș**). Ibidem: „cum îți tremură/ – sub țesătura așă/ a bluzei – săni!// ca pielea de pe botul/ și dup-un galop// ca frunza leneșă/ de nuc nu bate/ vântul/ ca stelele// cu înmiite sfârșite-pe-un cer de iarnă...” (vai...). Personajele sunt simțite, măștile pe care și le pune pe figură sunt imaginabile – așijderea.

Pentru Nicolae Motoc, a exista și a spune

existența implică, deopotrivă, o retorică. Gestul trebuie să aibă încărcătură de semnificații, cuvântul trebuie să aibă profunzime ideatică. Nu poți să trăiești oricum și nu poți să mărturisești trăirea la întâmplare. De aici vine în-scenarea, punerea în ipostază a fiecărui frison de viață. Cu o încrâncenată convingere, actorul se joacă pe sine. El este villonesc, dar și petrarchizează, clasicist, dar și libertin ca în vesel secolul XVIII, simbolist cu distanță față de model, dar și expresionist împătimit de propriile-i fantazări. Să fim bine înțeleși, trimiterile din fraza anterioară nu sunt făcute în legătură cu structura versului, ci cu atitudinile în care se complace eul liric. Obsesivă este dorința de a experimenta vieții care, prin rostire/scriere, să devină exemplare. Actul cotidian se oglindește în metaforă: „Iau țărână din mal./ Îmi place s-o privesc/ când beau vin roșu/ și mă gândesc la cei/ mândri și puternici.// Șoimu-și ciugulește/ solzii din gheare/ și-nțeabă ce văd.// Sunt ca buturuga/ – o grămadă de rumeguș/ pietrificată –/ care-i uterul florii/ albastre-n roua dimineții.// Țipă mierla; ciup-ciup/ de aici până aici/ stăpânesc eu!// Hei domnișoară/ Veveriță din salcâmul/ care mi-a-mbrăcat/ mașina – un hârb – în floare/ nu vrei să bem împreună?// Ieși din crăpătura/ malului roșu și Tu/ domnule Iepure!// Așa.../ Avem aici/ pe capotă câteva cupe// din foi de podbal./ Labele la urechi! Dopul/ pocnește când este scos.// Acest abur albastru/ din gâtul sticlei e sufletul/ celei plecate.// Și-acum să bem/ până vedem ultimul cocostârc.// Să fim acel cocostârc.// Să n-uzim decât roua/ cum cade în iarbă.” (**Invitație la chef**). Poetul exultă,

totuși, rar. Mult mai adesea el se cufundă în tristeți care îl mână aproape de adâncimea destinului. Iubirea dusă este, de obicei, cea care declanșează melancolii: „Nu mă refuzi, dar e-un refuz în toate./ Ești aprigă când trebuie să ierți./ Ierți prea ușor când trebuie să cerți./ Iar gura fără tine, cum se zbate.// Te-aș dezlega, dar mă-nțelegi pe dos./ Nu-i doar al tău ce risipești prosteste./ Spiritul meu în carnea ta dospește/ și de-asta nici nu pot să fiu gelos.// Fantasma celui alt nu mi-e străină./ Că-n ceața ei și-s sănii e-un abuz.// Și răzi când sfâșiat privesc la tine./ și-i limpede ce simți că e confuz.// Nu mă refuzi, dar e-un refuz în toate./ Mai aspru-i păru-n palma mea neroadă./ Iar gura, fără tine, cum se zbate/ să spună cărei guri îi este pradă!” (**gura**). Nicolae Motoc este un mistic al materiei. Carnalitatea femeii, cromatica explozivă a vegetației de țărm de mare, asprimea nisipului, gustul sărat al valului devin în poemele lui altare pentru o credință atavică. Cel care oficiază în fața acestor altare crede în palpabil și, poate paradoxal pentru spiritele conformiste, în grăuntele de perenitate ascuns în efemer. A te bucura de materie semnifică, într-un fel, a ignora cu superbie extincția. Și, desigur, în ceea ce îl privește pe Nicolae Motoc, țărâmul de unde țâșnesc peste lume efluvii vitale este marea cea veșnic ferită de pieire: „din Mare alerg/ pe poteci de stele/ mă-ndepărtez vesel // sărind într-un picior/ nepăsător de moarte” (**abia ieșit...**). Pare șotia unui magician care a evadat în libertatea absolută. Nu pare doar, chiar este. Poetul și-a găsit etern adăpost în protocolul ființării: „Faru-aruncă jeturi/ în zdrențe din puf de scai/ și polen de salcâm.// Calul legat de ancoră/ rupe iarba în cerc.// Iubit toată vara/ de spărtura albastră/ dintre balcon și dig.// În tine cred cuib sărac/ de chire clădit pe nisip.// Vecina-și ocărăște/ – s-audă golful – iubitul/ mereu plecat.// A cui e voioșia de-a țipa/ după ploaie cu mugurii?// Înmoi un deget/ în fardul clipei/ și-atingi straturi vii.// Slujitor al proștețimii./ un șoim împăiat.// Pietrarul trasează/ fără să știe în țărână/ orbitele stelelor.// Din ce atingeri se-aleg/ noi semne de-mbărbătare?// jaful râpei/ – al urechii și al ochiului – beau cu stâncile.// Spre seară – om de nisip –/ mă las mărunțit de valuri.// Degetul unui copil/ înțeapă profilul de rachetă/ al minaretului.// Dintr-un gest simplu-ți tragi/ uimirea că mai respiri.// Poteca se-ntrerupe/ deodată chiar în fața/ stejarului.// Spiritul meu locuiește/ într-o casă de seve.// Răstignită/ prin frunze și mere/ în pielea goală.// Nici brizele nu mușcă/ nici degetele ierbii.// Ochiule negru/ ce cauți în fântâna/ fără fund a urechii?// Miroslul tău de pepene crud/ când ieși din mare.// Șarpele casei clocotește/ în ocheanul căpitanului/ de cursă lungă.// Voi mai străbate un drum/ în sângele – aur viu – al verii?// Teme-te de clipa/ când ți se va spune/ că nu mai ai de ales.// Să te lași zgâlțâit/ de extazul cruzimii.// Crângule tânăr/ și surpat pot să aprind/ un foc aici?// În limba cleștilor roz/ să vorbim domnule crab.// Mai ții sub pernă/ oasele de liliac/ de nu pot să dorm?// Ești ce vezi: deci și cuțitul/ și peștii vii de pe masă.// Văd și acum femeia/ îngropată până la șold/ în mijlocul străzii.// În prezența mării/ poți să mori fericit.// Nu mai am înțelepciunea/ ploii să știu când s-alunec/ când să-mbrățișez.// Îmi rămâne călăuză/ zâmbetul trist al mamei.// Întunericul/ se tăvălește în spini/ își leapădă solzii.// Depărtarea se îmbracă în așteptări de femei singure.// Dușat de-o lumină/ intermitentă transcriu/ acest solo renga.// Un fluture albastru/ mi-e insigna de merit” (**vara/ de-a lungul falezei**). Nicolae Motoc a descoperit că realitatea conține mult mai multe miracole decât bogății peștera lui Ali Baba. Împotriva oricărei dogme, el le dă chip pentru noi în cuvinte. Știe că dacă poetul nu va fi mereu eretic, el, poetul, nu va fi deloc.

* Nicolae Motoc – **Fragilități**, Editura Metafora, 1996.

gellu dorian

O iluzie

Încă mai sunt cei ce crede că se poate salva salvându-i pe-ai lui de la înec, vin apele peste el, mълul, nisipul îi zidește în maluri, nimic nu-l poate opri să-și întindă brațele ca arcurile unui pod peste care vor trece dincolo cei pe care el i-a iubit, vin furtunile, nopțile lungi și dureroase ca rănile războaielor pe trupul unui bătrân, nimic însă nu-l împiedică să creadă că salvându-i pe-ai lui de la înec pe el se salvează, chiar dacă și asta e doar o iluzie, merită să fi trăit pentru atât.

În orașul bănuit de uitare

În orașul bănuit de uitare, orbii dau binețe celor ce văd, surzii cântă zgomotul pașilor, femeile își părăsesc soții, vine disperarea ca un furtun sub presiune și ne udă cu lacrimile pe care Dumnezeu nu le mai numără, copiii dau buzna în viața ta intimă, în timp ce tu crezi că toate acestea i se pot întâmpla doar celui ce o viață întreagă a păcălit moartea cu drojdii și sacăz, ba chiar aș putea spune că în orașul uitat toți cred că lumea începe cu ei, așa cum în pustiu dintr-o dată încep ploile și nisipul rămâne uscat, viața are o culoare fără nuanțe, dacă iubesti, uiți, dacă trăiești, nu simți, dacă mori nimeni nu știe, e mult mai bine nici să nu te fi născut, iar de ți s-a întâmplat, e bine să pleci cât mai curând, nimeni nu va ști niciodată că ai plecat.

Bine că se întâmplă și-așa

Nu mai răspund nimănui la scrisori, nici poștaşul nu mă mai cunoaște așa cum făcea pe vremea când la colțul străzii beam berea zilnică odată cu el. Deși vremea e încă frumoasă, femeile nu mai au carnea pe care-o râvneam, viața asta zdrențuită de griji pune panglici numai papagalilor, seară de seară izgonesc tristețea din casă ca pe niște șoareci opoșiți printre zdrențe, loc nu mai am nici în trupul meu, sufletul nu mi-l mai prețuiește – vine toamna ca un cancer pe străzi, pe cât de frumoasă era altădată, pe-atât de urâtă îmi este acum, ce-o să mă fac cu mine, singur, aproape de moarte, dar bine că se-ntâmplă și-așa, îmi spun.

Fetele de la Cărlibaba

Într-o bodegă din Cărlibaba, odată, pe un perete stătea scris un citat dintr-un poet cunoscut, fetele de acolo îl știau doar de la televizor, bănuiau că e mare, doar atât. Peste ani citatul nu mai era, fetele se țineau numai de afaceri, citatul hiberna în casa de cultură din Vatra Dornei, alături de alte citate celebre.

Dar mai frumoase decât poezia, fetele se chiar despleteau în apele ochilor, albastre

întinderi în care ne scaldam, parșivi, dar ca niște îngeri gata să le apărăm de roadele bogate ale țapinelor. Acolo, pe câțiva metri pătrați, s-ar fi putut întâmpla cea mai frumoasă poveste, și asta numai din cauză că pe un perete, cândva, versurile unui poet cunoscut stătuseră scrise, inimi rebele pulsând sângele mut al necunoașterii.

Dacă s-ar putea scrie cu sângele...

Cine mai crede în versurile plăsmuite la urechile fandosite ale garderobelor zgomotoase? Poate cei ce știu că, ușoare fiind, pot duce până la capăt nepăsarea, boală ce nu se cere vindecată decât astfel, dacă s-ar putea scrie cu sângele acesteia, ochii, citind, s-ar otrăvi, orbi ar căuta altă lumină sub care nici umbrele, nici nopțile nu mai au sens. Cine, nimeni nu mai poate scoate la iveală cu ușurință poesia la picioarele căreia li s-ar face loc numai poeziilor fugăriți din cetate. E atâta zăpăceală, încât în loc de poezie se citește Sandra Brown, Pavel Coruț, gărgăuni siropanți, secătuire a sufletului.

Corcodușe în mâna unui copil

Zilele au devenit ca bureții culeși din păduri de țigănci când toate-s pe moarte și grijile revin ca femeile să-ți reproșeze că existi, zile seci, după ploaie, pufoase ca scarii doar în imaginea celor ce vor să le numere la fel cu cele în care hoinăream fericiți, când dragostea era o împărăție râvnită de toți, când puneam la cale ziua de mâine pe care nu o bănuiam cătuși de puțin tristă, ploioasă, plină de țigănci venind din păduri să ne arate că moartea ne dă târcoale, că viața ne-a fost un huzur pe care l-am trăit fără să știm să-l numim, zilele au devenit numeroase și acre, corcodușe în mâna unui copil orfan care nu va ști niciodată cum arată ochii triști ai tatălui, zilele au haina pe care n-am vrut s-o îmbrăcăm niciodată, haina pe care n-o mai putem arunca de pe noi, fiind singura pe care o mai avem. Ochii apelor tale senine, tulbure apă curgând.

Cu toate acestea, singurătatea este o femeie uitată

Dimineată de dimineată îmi las sufletul pe fereastră și-i ascult zbaterele din aripi, ca și cum prin aer mii de îngeri ar încerca să oprească furtuna ce se apropie, peste zi trec prin oraș fără să fiu observat, seara îmi salvez sufletul de la înec, adormind cu el între palme, cu toate acestea, singurătatea este ca o femeie uitată în camera de hotel, printre perini mucegăite, doar cu îngerii pe umeri hârjonindu-se, toată speranța ei rămâne bărbatul care dimineată de dimineată își lasă sufletul pe fereastră gata să i se așeze în palme, buimăcit de atâta zbatere în zadar.

Cântec de tristețe și însingurare

Un om singur pe stradă nu este însinguratul din casa lui, masca soldatului disperat prin câmpia de funingine, adusă ca un trofeu, piele de jivină rară, într-un muzeu din oraș, mersul lui sigur îl duce spre casa în care-l așteaptă ai lui, însinguratului însă nimeni nu-i deschide ușa, nimeni nu-l întreabă nimic, mersul lui șovăielnic, ca al unui acrobat bătrân, atrage atenția, zâmbetul lui trist nu încântă pe nimeni, singurătatea lui nu este râvnită, aproape că de multe ori nici nu este observat când iese și intră în casă, poate că demult a și murit, deși-l vedem, el nu e.

Dincolo de oraș

Dincolo de oraș de cele mai multe ori poți zări noaptea câinii ca niște stele aruncate prin iarbă, copil rătăceam printre spini, toți știau c-o să mă pierd și-o să-i uit, blestemat sau plin de noroc, luat de ape ca pietrele, noapte după noapte, ani în șir, fereastră aprinsă într-un turn din centrul orașului, aruncat în lehamite de lumea căreia îi lipsesc ochii cu care să vadă dincolo de oraș câinii, noaptea, ca niște stele aruncate prin iarbă, copilul rătăcind printre spini, tocmai spaima cu care ea se gudură și moare pentru totdeauna în rama pe care și-a lustruit-o ani în șir.

PIFANIA LUI BRÂNCUȘI

de RADU-VICTOR NIȚU

În totul despre Brâncuși, nu se mai poate scrie nimic nou. Tot ce se mai poate face este să privim la nesfârșit sculpturile și să ne minunăm înfinit. A fost o vreme când mă duceam Târgu-Jiu în fiecare an, la început fără nici un alt motiv, apoi cu diferite pretexte. Prima dată când m-am dus, era imprudent a vorbi despre Brâncuși. Era în anul când toți caii din mânia erau trimiși la abator – e vorba de acea jertfă lugubră prin care se trâmbea umful colectivizării agriculturii asupra cuminenței milenare a pământului și al ctoarelor asupra mitologiei calului.

Am ajuns noaptea și am ocolit Coloana privind-o pe fundalul diferitelor constelații. Un instinct paleolitic m-a ut să mă opresc în locul de unde vedeam loana atingând Steaua polară. Ulterior mi-am mat convingerea că acela era locul de unde buie privit. Numai așa funcționează Coloana o axă în jurul căreia se rotește bolta cerului și reg universul. De când e omul ființă nditoare a fost fascinat de întrebarea: unde e *axis mundi*? S-au propus multe răspunsuri, ilte orașe însemnate, multe temple și-au putat sfințenia locului. Dar țaranul de la obita a dat cel mai bun răspuns: centrul lumii ate fi și în cel mai neînsemnat loc. El a înfipt r-un maidan cu buruieni și gunoaie osia iversului.

Cred că mă nimerisem să stau chiar pe locul de voise Brâncuși să fie amplasată cea de a ua Masă, formată tot din două blocuri indrice suprapuse ca două pietre de moară, r care e mai puțin contemplată, la o aruncătură băi mai încolo. Am încercat să fotografiez n acel unghi, dar cu tehnica și cu priceperea ea precară, a trebuit să țin aparatul deschis teva ore și mi-a apărut binișor coloana mișcată, însă toate stelele în deplasarea lor rculară au impresionat pelicula în forma unor curi de cerc, toate cu centrul în Stella Polaris n vârful Coloanei. Am repetat experimentul, n mult timp de expunere întreaga noapte. elele au trasat pe peliculă frânturi de cercuri ncentrice întrerupte de profilul Coloanei.

O asemenea fotografie e o cheie cu care deschidem una din infinitele taine ale ulpturilor lui Brâncuși. N-am putut oferi dației fotografia, fiindcă am pierdut-o. Dar ce ieie nu se pierde? Și câte alte chei nu s-au erdut? Însă la Târgu-Jiu cheia e la îndemâna icăruia enoriaș al iubirii de artă și de lumină, re va zăbovi într-o noapte cu un aparat de otografiat și va privi Coloana ca o lumânare în ârful căreia strălucește Steaua Polară. În otografie îi vor apărea toate celelalte stele ca iște vibrații de lumină emanând din vârful oloanei.

Atunci am înțeles mai altfel rostul celor două fese, una cu douăsprezece, iar alta cu șase caune, amplasate la extremitățile liniei – evăzute dintr-o parte într-alta a orașului – pe are sunt dispuse cele patru mari obiecte de cult, nie pe care de altfel se află și o frumoasă iberică. Linia aceasta mi-a apărut ca o osie de ar având la extremități cele două Mese, ca două ori de măcinat în tăcere timpul nesfârșit. Brâncuși era un țaran credincios, iar țaranul omân a înțeles creștinismul ca un fenomen entral în cosmologie și a acceptat biserica drept mediator între Dumnezeu și om. Poate de aceea ales Brâncuși frumoasa biserică să fie cuprinsă a mijloc, ca inima carului. Că Brâncuși a eactualizat un străvechi arhetip al Stâlpului Cerului e ceva arhicunoscut și nu confirmă ecăt că adevărurile sunt eterne, universale și nepuizabile. La fel ca țaranul din mijlocul

Parisului, numai debarasându-ne de spoiala civilizației și revenind la simplitatea primară ne putem apropia de adevăr, fiindcă marile adevăruri nu sunt sofisticate, sunt simple.

În căutările mele dacă nu cumva centrul lumii o fi în altă parte, am dat de cărți din care am aflat că mai toate culturile din emisfera nordică – dar nu mai jos de tropice – au venerat steaua polară ca fiind sediul zeului suprem, iar scara, pe care divinitatea se coboară sau omul se urcă, au materializat-o printr-un stâlp al cerului, de lemn, de piatră, ba chiar și de aramă, de bronz sau de fier. Misionarii catolici sau budiștii au doborât la pământ acești stâlpi, cu și mai mare frenezie când vedeau referiri la cultul fertilității, care desigur că pe niște pudibonzi îi speria. De ce-i speria Coloana lui Brâncuși pe comuniștii care au încercat s-o doboare e mai greu de înțeles, fiindcă nici ei înșiși nu știau ce făceau. Un asemenea sacrilegiu nu putea fi pus la cale decât de propriii noștri intelectuali ca brazii, la care invidia era mai mare decât priceperea, a căror ură împotriva valorilor culturii a fost mai înverșunată decât intoleranța creștinismului față de păgânism, care au răspândit mai mult întuneric decât lumină și pe care continuăm să-i preamărim. Așa cum orice religie își are falșii ei profeți, orice cultură își are falșii ei intelectuali.

Resturi ale unui cult al Stâlpului Cerului încă se mai pot observa la unele popoare, sub forma unor ziceri din Islanda, Finlanda, a stâlpului împodobit cu flori în jurul căruia suedezii joacă hora la solstițiul de vară sau chiar sub forma unui stâlp de lemn pe care diferite grupuri etnice din Siberia încă îl mai înfig în bătătura caselor de lemn sau a iurtelor cu care se mută din pășune în pășune. În ritualul acestor oameni a căror existență este direct legată de ciclurile naturii și depinde de creșterea cailor, un moment important este legarea armăsarilor de acel stâlp al cerului și alergarea lor în sensul în care se rotește stelele pe cer. Ceea ce fac ei astfel este o liturghie dintr-o străveche religie naturală, un act de comunicare cu divinitatea, o repetare a unui fapt cosmogonic pe care însuși zeul suprem îl face la nesfârșit în sferile sale cerești. Stelele înseși nu sunt decât cai pe care A-tot-puternicul – oricum s-ar numi el la unii sau la alții le păstorește și le aleargă pe pășunile sale, care sunt șapte la număr. Aceași cifră șapte (sfere cerești, zile cerești etc.) apare în toate cosmogoniile. Cei mai bine conturați stâlpi au patru muchii, corespunzător celor patru direcții cardinale, cu șapte creștături pe fiecare muchie și de jur împrejur, reprezentând hotarele dintre cele șapte pășuni aflătoare în tărâmul celest. Alteori o osie verticală cu două roți pline simbolizează axa de legătură dintre cer și pământ.

Să revenim la caii noștri, pe care bunicii îi legau de un stâlp în bătătura casei și îi încurau ca să-i obosească înainte de a-i călări sau înhăma. Acea „încurare a cailor“ era motivată ca o obosire a armăsarilor – care altfel nu puteau fi

struniți – după care îi frecau cu șomoioage de călți ca să-i șteargă de spume și nădușeli. Era o necesitate practică, dar și o stratagemă oratorică pentru ca biserica să nu interzică această liturghie păgână. Să ne amintim de asemenea cum se treiera grâul înainte: legau caii de un stâlp la arie și-i învăteau, de călcău spicele cu copitele. Optimal se începea la solstițiu, de Sânziene, la Drăgaică. Era o practică agrară sau o practică rituală? Ambele deopotrivă. Nici o față bisericească nu se gădea să interzică treieratul, iar la ce cugeta țaranul în acel răstimp, nu interesa pe nimeni, atâta timp cât plătea birul, podvada și ce mai era. La români biserica a avut înțelepciunea să nu învrăjbească creștinismul cu mitologia strămoșească și a fost tolerantă. Sărbători folclorice păgâne au fost acceptate discret în calendarul bisericesc, în timp ce occidentul și nordul, chiar și autoritățile neromânești din Transilvania, ardeau de vii păstorii înțelepciunii multimilenare, în special femei.

Și să revenim la caii pe care țaranii gorjeni veniți la târg îi legau de Coloana lui Brâncuși. Erau ei ignorați, cum au răs occidentalii? Ignorant e cine râde de ceea ce nu pricepe. Acești țarani oficiau în văzul tuturor o liturghie de taină la care numai ei, fiindcă erau inițiați și curați la suflet, se împărțeau în secret. Pentru țarani, Coloana lui Brâncuși era mai sfântă decât pentru toți concourt-iștii, care caută rădăcinile inspirației lui Brâncuși la ecuator, ca și cum el ar fi avut vreo nostalgie după coloniile franceze pierdute. Țaranii au recunoscut operele lui Brâncuși ca altare sfinte, cu atât mai sfinte cu cât nu erau sfințite de biserică, iar pe țaranul ridicat dintre ei nu l-au repudiat ca pe un orășenizat sau expatriat, ci l-au respectat ca pe un patriarh. Cred francezii că Brâncuși a fost un sculptor modernist domiciliat la Paris? Orice osanale i-ar înălța Occidentul, nu e decât blasfemie! Brâncuși a părăsit ostentativ vernisajul expoziției internaționale de la Londra din 1938, fiindcă laudele lor l-au jignit peste măsură.

A fost ultimul profet dintr-o religie naturală care lega cerul cu pământul și care, odată cu el și cu colectivizarea agriculturii, s-a pierdut. Nu întâmplător Coloana este singurul lucru pe care comuniștii nu au reușit să-l doboare; divinitatea, chiar și când adoarme, nu rabdă la infinit să i se dărâme lăcașurile. Prin ele trecutul se leagă de viitor. Nu știm, poate că a fost chiar demiurgul, care pentru câteva clipe și-a părăsit domiciliul din Steaua Polară și a venit să ne arate cu degetul unde e centrul universului, a venit să ne spună că nu șapte pajști cu verdeață cerești ne-a rezervat, ci mai multe. Și a venit să ne spună mult mai multe. Brâncuși este o epifanie, e una dintre manifestările lui Dumnezeu pe pământ. Așa cum a ales el locul pentru Coloana Infinitului și l-a sfințit, ne-a arătat că centrul lumii este acolo unde îți legi calul.

WATERLOO, 1996

Lică Buburuză nu știa prea multă carte. Ba s-ar putea spune că nu știa deloc. În casa lui n-ai fi putut găsi nici măcar un petic de hârtie tipărită, fie și de ziar, porția zilnică de hrană a minții și-o lua din ecranul televizorului... Nu, greșit spus. Din comentariile crainicului, că înțelesul imaginilor îl deslușea cu dificultate, n-avea el atâta imaginație, încât atunci când pe ecran apărea un urs, nu-și putea închipui nici o clipă că ursul nu e numai un animal, ci că mai și trăiește în pădurile întunecoase de munte, și că reprezintă un pericol nu numai pentru oi și vite, ci și pentru turiștii imprudenți. De aceea asculta cu mare atenție cuvintele crainicului, iar dacă era o crainică sulemenită și deci fotogenică și frumoasă nu mai asculta cuvintele, devenea surd precum cocoșul de munte la vremea împerecheatului. Nevastă-sa, care îi cunoștea această slăbiciune, îi aducea zilnic „Evenimentul zilei“ și i-l aducea cu perfidie chiar înainte să înceapă „Actualitățile“ când știa că trebuie să apară frumoasa fotogenică sau una din frumoasele fotogenice... Le știa pe de rost programul și le ura deopotrivă pe toate.

Dar ne-am luat cu vorba și era să uităm de neștiința de carte a lui Lică, cu toate că și pasiunea lui pentru femei tinere și sulemenite va juca un rol în vertiginosă sa ascensiune pe scara socială. Dar despre acest subiect mai târziu, atunci când Lică va ajunge la apogeul carierei sale.

Anul acela a fost plin de tot felul de ciudățenii. Au avut loc două eclipse totale, una de lună, alta de soare, mai multe cutremure au fost înregistrate în Pacificul de sud, în Japonia și în Vrancea, trei avioane Boeing șapte sute și nu știu cât s-au prăbușit, unul în Atlantic, altul în Pacific, al treilea în Noua Zeelandă, dar cu acest prilej jurnaliștii n-au scăpat ocazia să declare că avioanele rusești sunt mai proaste decât cele americane... S-a declanșat o curioasă epidemie de meningoencefalită, cauzele căreia au rămas multă vreme necunoscute, nici măcar Institutul Pasteur n-a putut să-i dea de capăt până ce au intervenit savanții americani... Cu spiritul lor pragmatic s-au deplasat la București, au fugărit și au prins unsprezece șobolani, trei găini și un număr indefinit de țânțari – animale bănuite de a fi purtătoare ale virusului. Un val de lăcuste au ronțăit toată verdeața din Africa Centrală, apoi au trecut în Europa prin Gibraltar, au dat gata podgoriile din Spania și Franța, lăsând Uniunea Europeană sau Comunitatea Europeană fără vin și alte băuturi spirtoase... Abia atunci s-a trezit această comunitate de state pe-o sprânceană că mai depinde și de alte țări producătoare. Și uite-așa, vinul românesc, conservat din pricina a tot felul de bariere încă de pe vremea lui Ștefan Cel Mare, a ajuns la mare preț la Paris, Madrid, Londra și... la Berlin nu, fiindcă nemții se mulțumesc cu o halbă sau două de bere și cam atât. Dar să trecem și de chestia asta cu vinul și să mai amintim măcar în treacă de uraganele care au devastat Florida și Japonia, de vulcanul care a erupt în centrul Islandei, topind calota glaciară veche de când e lumea și inundând o

corneliu barborică

bună parte din insulă, și multe altele de care noi n-am auzit, dar cu siguranță s-au petrecut...

În acel an păcătos, nu se știe de ce, opoziția politică din absolut toate țările lumii a pus toate acestea, inclusiv eclipsele totale de lună și soare, pe seama guvernanților. Tensiunea politică a devenit atât de mare, încât în unele state din Africa Orientală a degenerat în războaie civile sângeroase, mai ales în Samaria unde se afla la muncă și... Lică Buburuză. Triburile musulmane din nord puseseră mâna pe putere și declaraseră război sfânt triburilor creștine din sudul țării. Măcelul a fost așa de cumplit că pe câmpurile de luptă au rămas pradă vulturilor și animalelor sălbatice milioane de oameni bine îmbrăcați și bine încălțați. Asta era și marea ciudățenie. De fapt, nu era nici o ciudățenie: nordul musulman era înarmat și echipat de ruși, iar sudul creștin de americani (la solicitarea discretă a Israelului). Lică a văzut atunci pe câmpul de luptă un bărbat care își făcea de lucru printre cadavre. S-a apropiat de el și s-a minunat. Bărbatul acela descălța cadavrele, lega bocancii perechi-perechi cu șireturile și îi băga într-un rucsac, apoi îi căra cale de un kilometru până la o camionetă ascunsă în dosul unor tufe de măslini. Zărandu-l, individul i-a făcut semn să se roiască și a îndreptat țeava unui pistol către el. Lică, tremurând din toate mădularele, a dat să plece, când l-a auzit pe individ strigând: Alo, tu! Ritorna! Deși n-a înțeles ce este acela „ritorna“, a priceput că individul i se adresa lui și, întorcându-se cu fața la el, a văzut că acesta îi făcea semn cu revolverul să se

apropie.

Cum s-au înțeles de aici înainte nu v-aș putea spune, dar deodată a răsunat peste câmpul de bătaie vocea triumfătoare a necunoscutului, purtată departe de un vânticel ce bătea dinspre Marea Roșie: Bravo! Io sono italiano, tu sei rumeno. Buoni amici! Buoni commercianti! Io sono Buzzatti, tu sei Lică il rumeno! Buoni amici! Nu știu cum s-au înțeles mai departe, dar se vede treaba că s-au înțeles cumva, căci nici chiar pentru Lică nu era greu să priceapă că macaronarul jefuia cadavre! Au bătut laba cei doi fii ai Romei și s-au apucat de treabă, fiindcă italianul avusese mare nevoie de ajutor ca să poată încărca mai repede camioneta și să o șteargă de la locul faptei. Împreună, treaba a mers mai iute, au descărcat și încărcat camioneta de câteva zeci de ori, până ce toate cadavrele au rămas desculțe, iar italianul i-a făcut semn fratelui său român că au terminat. Lică însă, nesătul cum era, vroia să ia și armele, iar italianul s-a arătat de acord cu el și tot prin semne i-a transmis că el se duce să descarce camionul de ultimii bocanci, timp în care Lică urma să stivuiască armele. Italianul a plecat și... dus a fost. Lică a așteptat cât a așteptat, după care și-a dat seama că macaronarul îl trăsese pe sfoară.

Și-a pus două pistoale mitralieră pe umărul drept și încă două pe cel stâng, și a pornit în urmărirea fugarului. Dar mai întâi a trecut frontiera în Etiopia care se afla tot în stare de război civil. Acolo, în piața din Addis Abeba a găsit imediat un amator care i-a cumpărat mitralieră. După calculele sale cu cele cinci sutare ar fi putut ajunge în Italia, acolo unde voia neapărat să pună mâna pe escrocii de italieni. Ce, el, un dâmbovițean trecut prin ciur și dărmon, să se lase păcălit de un tercheaberchea, de un oarecare Buzatu? Așa îi reținuse el numele. Și mai ținuse minte că-l cheamă și Calbreaz, fiindcă mereu repeta Io sono calabrese cu un fel de mândrie, ca și cum ar fi vrut să spună că este de neam mare.

Cum a ajuns în Italia cu cei cinci sute de dolari ai lui nu se știe. Fapt este că îl găsim cam în prag de vară bătând străzile Romei, umblând în căutarea unui fugar despre care știa doar atât că se numește Buzatu și Calbreaz, umbla năuc, oprind trecătorii ca să-i întrebe de nu știu cumva unde poate fi găsit unul care se numește așa și pe dincolo, locuitorii Romei îl credeau un străin debil mintal care cerșea, îi întindeau câte o liră sau două sau nouă, iar el nu refuza, mulțumea în stânga și dreapta grazia, signore, grazia, signore... Cel mai mult a câștigat după o cuvântare a Papei Ioan Paul al II-lea la Vatican unde, în fața ferestrei de unde vorbea venerabilul domn, se strânsese puhoi de oameni veniți din toate colțurile lumii. Așa că în pălăria lui s-au mai scurs, în afară de pârlițele de lire italiene, o grămadă de dolari, mărci, guldeni... Lire sterline nu prea, fiindcă englezul, chiar dacă profesează catolicismul, este un om strâns la pungă și îi privește de sus pe cerșetori.

Cei mai mărinoși și mai grași (la propriu) erau credincioșii americani. America era bogată și generoasă, avea de unde să dea

r și să înarmeze săracii din țările ca să înalte cât mai sus drapelul lor democratice, libertăți de care acești n stare de sălbăticiie nu aveau nevoie... flămânzi, dar în loc de pâine primeau să se bată pentru libertate. Rușii au pâine, dar le dădeau tot armă, ca înainte de toate să se elibereze de atorii coloniali.

opo de ce dădeau unii și alții, Lică n-a ci un moment de ce se afla în Italia, că i dea de urma celui care îl păcălise în a cu bocancii de la cadavrele descăltate a trudă de amândoi fratelli latini. De la e, a observat că prea mulți tineri umblă nci militari asemănători cu aceia de pe rile de bătălie din Samaria, unii de iență rusească, alții de proveniență ană. Și a început să intre la idei. elile i-au fost confirmate destul de l de o fetișcană...

r-o seară ieșise din hotelul insalubru răsise o cameră mai ieftină, ieșise să ia umai că aerul pe străduța din fața lui era împovărat de miasele degajate ropubelele supraîncărcate cu resturi ere. Pe sub felinarele dintre europubele mbau niște fete îmbrăcate cu fuste scurte vântecul și buricul la vedere. Neavând ce s-a oprit în fața uneia dintre ele să o ze mai cu atenție. A privit-o din cap n picioare și... ce să vezi, în picioare ocanci militari de pe câmpurile de luptă amaria. Nu-și mai putea lua ochii de la urele „fetei“, era ca hipnotizat. Fata l-a o vreme să se uite, crezând că-i admiră arele, după care pierzându-și răbdarea l-a a rost. I-a vorbit în cea mai curată limbă nească: Ce te holbezi așa? N-ai mai văzut are? Or încheiem afacerea, or du-te lui, hai, iute, plimbă ursul!

âte speranțe au trezit aceste vorbe în umatul suflet dâmbovițean e greu de Le-a vorbit cât a putut el de blând:

Fată dragă, scumpo...

-a apucat să termine vorba. „Fată dragă“ epezit la el, l-a luat în brațe, l-a pupat pe doii obraji, după care a început să strige: Haideți fetelor c-au venit ai noștri!

lelelalte „fete“ erau tot de pe plaiuri bovițene și toate îi păreau în lumina ză a străzii frumoase de nu se mai poate, ceva decât crainicele de la TVR... După e-a dat garanții suplimentare că e român beget, zicându-le ce faceți pe-aici, uțelor?, s-a tras mai într-o parte să le vadă lțările. Neînțelegând gestul lui, puicuțele pornit să-l bălăcărească cum numai ele și au încheiat cu: Mitocanul tot mitocan âne, chiar atunci când intră în Europa!, de rostite de prima puicuță în fața căreia se se.

- Lasă politica, fată dragă, și ascultă aici... mă uitam la ghetetele voastre... De unde le ți?

- Da' ce te interesează pe tine de unde m noi ghetete? Ne privește. Atunci el le a un semn să se apropie și le povesti toată ișenia cu italianul care jefuia cadavre și n îl lăsase pe el, șmecher din Giulești, cu zele umflate. La auzul acestora, pieptul elor se umplu îndată de un incendiar oliu național și îi povestiră la rândul lor ce iseră tot din pricina unui italian parșiv, cum eseră ademenite cu făgăduieli mincinoase vor lucra ca dansatoare într-un bar de lux i Milano, cum, de fapt, acest bar de lux nu e altceva decât o bodegă mizerabilă care vea drept paravan unui bordel și mai zerabil, cum au încercat să fugă de câteva și cum au fost aduse înapoi cu carabinieri, m până la urmă au reușit să scape și să iască pe „picior“ propriu, adică, după usele lor, s-au privatizat. „Încă din țară am vâtat de la ministrul de resort că privatizarea

este absolut necesară și, uită-te la noi, suntem acum privatizate.“

- Pe mine mă cheamă Cica, de la Lucica, așa mi se spune pe aici..., se prezentă fata care cea dintâi îi luase ochii lui Lică Buburuză. Nu-ți fie teamă, noi își înțelegem dreapta-ți mână, rosti ea ca din carte... Nu te minuna că vorbesc așa de elevat, eu am la bază liceul și am citit de câteva ori **Părinți și copii**... nu-mi mai aduc aminte autorul... și drept urmare am fugit de-acasă, dovedindu-mi mie însămi că sunt o femeie liberă.

Pe Lică puțin îl interesa teoria libertății și a culturii, dar atâta pricepea și el - că o fată cu carte și cu știința limbii italiene i-ar fi de mare folos în drumul său spre jefuitorul de cadavre.

- Tu, Cica, vrei să mă ajuți să pun mâna pe hoțul ăla și să salvăm astfel prestigiul țării?

- Adică împreună să spălăm imaginea mânjită a țării noastre? Firește că da, chiar bucuroasă... dar vezi tu, ai destui bani...? Că eu am aici un vad destul de bun și câștig bine...

- Vino cu mine la hotel și ai să vezi ce de bani am.

Ajunși în camera care duhnea a insecticid, Lică o luă în brațe și vru să o sărute, dar fata îl opri cu un nu drăgălaș, mai întâi banii și pe urmă... El îi arăta sutele de dolari și de mărci agonisite de pe urma cuvântărilor și slujbelor Papei Ioan Paul al II-lea, fata deschise larg ferestrele să mai iasă un pic duhoarea de insecticid, apoi se dezbracă și se întinse în pat, zicând:

- Ești un tip grozav, nu știu de unde atâția bani și nici nu-mi pasă, și am să fac dragoste cu tine fără tarif...

Și, pentru prima oară de când plecase de lângă Geta lui, vânzătoare la un Aprozar din Militari, își permise o abatere adulteră...

Dimineața îi explică Cicăi că individul pe care îl căuta se numea Buzatu și Calbreaz. Cica răsede de el din toată inima și îi explică cum că nu putea fi vorba decât de o persoană cu numele de Buzzatti. Se căzni un pic să deslușească ce-ar putea să însemne în italiană Calbreaz, după care izbucni în râs și zise: Asta trebuie să fie calabrese, adică unul din provincia Calabria, provincie care se află la dracul-n praznic, tocmai la capătul din vale al cizmei italiene.

- Nu-i nimic, nu-i nimic, am să mă duc și până la capătul pământului după el, ca să nu creadă că un giuleștean e mai prejos de un calbreaz, sau cum s-o fi zicând...

Auzind de Giulești, Cica își dădu seama că Lică nu era la curent cu ultimele evenimente petrecute pe plan european și ținu să-i facă

următoarea informare:

- Ascultă, Lică, tu nu citești ziarele!

- Pe-alea românești nu le am, și chiar de le-aș avea tot nu le-aș citi, fiindcă nu-mi stă în obicei, nu am deprinderea de a citi nimic, iar de când am plecat de acasă am fost într-o țară arabă la muncă, acum sunt în Italia..., ziarele ăstora, chiar dacă aș vrea, n-am cum să le citesc...

- Atunci să-ți spun eu... Află că țara noastră nu mai există! Ea se numește acum Asinia, cel puțin așa îi spun străinii, cred că după întrecerea neobișnuită la președinția țării a celor 16 candidați, dintre care unul era popă și în același timp om de afaceri, nu știu cum vine asta, e ca și cum ar fi în același timp și cal și măgar - vezi de unde vine? măgar-asin-Asinia - altul este candidatul partidului automobilistilor, un altul este bioterapeut, adică un fel de vrăjitor, unul a declarat că vine să candideze trimis fiind de însuși Domnul Dumnezeu... N-a candidat, dintr-o exagerată modestie, Președintele Asociației Columbofililor și Președintele Asociației Chinologice Române. Și mai puteau candida mulți alții, dar n-au făcut-o, nu se știe din care motive. Așa am ajuns de pomina lumii și ni s-a zis de atunci încoace Asinia, iar noi, românii, ne vom numi de acum înainte asini... Capitala noastră dragă se numește acum Cufurești, iar Giuleștiul nu mai este Giulești, ci Golești, de la „golești buzunarele“, Rapidul nu mai e Rapid, ci Mocăniță...

- Zău, dom'le, chiar așa am ajuns... de râsul lumii.

- Nu fi prost, Lică. Care lume? Că nici cea de aici nu-i mai bună. Mafie, droguri, blenoragie, SIDA, rock...

- Da, dar n-au râie și păduchi!

- S-ar putea să mai fie pe undeva și nu știm noi, că ăștia se pricep să se laude...

- Hai să lăsăm politica... Nu e pentru noi. Eu vreau să pun mâna pe derbedeul ăla calbreaz, să-i pun mâna în gât, să-l strâng până i-o da sângele pe nas ca să-mi dea partea ce mi se cuvine din bocanci...

- Vrei să m-ascuți și pe mine? Calbreazul tău trebuie să fie acum un mare mafiot de vreme ce a putut aduce în Italia atâția bocanci și să încalțe aproape toată tinerețea acestei țări. Nu e bine să te încurci cu astfel de indivizi, ăștia sunt tot timpul cu mâna pe pistol. Eu te sfătuiesc să-l iei cu binișorul, cuțitul tău din Giulești nu face aici nici doi bani...

- Cum?! strigă el mirat și revoltat totodată.

- Te învăț eu cum... Ți-l faci asociat la niște afaceri în Asinia noastră scumpă... O să primească, te asigur, fiindcă la noi e terenul încă virgin, aici e prea mare aglomerație de hoți, la noi încă se mai poate, mai este loc...

Lică o ascultă cu multă atenție și încredere, că doar fata avea la bază liceul și trăia mai de mult în acest Occident luminat, cum auzise și el că se spune în emisiunile de la televizor. Fata, Cica, îi promise că o să-i aranjeze ea trampa, să n-aibă nici o grijă că o să-i aducă pe tavă pe acel Calbreaz.

Cica s-a ținut de cuvânt căci nu era prea greu să dai de un angrosist care vânduse sau care mai vinde și acum bocanci militari de un anumit fel. Peste o săptămână individul s-a prezentat la hotel. Lică i-a explicat cum stă țara numită acum Asinia, țara e pe marginea prăpastiei, a însetată de capital străin, primește pe oricine cu brațele deschise dacă acel oricine investește capital, adică dolari, se poate începe cu un capital cât de mic, cu o măsuță pliantă în un colț de stradă, de la măsuța pliantă în cel mai scurt timp poți să-ți ridici o tarabă sau chiar un chioșc mai arătos pentru ca, în final, să te trezești proprietar al unui întreg lanț de magazine sau chiar al unei

bănci, nu? Frumoasă perspectivă... El, Lică, nu poate oferi decât ideea și cam una mie dolari...

Buzzatti s-a arătat de acord, au bățut palma, s-au urcat în avion și au coborât pe aeroportul Băneasa, unde, surpriză!, i-a întâmpinat un mare număr de ziaristi în spatele cărora o fanfară militară, dirijată chiar de primarul general al Capitalei, cânta cu foc marșul pompierilor... Nu se cuvenea să facă pe mirații, deși erau teribil de mirați de unde aflaseră autoritățile și gazetele cufureștene de sosirea lor. Adevărul era că Lucica, fată din Fetești, dar având la bază liceul și fiind unsă cu toate unsoarele, trimisese un fax pe adresa Primăriei Capitalei, Capitala dăduse alarmă generală, cum că din Italia sosesc la data cutare și cutare doi mari investitori, Buzzatti & Buburuza, doi granguri care vor scoate economia asinească din profunđa ei decădere...

Când s-au dus să înregistreze firma, au găsit-o deja înregistrată pentru ca nimeni să nu mai creadă în zvonurile cum că burocrăția noastră fanariotă ar împiedica penetrarea capitalului străin. La recepția oferită de Primărie li s-au dat asigurări că au nimerit într-o țară în care domnește liniștea și armonia socială, o țară cu un regim stabil etc. Dar n-au apucat să beapână la fund nici primul pahar de șampanie când prin salonul Cercului Militar a început să circule zvonul, de la o ureche la alta, că la Moroieni ar fi izbucnit o răzmeriță. În scurt timp toată lumea știa, inclusiv cei doi investitori străini, că la Moroieni se iscase un adevărat război rasial.

Pentru cine nu știe, am să spun că Moroieni este o localitate așezată undeva în coasta Carpaților meridionali, nici tu munte, nici tu deal. E ceva între aceste forme de relief. Avea în acel an plin de evenimente cosmice, seismice, climatice, aviatice, vulcanice și electorale cam 20-30 de mii de locuitori împărțiți în două: jumătate erau asini, cealaltă jumătate romi, primii erau albi, cei de ai doilea negri. Împărțirea în albi și negri era destul de arbitrară, mulți dintre albi fiind negri, tuciuiri chiar, iar mulți dintre negri erau albi, chiar albișoși. Cearta pornise de la alegerile pentru consiliul municipal și pentru primar, acesta din urmă având culoare neagră și fiind mândru de apartenența sa la această culoare, în timp ce majoritatea consiliului era alcătuită din apartenenți la rasa albă de care erau la fel de mândri. Războiul lua proporții, în luptă intrând tot mai mulți membri ai celor două comunități, unii dintre ei venind din celelalte ținuturi ale țării. Bineînțeles chestiunea a ajuns și în Consiliul de Securitate al ONU, dar guvernul Asiniei în frunte cu președintele o țineau una și bună că în țară e stabilitate socială, că la nivel macroeconomic situația e așijderea stabilă, așa că investitorii străini să poștească, să vină...

Singurii dintre investitorii „străini” care cunoșteau situația și știură să profite din plin ură cei de la firma Buzzatti & Buburuza. Ei ură legătura în mod discret cu comandamentele celor două părți combatante și începură să le furnizeze bocanci militari în numele companiei italiene fantomă „Ilustrissima”. Dar cum stocul de bocanci amarieni era pe sfârșite, comandara la o fabrică numai de ei știută alte mii de bocanci. Cărând veni însă toamna cu ploaia mărunță și acei și combatanții abia atunci își dădură seama că fuseseră păcăliți. Ultimul lot de bocanci aveau tălpi de carton care se ezlipeau la primul salt într-o băltoacă. Dar ce puteau face? La guvern nu puteau apela,

fiindcă că guvernul erau în conflict. Nu le mai rămânea decât să se răfuiească cu cei doi furnizori. Cum cei doi ajunseseră între timp miliardari și stâlpi ai puterii, tentativele albilor și negrilor din Moroieni de a-i lichida fură declarate acțiuni teroriste și condamnate sau chiar reprimite cu toată fermitatea. Astfel combatanții din Moroieni au rămas mofluzi și, odată cu prima zăpadă, ostilitățile au luat sfârșit.

Dar cu ce s-au ales cele două personaje feminine, care au avut un loc în istorioara de față? Cica s-a măritat cu miliardarul cu Lică Buburuza care a divorțat de Geta lui, înduplecând-o după ce i-a dăruit o vilă și cinci sute de mii de dolari. Numai că Geta a prins iute gustul banului și, deși avea destui, i se părea că mai poate avea încă pe atât. A devenit cititoare în stele și zodii. Pentru fiecare citit, adică pentru fiecare precizare a viitorului, pretindea una sută dolari...

CONTRA OBLITERĂRII UNEI DRAME UMANE

de TOMA GRIGORIE

Fabulosul proces Dreyfus a intrat în istorie și s-a constituit într-un exemplar de injustiție umană, rămânând reprezentativ pentru ilustrarea atemporală a dramei vinovatului fără vină. Și poate e bine să nu-l radiem nici acum din memoria lumii.

Chiar dacă pentru antisemiți tragedia ofițerului evreu Alfred Dreyfus nu s-a ridicat la dimensiunea reală și dureroasă a ei, pentru restul omenirii a însemnat o ofensă adusă ființei noastre și libertății ei de a exista. Drama dreyfusiană înfierează ab initio toate erorile judiciare ale omului împotriva omului (și nu sunt, din păcate, puține) indiferent dacă acesta aparține unei alte rase, religii, naționalități decât a noastră sau decât cea acceptată de noi.

Cunoscutul prozator timișorean Gheorghe Schwartz reconstituie acest **accident absurd** de la sfârșitul secolului trecut, în romanul **Procesul** subintitulat **O dramă evreiască** (Ed. Helicon, Timișoara 1996).

Întreprinderea sa romanescă, având un subliniat caracter documentar, vizează două conotații: **repudierea antisemitismului**, care încă își mai scoate coarcele și acum după, iată, un secol de la drama amintită; și **punerea la zid a justiției oarbe**, din toate timpurile, care nu s-a lecuit de boala cărțiței dirijabile nici până astăzi, în plin elan al democrației universale.

Dar cred că este necesar să reparam pe tapet datele esențiale ale cazului, pe care-l recrează cu pricepere prozatorul, într-un limbaj frust, fără prea mare încărcătură metaforică, dar și fără să treneze în stilul anost de proces-verbal.

Căpitanul de artilerie Alfred Dreyfus, atașat pe lângă Marele Stat Major Francez, este învinuit pe nedrept de vânzarea unor secrete militare Ambasadei Germane din Paris și condamnat pentru înaltă trădare. În realitate acest lucru îl făcea contele maior Esterhazy: „Locotenent-colonel von Schwartzkopen, atașat militar al Majestății sale, împăratul Wilhelm al II-lea, se afla în civil. Esterhazy îi dă un plic (nu prea gros) cu informații militare franceze și, tot socotindu-se, diplomatul îi oferă niște bani. În ambasadă, Esterhazy se simte vioara a doua.”

Bănuiala unui expert grafolog că scrisorile comparate sunt scrise de persoane diferite nu sunt luate în considerare. Maiorul Henry de la statistică se dovedește foarte bun plastrograf și completează dosarul condamnatului cu alte piese acuzatoare. Presa vuieste și agită populația franceză împotriva evreilor și a „Sindicatului” lor, care nu se știe precis dacă exista, dar despre care se vorbește că-i ajută pe cei ajunși la ananghie. Emile Zola ia apărarea inculpatului și evreilor în general, în „Le Figaro”, și va fi arestat.

Dreyfus este judecat formal și închis mai întâi într-o închisoare militară din Paris și apoi

după pe Insula Diabolului din Guyana. Știindu-se complet nevinovat, el va îndura detenția cu grave consecințe fizice și morale. Soția sa, Lucia și fratele mai mic, Mathieu vor cere mereu recursul procesului, dar fără succes.

Orgoliul ofițerilor și al miniștrilor de război, care se schimbă, dar gândesc la fel, îi împiedică să-și recunoască greșeala chiar și atunci când se descoperiseră adevărații vinovați. Abia după patru ani și jumătate îi va fi acordată o reparație: nu va mai fi considerat **deportatul Dreyfus**, ci **inculpatul căpitan Dreyfus**. Apoi, procesul de la Renne seamănă leit cu cel de la Paris: „același spectacol, cu același scenariu și aceiași actori”. Recursul face, de asemenea, mare vâlvă în lume, la Roma, Berlin, Viena, Petersburg etc. Mulți se obișnuiseră să aibă un condamnat evreu, un țap ispășitor, spre care să-și îndrepte toată furibunda ură antisemită.

Sentința este la fel de obscură ca și tot scenariul. Alfred Dreyfus este condamnat zece ani închisoare pentru culpa de înaltă trădare, însă de data aceasta cu circumstanțe atenuante. La 19 septembrie 1899, după cinci ani de detenție nejustificată este grațiat (dar încă neabsolvit de vină) și revine în familia sa, dar trăind retras cât mai departe de indiscreția lumii. În decembrie 1900 s-a declarat o amnistie generală tuturor celor implicați în procesul Dreyfus, cu excepția lui însuși.

„...Falsificatori și martori, sperjuri și persecutați, deveneau cu toții o apă și un pământ.”

Procesul de revizuire a durat peste doi ani (1904-1906). Abia la 12 iulie 1906, Alfred Dreyfus, după 12 ani de la arestare, și-a recâștigat în mod oficial onoarea, în aceeași cazarmă unde a fost degradat, a fost înaintat la gradul de **maior** și decorat cu **legiunea de onoare și rang de cavaler**. Tardivă reparație și consolare pentru un om care a suferit atât fără nici o vină, poate, decât aceea că era evreu. Procesul Dreyfus poate fi considerat o avanscenă a holocaustului care a urmat în anii 40.

Nu trebuie să faci parte neapărat din comunitatea evreiască, pentru ca să observi că romanul este zguduitor și binevenit, mai ales acum când, în fragila democrație românească și europeană de est, se pune acut problema drepturilor omului.

Acțiunile de acest gen, de dezumare a enormelor greșeli ale istoriei, ținesc sensibilizarea oamenilor liberi de orice prejudecăți asemănătoare, pentru a stăvili erorile justiției prezente și viitoare și pentru a-i face cel puțin să roșească pe cei care mai încalcă drepturile depline ale ființei umane (repetăm) indiferent de culoare, etnie, religie etc.

TA CA «SĂRBĂTOARE AMÂNATĂ»

de ADRIAN-DINU RACHIERU

ecolta de povestiri, legitimându-i o amânată intrare în lumea literară, pe care le propunea Veronica Balaj umul „cooperativizat“ **În căutarea ui prezent** (Ed. Facla, 1989) s-a văzut : confirmată prin explozia editorială cembristă. Cu frenezie, harnica are, intrată într-un precipitat timp al rârilor a tipărit un **Jurnal de vara** (1990) dar și **Parisul fără mine** chiar și în versiune franceză, la o i din Bruxelles) două romane **itori amânate** și, recent, **Vara elor** și un volum de proză scurtă **la Troia**, (1995), bine primit. Fără a (aici) asupra acestui palmares, putem – ca o primă concluzie – că autoarea te meandrele sufletului feminin și oă, cu dezinvoltură, mediile, vădind se culturale“. Observația din urmă, itabil corectă (aparținând lui Al. Ruja) să se înțeleagă că prozatoarea e atrasă onul livresc. Textele d-nei Veronica nu sunt, din fericire, uscate. E multă în sensul unor existențe rememorate ori ate), cu încercări aspre și amintiri se, cu alunecări în coșmar, viața însăși precum în cazul lui Val) o „sărbătoare tă“. Deci, o mare cantitate de suferință, oarea fiind un grefier al acestui carusel ri, scăpat parcă de sub control. Și, în iință, amestecând motivele, impunând on confesiv grefat pe o alertețe ericească. Jocurile memoriei ntează acest timp reinventat, populat itasme. Protagonistii (pictorița Xenia, ldă, pivotul ultimului roman) caută u, „o rezervă de limpezime“. Iar **Vara relor** (Ed. Perenia, 1996), din păcate rvițiile de corectură în suferință (și e anapoda) prinde, într-un roman voit iculat, cu reușite inserții poematice, „nebuloasă interioară“. Nu disciplina iescă e punctul forte al prozatoarei. , cea care nu acceptă înfrângerea, e ită de duplicitarul Andrei Șelaru la iții de renunțare“. Nimereste într-o anapoda, cu dorința unui refugiu și , în acest vâlmășag, a de ordine. ește o casă veche, usă, revenind la ul loc (al copilăriei) earcă un nou start, ruindu-și „noul iu“. Inițiază chiar o bilă anchetă, pe e brunetei divorțate t comercial) pentru a certitudinea infide- lui Andrei, un turier clasic“ la care vrea să renunțe. Dar jocurile sunt e, o deplasare pe l lămurește ecuația izația de pustietate o pește definitiv, în-ășindu-i gândurile și and-o într-o amor- sufletească. Lângă Stela sau Lenora (și cu dramele lor,

vorbind de singurătatea femeilor – filon generos) protagonista află cuvinte ocrotitoare, întremătoare, ajutând la rându-i. Vocile (și se vorbește mult) coboară în trecut, dramele sunt expediate, jocul trădării anunță inevitabilul sfârșit. Sfatul Lenorei („puțină ereditate, multă voință“) pare a fi ascultat în cele din urmă și Xenia, traversând „vara himerelor“, devenind mamă, va fi capabilă, bănuim, de un nou start.

Lângă alte nume ale prozei feminine din spațiul banatic (și mă gândesc, neapărat, la Maya Belciu, Nina Ceranu, Corina Victoria Sein ori Constanța Marcu), Veronica Balaj a urcat spectaculos și vădește disponibilități care prefigurează o traiectorie demnă de a fi urmărită. Înfrângându-și productivismul și lăsând la dospeală manuscrisele (pentru o revizie atentă), prozatoarea – credem noi – e capabilă de mari surprize.

Elena Chițimia Armenescu

Împovărată de lume

(Luceafărul nr. 42/1996)

Învinsesem redacția într-un fel ciudat mi-am luat poemele și-am plecat.

împovărată de lume
cu acest nume
am lăcrimat
de ciudă? de furie?
numai S.R.I.-ul știe!
ulterior Ioan Es. Pop la ușă-mi bătea
și i-am spus:
– Vezi că e cheia la dreapta TA
sub piatra de pe inima mea,
dă-o la o parte
precum o carte
sau un gând
și intră, tu, Luceafăr blând!

Am auzit un scârțâit
și m-am trezit.

Lucian Perța

O CERCETARE EXEMPLARĂ

În Antologia scriitorilor bucovineni, merituoasa serie pe care o propune editura Rădăuțeană **RO-Basarabia-Bucovina Press** condusă de bătrâiosul Mihai Pânzaru s-a ivit, cu vreun an în urmă, o carte care, regretabil, a trecut neobservată. Semnatarul ei, un cunoscut gazetar sucevean (e vorba de Dumitru Teodorescu) se ocupă, într-un studiu dens, economicos (123 p.), de viața și opera lui Em. Grigorovitză. Și, pe urmele exegetului, ne putem întreba și noi: în fond, cine a fost Em. Grigorovitză? Răspunsul schițat, desfășurat în capitolul concluziv, încearcă să repare o nedreptate. Fiindcă cel care avea o remarcabilă erudiție, cu preocupări multiple, de o diversitate caleidoscopică, deștelenind domenii și fiind contestat cu fervoare, rămâne un strălucit reprezentant al culturii bucovinene. Dar scriitorul? C. Loghin îl considera „adevăratul povestitor al vieții bucovinene“ (v. a n t o l o g i a **Scriitori bucovineni**, 1924) dar azi Em. Grigorovitză este în mare măsură un necunoscut. Oricum, concluzia lui D. Teodorescu e fermă:

până la marea Unire, Bucovina nu a dat un prozator mai bun!

Cu un util aparat critic, manevrat cu rigoare, vădând bibliografia, exegetul pare că știe tot despre subiectul preferat. El pensează conștiincios informațiile și ne invită la o baie în context. Cercetarea sa monografică încercuiește, vorba prefațatorului, regretatul universitar Mihail Iordache, **un destin exemplar** pentru scriitorul din Bucovina. E vorba de Bucovina răpită, modelată cultural (la modul catalitic) de germanitate și dorindu-și reintegrarea românească. Impetuos și sensibil, venind dintr-un „județ liric“ (cum va numi, mai târziu, M. Streinul Rădăuțiul), Em. Grigorovitză nu rămâne doar „duiosul cronicar al Țărilor de Sus“. Dorința de a lăsa o urmă în trecerea sa prin viață viza, preferențial, o carieră didactică. El este cel care întocmea „un curs complet de limbă germană“ și, în pofida unor aprecieri contradictorii, grăbite, patinând la suprafață, tot Grigorovitză a fost considerat – și pe bună dreptate – un mare germanist.

D. Teodorescu, mereu sobru, iubește jocul nuanțelor și refuză clișeele bolnave de maniheism. Fie că vorbește despre vocația pedagogică ori despre ideologia literară și politică a lui Em. Grigorovitză, fie că decupează preocupările de germanistică (făcând figură de pionier) ori cele de traducător, de geograf, publicist și, nu mai încape vorbă, de prozator, analistul nu plusează. Acribios, pătruns de elan arhivistic, el plombează judecăți temeinice, echilibrate și corecte. Ca ultim argument, divulgăm un amănunt: editura a folosit dactilograma din 1983, autorul nefiind nevoit a opera corecturi după seismul decembrist. Titlu necesar, cartea lui D. Teodorescu deschide, credem, o serie, relansând cercetarea monografică pentru scriitorii acestui spațiu vitregit și anunțând viitoarele sinteze, de mare respirație culturală.

Revedere cu George Astalos

FANTASMUL DEPĂRTĂRII

– Revenind chiar în ajunul aniversării dumneavoastră (GA e născut pe 2 octombrie), aş fi tentată să spun că sărbătoritul a venit să-şi adune darurile. Volumul de versuri „Ecuafia Tăcerii“, apărut la editura Vitruviu, premiera de la Teatrul Național din Iași cu monologul „O Rugăciune de prisos“, primul tom de teatru (Politikon), în curs de apariție la Cartea Românească, fresca „Fie pâinea cât de rea tot mai bună-i la Paris“, aproape epuizată după numai câteva luni de la apariție, reprezentarea anticipată a piesei „Caviar, Vodcă și Bye Bye“, montată de Emil Coșeru cu studenții-actori din ultimul an al Academiei de Artă Dramatică din Iași, trei emisiuni pe undele postului național de radio, realizate de Octavian Vintilă, câteva emisiuni de televiziune, unele făcute de Elisabeta Mondanos cu ocazia lansării Antologiei de Poezie Românească „Ethique et Esthétique“, altele cu Dana Opriță pentru difuzarea prin satelit și două cu Grigore Ilisei în seria „O leacă de taifas“... Recoltă bogată...

– Văzută din exterior, revenirea mea în țară pare condiționată de toate minunile enumerate mai sus. În fond, cărțile și piesele de teatru evocate n-au fost decât un pretext pentru a reveni la matcă, pentru a mă întoarce acasă, astfel spus. Exilul nu e nici croazieră de plăcere, nici mijloc de promovare economică a individului ce trăiește în afara frontierelor sale lingvistice, cum cred căpcăunii care visează cai verzi occidentali. Eu sunt pe front – și ca mine mai sunt peste un milion de români care, luând toate riscurile, au avut demnitatea de a nu accepta să se supună la înfinitul arbitrarului unui terorism de stat perpetuat de hegemonia comunistă. Sunt pe front și, când mi se dă câte o permisie, mă întorc acasă, unde stau până mi se expiră biletul de voie, după care mă întorc în tranșeele războiului meu de dezrădăcinare.

– Război lung?

– Lung, foarte lung. Prima oară, m-am întors după 25 de ani de exil. E teribil. Nici o carte, nici o piesă de teatru, nici o antenă de radio, națională sau particulară și nici o televiziune nu poate cicatriza plaga înstrăinării. Din fericire, creatorul, indiferent de natura vocației sale, are un univers compensator în care încearcă să câștige pariul făcut cu devenirea, exorcizând fantasmul dislocării.

– Creatorul, chiar în exil, pare privilegiat...

– Creația, ca preocupare exhaustivă, poate fi considerată o formă privilegiată de a-ți trăi exilul. Realitatea este însă mult mai complexă. Exilul românesc, ca orice alt exil, repertoriază doar o mână de creatori – un procentaj infinitesimal de mic. Masa exilaților nu are demersuri paliative ca scriitorul, pictorul, sculptorul sau muzicianul. Dar așa cum am spus, subiectul e vast. Eu am venit pur și simplu în permisie ca s-o văd pe tanti Lenuța, pe tanti Cornelia, pe unchiul Franz care slujește la biserica din Câmpulung Moldovenesc, pe Mircea și pe Anca Mărgineanu, prietenii mei din copilărie, pe Ulici cu care am vechi complicități, pe Piliuță și pe Gică Buznea care tot pun sticle între noi, pe Cristian Țopescu, pe confracții mei civili și militari, grupați în restaurantele bine famate ale Bucureștiului sau

Foto: A. Herrise, Paris 1995

în faimoasa grădină a Muzeului Literaturii unde se bea cu măsură și se vorbește cu voluptate. E mai uman decât un doctorat la Saint-Cyr.

– Am fost împreună la premiera de la Iași, dar n-am avut timp să ne împărtășim impresiile. Cum vi s-a părut „Rugăciunea de Prisos“ montată de Ovidiu Lazăr?

– Printre mulțimea de titluri publicate de Antonin Artaud există așa-zisul volum de teorie teatrală, „Le théâtre et son double“, pe care toți oamenii de scenă l-au parcurs. De acest „dublu“, care nu mocnește numai în interpretul dramatic, ci și în ceilalți indivizi, se ocupă cu un și mai mare interes psihanaliza. Maica Flavia, protagonista din „Rugăciunea“ mea, interpretată strălucit de actrița Pușa Darie, are dificultăți insurmontabile în tentativa ei de a-și îmblânzi „dublul“, care, în cazul ei, nu e altul decât femeia din ea, cu tot ceea ce seismele anatomice implică. Tot într-un conflict de „dublu“ se află și Maica Justine (Tatiana Ionesi – excelentă, în restituirea traumei produse de constrângere), camarada de chilie a Flaviei. Tocmai asta a descifrat Ovidiu Lazăr și a tradus în termeni de spectacol după ce, bineînțeles, și-a apropiat conflictul interior al personajelor cu o superioară subtilitate.

– Și Artaud?

– Studiindu-l pe Artaud, pentru un capitol din eseul asupra „Pluridimensionalității“ în care investighez „Teatrul Cruzimii“, am avut revelația că, în fond, ființa umană nu are numai faimosul „dublu“ despre care instruiesc teritoriile psihanalizei, ci (fără nici o speculație intelectuală de ordin teologic) este trinitar: Dublului său i se adaugă încă o unitate obsesională personificată: „triplul“. Astfel, omul este în același timp și „Dublul“ său dar și „Mediatorul“ lor. Rațiune înrudită cu teoria „tiers“-ului inclus elaborată paralel de gânditorul Ștefan Lupașcu și de filozoful economiei Démosthène Nacou și adaptată conceptelor transdisciplinarității de Basarab Nicolescu. Tocmai această a treia dimensiune „inclusă“ în personalitatea ființei umane îl echilibrează pe individ, asigurând acțiunilor sale o înlănțuire

coherentă. În afara decalajelor comportamentale logice, înregistrate de personalitatea fiecărui subiect, deviațiile de la manifestările mediane ale omului pun în evidență tocmai șubrezimea destabilizatoare (în general de extracție clinică) a „tiers“-ului ființei. Șubrezimea celui de-al treilea „ego“, altfel spus. Or, în cazul „Rugăciunii“ de la Iași, tocmai existența acestui „triplu“ insesizabil al personalității eroinelor a fost intuit de regizor. De unde, calitatea superioară a montării. Criticul și istoricul Ioan Holban, (însăcunat director al Naționalului cu puțin înaintea premierei monologului, a sesizat cu suferință și pertință această caracteristică a concepției regizorale.

– Mircea Ciobanu a spus sau scris undeva: „George Astalos este cel mai generos dintre noi“.

– Mircea Ciobanu a spus-o sau a scris-o pentru că el era generos. Sunt puțini cei care au darul nativ de a-i pune pe ceilalți într-o lumină favorabilă. Mircea Ciobanu a fost unul dintre aceste spirite superioare. Nici astăzi nu sunt împăcat cu gândul că ne-a părăsit în plină forță creatoare. De altfel, s-a stins în ajunul intrării în tipografie a „Antologiei Poeziei Românești“ pe care am alcătuit-o anul acesta la comanda forurilor administrativ-literare franceze și în care, inevitabil, figura. Antologia, cu toate că însușează poezie vivanță, începe cu trei poeți dipăruți: Gherasim Luca, despre care filozoful francez Gilles Deleuze scria în 1977: „Cel mai mare poet francez e un român“, Tudor George, indiscutabil, cel mai lucid și cel mai curajos poet din a doua jumătate a secolului nostru (vezi „Balada Generației Mele“, unde sfidează puterea cum nici un alt poet n-a făcut-o), și Teodor Păcă, cel mai luminos personaj al poeziei noastre de după război. Aflând trista veste a dispariției lui Mircea Ciobanu, ce trebuia să fac? Să-l scot din corpusul antologiei, era exclus! Să-l adaug „disparaților“ nu era o soluție fericită, cifra 4 părăndu-mi-se searbădă. Atunci, am adăugat două rânduri biografiei poetului. Spunând că „Mircea Ciobanu va rămâne la locul pe care-l are în antologie, pentru că, în spiritul tradiției noastre creștine, el este încă printre noi“.

– Totuși, doar generozitatea îl poate face pe un poet să traducă peste 170 de titluri din poezia confracților săi din țară și să înscrie textele în sumarul unei antologii.

– A cincea ediție a Bienalei Internaționale de Poezie din Franța (1996) avea ca temă „Poezia din țările de Est după căderea zidului Berlinului“. Centrul Național al Cărții care finanțează marile proiecte literare franceze și editura Nord/Pas-de-Calais, care publică o prestigioasă colecție de poezie (singura editură din lume care a publicat în volum poezia laureatei ultimului Premiu Nobel, devenit astfel extrem de cotate în bursa editorială a poeziei universale) au hotărât să marcheze evenimentul, publicând o antologie de poezie. Antologia în chestiune urmând să se raporteze la creația poetică a uncia dintre țările eliberate de sub dictatura comunistă. Pentru faptul că prin mine editura avea garanția calității traducerilor, comandarii au optat pentru poezia românească. Dacă eu aş fi refuzat (cu

contractele pe care le aveam de onorat s-ar fi putut întâmpla), direcția editurii nu i-ar fi confiat elaborarea antologiei altui român, ci s-ar fi îndreptat spre un ceh, un polonez, un ungur, sau mai știu eu ce georgian sau ciuvaș din puzderia de republici sovietice eliberate de sub tutela Kremlinului după căderea Cortinei de Fier. Am spus „Da“, am semnat contractul și pe 27 februarie am intrat „în rezidență“ – termen administrativ care ilustrează modalitatea de retribuire a creatorului. Pe 20 septembrie, la deschiderea Bienalei, a avut loc lansarea „Antologiei“ în Franța – bienală la care fuseseră invitați, printre alții, poeții români: Valeriu Stancu, Alexandru Lungu (Germania), Gabriela Melinescu (Suedia), Cezar Ivănescu, Ion Țepelea și Elisabeta Mondanos cu un remarcabil operator de film de la Televiziunea Română. Fără precedent în istoria antologiilor de poezie străină editate în Franța: pe 23 septembrie Antologia era prezentată într-una din marile librării din Bruxelles, în prezența președintelui Academiei Regale Belgiene și a unui numeros public (s-a vândut tot stocul adus de editor), iar pe 24 septembrie, era prezentată în aula Universității din Praga. Un palmares impresionant pentru o antologie!

– Cum au fost selecționați poeții incluși în antologia din Franța?

– Orice act antologic este supus unui demers subiectiv, pe de o parte, și condițiile impuse de comanditar, pe de altă parte. Ca să-mi stăvilesc cât de cât subiectivitatea am apelat la un titlu-program „Etică și Estetică“, eliminându-i pe toți scribii de curte ai regimului comunist. Cât despre condiția impusă de editor, ea era simplă, dar paralizantă: 140 de pagini! Evident, te supui programului comanditarului, pentru că Occidentul nu e „raiul roșu“ în care puterea le dădea oase de ros versificatorilor din crescătoria ei ideologică, lăsându-i să se joace de-a antologiile stufoase.

– Și...?

– Cu toate rigorile impuse, am reușit să public un florilegiu de 220 de pagini – o treime mult față de corpusul programat inițial. Trei dintre poeții înscriși în sumar nu mi-au trimis cărțile și deci nu au intrat în antologie: Ileana Mălăncioiu, Emil Brumaru și Vasile Vlad. Bineînțeles, sunt încă mulți poeți pe care

ar fi trebuit să-i introduc în sumar, dar imperativele economice primează, oricât de curios le-ar părea amănuntul celor neinițiați în tainele investițiilor.

– Am înțeles că e vorba de alcătuirea unei noi ediții a Antologiei Poeziei Românești în franceză. E exact?

– Exact. Editura Europa, de sub direcția poetului Ion Deaconescu, mi-a și comandat o nouă antologie (tot în franceză) și sper că voi ameliora pe cât va fi posibil compoziția sumarului, introducând nume noi și cu acordul lor, recuperându-i pe cei care au ratat prima ediție. Dintre aceștia din urmă Emil Brumaru mi-a trimis poemele sper că Ileana Mălăncioiu și Vasile Vlad vor citi „Luceafărul“ și vor face la fel. Expedierea volumelor implică, în cutele gestului poștal, acordul poezilor de a figura în sumarul antologiei – nimeni nu are dreptul să dispună, cum vrea și când vrea, de opera unui autor în viață. Zilele trecute, editorul (Deaconescu) mi-a și avansat primele 4.000.000 de lei pentru alcătuirea noii versiuni a Antologiei – în 1997 va apare. Nu e decât o chestiune de timp – traducerea poeziei conține în țesuturile actului conversiunii o responsabilitate mult mai mare din partea traducătorului decât însăși scrierea propriei poezii. Din câte mi s-a spus, această nouă versiune va apărea într-o ediție de lux. Întâlnindu-mă cu Ion Deaconescu pentru semnarea contractului și punerea la punct a conturilor, am văzut un titlu din colecție – nu-mi amintesc ce carte era.

– La noi se spune foarte des că nu se face destul pentru difuzarea literaturii românești în lume. Care este părerea autorului antologiei de poezie românească în Franța?

– Cei care spun că nu se face destul pentru difuzarea literaturii românești în străinătate sunt ori opaci, ori dezinformați, ori pur și simplu noduroși în căpcaunia lor. Literatura română este cel mai abundent reprezentată în Occident dintre toate literaturile comunităților cu același destin lingvistic. Cioran, Ionescu, Eliade, Gherasim Luca, Ștefan Lupașcu, Isidor Isou, ca și mai tinerii Basarab Nicolescu, Dumitru Țepeneag, Radu Portocală etc sunt români, nu sunt laponi sau malgași! Ce altă literatură mai propune Occidentului un atât de bogat și consistent evantai literar? Sau, într-un alt registru, pe care dintre scriitorii din țară

i-am putea alinia alături de cei pe care i-am citat mai sus? S-a terminat cu astronomicele sume investite de regimul comunist în maculatura bilingvă a penițelor subordonate stăpânirii, ale căror stocuri zăceau în beciurile ambasadelor române din metropolele occidentale, încurcând pe toată lumea, chiar și pe cei cărora li se ofereau antologiile. Încet, încet însă mințile se vor aerisi și scriitorul român, neinițiat încă în moravurile circuitului literar universal, va înțelege mecanica difuzării cărții în afara frontierelor lingvistice. O anecdotă în legătură cu Antologia Poeziei Românești apărută în Franța sub semnătura mea: fiind la București, am văzut la televizor (am auzit, mai curând) o secvență dintr-o emisiune literară animată de prozatorul Cătălin Țârlea. În amalgamul de comentarii, un combatant de pe platou (nu l-am putut identifica, televizorul prietenului meu fiind din preistoria tubului catodic), spunea, referindu-se la Antologia evocată: „Nu sunt de acord cu sumarul ei“. Ca și cum i-ar fi cerut cineva acordul când s-a decis publicarea antologiei, sau ca și cum actul antologic ar fi consecința unei deliberări colhoznice unde mujicii votează sumarul, exprimându-și astfel acordul! Să mai vorbim de difuzarea literaturii românești în Occident?

– Chiar așa?

– Chiar așa. În plus, la „nu sunt de acord“ nu spune cum ar fi trebuit să arate cartea dacă el ar fi fost de acord. Când Germania, Italia, Franța sau Anglia i-ar da unuia ca năstrușnicul invitat al emisiunii lui Țârlea mandatul elaborării unei antologii, oare tipul ar veni la mine să-mi ceară acordul? Poate că și acest primitivism (pentru că despre asta e vorba, nu trebuie să ne fie frică de cuvinte) contribuie la diminuarea șanselor de difuzare a literaturii române în afara frontierelor.

– Ce proiecte aveți de realizat după întoarcerea la Paris?

– În prima urgență trebuie să termin textul unei opere în două acte, „Dracula“, destinată scenei de la Metropolitan House Opera din New York. Comanda mi-a fost făcută în iulie 1996 – mai am de scris câteva tablouri din actul doi (ariile, dialogurile recitative și dramaturgia generală), actul întâi i l-am predat compozitorul pe 15 august. Bienala de Poezie din Franța și venirea în România m-au obligat să întrerup lucrul. Hebdomadarul francez de mare tiraj VSD se interesează îndeaproape de mersul operațiilor – reporterul Eric Bonnier mi-a fixat deja rendez-vous pentru un interviu pe tema viitoarei opere. Este vorba de smulgerea lui Vlad Țepeș din falsa legendă cu vampiri, tricotate de Stocker, și restituirea domnitorului român în spiritul „adevăratului său chip“.

– Cine compune muzica pentru „Dracula“?

– Gheorghe Zamfir. Ultima dată ne-am văzut când i-am dat actului întâi, în „fortăreța“ lui de lângă Fontainebleau, după care el a plecat la Varșovia să dirijeze o orchestră de muzică de cameră cu care înregistra muzica unui film, eu am făcut un salt în Belgia, apoi el a plecat la Copenhaga unde avea un concert, eu la Beuvery, la Bienală, el în Statele Unite ale Americii pentru un clip publicitar pentru un compact disc ce îi va apărea peste Ocean, cu am venit în România etc. La întoarcerea mea în Franța ne vom revedea însă și îi voi da actul doi. În marie, după toate calculele, muzica va fi pe portativ.

Interviu realizat de Marina Spalas

gabi panaite

Pasărea Neagră

O pasăre neagră cu fața roșie, cu față șagalnic închide un ochi molcom se-mpânzește, acoperă soarele șagalnic clipește din ochi
Ca-n glumă silește a beznei năvală o pasăre neagră, îmbrobodită de duminică, frumoși conduri purtând cu ochi împodobiiți, cu carne ruptă din blânde trupuri de fiară frumoși conduri, o inimă abia smulsă zbătându-se-ntr-unul neagră pasăre în piept cu un gol hămesit ce-abia se lasă aburcat în zare neagră pasăre fermecând cu sânge un gol Ce-mi crește, Doamne, pe piept, pe frunte o pasăre neagră în ea cu un gol setea cu sânge de soare
Ce noapte ciudată se-ngrășă atâta, ingeri omoară, fiara Curate-s apele de zoaie de lună murdară luna, stătută, în prăfuite țoale, prăfuite țoale ce mușcă din frigul pășării negre cu față de sânge iarăși șagalnic închizând un ochi pasăre neagră visând inimă șuguitoare pasăre, înveșmântând cu trupu-i deșanțatul nimic.

Visătorul

Orb, fără piele, fără gură visătorul stă sub grindină ca într-un adăpost Au să-l mănânce câinii spuneau trecătorii cu umbrele o să răsară soarele și au să tabere muștele peste el, spuneau, nervoși că poartă umbrele, nervoși că au piele pentru grindină, nervoși mai ales pe împărăția străină ce creștea din trupul aburind al visătorului și intra furișat în presimțirile lor, tăcută, fără înfățișare, împărăția ne bună în care Moartea e bărbat și Dumnezeu femeie, pentru toți cei orbi, muți, cu carnea neîntreaga-femeie.

Dumnezeul lui e curvă, spuneau, și nălcă prăsită de furtună, o să se întoarcă soarele. Cu umbrelele schimbate în sandwich-uri, paltoane, inele,

amanți ai paraginii bătrânii trecători creșteau în fiecare zi ocolul pe lângă acel visător ciumpav, absent, poate mort.

Solitudine

În patria omului cu răi ostași de cuvinte, ești străin, oricine ai fi, trecătorule, simplă monedă pentru o laudă-spune ucigașul- (și toți sunt dreți) Cincul schimbă ghete Visătorul ciungește scâldându-se-n vreme Un popă de fier se-ncălzește la focul hrănit cu hotare Plâng cerul și gropile vândute de Nimeni unei spaime Cel ce ține pana, cu-n scepticism de fațadă așteaptă căderea încă unei frunze-bastard tărâm de mituit odihna.

Sosia

Truce-un costum, o poreclă, mama în droșcă, pălăria, botezul, mama călare pe

schita de paradă a lui eu și-un apendice. Nu mă întristez, îmi cumpăr drapel, cumpăr zgomot de tălpi, o jale la trompetă eu-pompoasă ariergardă a dorințelor altora despre mine

(băiatul tatei)
Măine am să strecor o năframă albă în decorul care mă anunța
măine am să sabotez iubirea asta grasă, sulemenită după care zilnic sunt târât tușind, scuipând, cu migrene
măine chiar batista cu flegmă am s-o trimit în față

în loc de steag alb
E-un praznic azi, se pune fals la popreală, se dau mame de pomană, mă las furat chiriaș în acum

Toți ăla, ăla, ăla fălindu-se cu mutra-mi s-ascund sub boruri de lătratul femeii călare toți ăla-ăla pleacă în ploaie, se scurg, se topesc toți băjbâie-n aer vremea să-nhațe în fața târgului de euri închizându-se

marin lupșanu

Lepădarea de diurn

De-aș putea să mă lepăd de voi – nimicuri zilnice – găse sadice pe inflorescența creierului meu atunci și numai atunci s-ar lumina întregindu-se fața mea nocturnă roasă de zvârcolicii extazului ca o peninsulă de fiorduri. Numai că voi, dragele mele zilnice păcate multicolore precum stadioanele vara vă gudurați la picioarele mele aidoma lavei peste orașul de la poalele vulcanului și să mă împărțiți între voi, disputându-mă și mă trageți la sorți în vreme ce în sufletul meu înaintează tristețea ca o italie-n mare.

Din senin

Sunt zile în care, din senin, mă îndepărtez atât de mult de mine încât sufletul abia mai are loc în scorbura trupului și peste memorie cresc lichenii uitării.

E ca-n lunile secetoase de vară când sirena ciocârlii rămâne blocată-n văzduh tunând neconținut aidoma clopotelor de țară când spirite malefice aprind vreo casă, deasupra câmpului care se crapă în desene mari

asemănătoare cu țările Africii, și dacă privesc în oglindă în loc să-mi văd chipul congestionat de așteptare zăresc, pentru o clipă, fulgerul anticipând ploile repezi care tot din senin se pornesc sfărâmându-mi obsesiile și sfârșind în clasicul curcubeu în care, de prea mult privit în sus, s-a dispersat și culoarea ochilor mei.

Schiță de portret

Strigătul maicii mele născându-mă fiind mai rapid decât fulgerul a ajuns înaintea mea pe cruce.

O, moarte dacă ești bun ochitor otrava laserului tău va trece prin palmele mele deja crenelate.

Șaua scade în giulgi, curg zori vomitați dintr-un clonț de cocos
Un nou străin s-odihnește în bălci, părăsit de fantasme,
un vesel străin cu broboadă fumând.

Intocmai

Nopti și zile travestindu-se unele-n altele: ca într-un joc straniu în care viii și morții își schimbă măștile succesiv inversând replicile și greșind intenționat rolurile cum se întâmplă uneori toamna când dintr-o furie lăuntrică tănuită vreme îndelungată în sufletul celor plecați

pruni turbați înfloresc a doua oară sau când oile fată miei cu capete de lup înspăimântând mame și fete. Scene-dintr-un spectacol non-stop în care sărbătorile și tristețile se încaieră între ele

cu îndârjirea cu care în mintea copilului cerul și pământul s-ar lupta la orizont. Și toate acestea repetându-se întocmai după ce mă veți înclua și pe mine în pământ iar viața va rămâne afară asemeni câinelui ghemuit pe pragul caselor țărănești.

Basm

(modern)

Fericiți ca porumbeii din podul gării Ciulnița țigani vând semințe țărănilor risipiți în orașe precum fluviile-n mare.

Tatăl meu e muzeul în aer liber prin care doctorii își plimbă căteii prin care trec grăbite moldovencele de la ITB topindu-se în aglomerația pietelor unde cântă octombrie cu capul spart de jordiile băieților care au bătut nucii.

Invocație

Ne te-ndepărta de mine, viața mea Nici unul din noi nu crede în aur ci-n zile bogate-n munci și în nopți pline de dragoste.

Și eu și tu iubim: apa, aerul, focul: primăverile în care totul, absolut totul pornește spre țintă precisă, clipele când pică frunza și gândurile dușmanului pot fi citite ca-n palmă.

Cu tine încă e bine și când surăzi strălucirea dinților tăi

UN SANGVINIC

de AL. CISTELECAN

Din metafore sanguinice vrea să-și hrănească poemele, și în a doua sa carte (*Patria sângelui*, Ed. Hipelag, Târgu-Mureș, 1996), Lucian Tămaș. Cesele sanguinare nu lipseau nici primului lum (*Spargerea cercului sau călător pe tostrăzile himerei*, Ed. Panteon, Piatra Amț, 1993), mai cu seamă în pasajele în care arul poet își scotea efectele din altercația unei taxe violente cu melancolia de fond și în care activa un patetism imediat al imaginarului: poemul se despică în două/ sângele i se elinge pe zăpadă și/ izbește măruntaiele clipei/ a milă". De altfel, poemul însuși era văzut încă ca un mic masacru în care „o literă taie/ sălbăticie/ beregata unui vers izolat”, poetul aduindu-se să dea aere fioroase unei insibilități delicate. Formula sa continuă să se scuzie, și în noul volum, pe exasperarea reciprocă a violenței și suavității, poemele sfăcând în laturi contrastive un oximoron longitudinal și pregătind o viziune tensionată, știută, pe de o parte, de o retorică spasmată pe de altă parte, de una diafană. Regia pactului dintre cele două ordini, exagerând și potențele scriiturii convulsive, cât și pe ale ei candidă, ostentativ naive, strânge la un loc

cele două registre în care exersează, de preferință, Lucian Tămaș: „**Acolo unde presimțirile/ își trăiesc pubertatea/ acolo unde iarba// urlă cu lupii alături// și visul ca un pumn// de țărână curge/ pe cristalinul ochiului/ înlăcrimat// o fetiță adună cireșe// și albe/ și albastre, și alb-albastre**” (versurile subliniate în loc de titlu, mișcare premeditată a poetului, mergând până la construcția poemului din două piese convergente, în care adesea titlul amplificat poate fi el însuși un poem). Chiar dacă n-au dispărut cu totul, fiind, de altfel, cerute de economia contrastivă a textului, pasajele de involburare patetică, în care Lucian Tămaș lucra în angoasă, punând penița să se adape dintr-o călimară cu sânge, nu mai au preeminență în *Patria sângelui*. Ele și-au pierdut-o atât prin neutralizarea retoricii, prin desensibilizarea notației și prin intelectualizarea imaginarului, cât și printr-o operație de hieratizare a sintaxei. Struna compasională a poemelor are acum doar o vibrație interiorizată, fără diligență care s-o ducă spre retorisme, iar drama existențială e „combătută” prin detașare discursivă și prin reactivi ironici, depatetizați: „**ți-ai făcut culcuș/ în sângele mielului// sacrificat, era cald/ înăuntru// și aproape matern/**

până când au început// avalanșele// în direcții neclare”. Discursul lacrimal, compătitor și impresionabil, de care poetul nu se poate rupe, e exasperat prin caricare și prin altercația abruptă cu cel notarial, strict consemnativ: „lacrima/ lacrima/ lacrima/ lacrima/ lacrima/ lacrima și clapele mașinii de// scris// trusa de machiaj/ orgasmul/ nota de plată” etc. Cele șapte zile ale „genezei” lacrimale a poemului sfârșesc într-o notație grotescă, realistă și cinică, amendând sintaxa deploratoare prin acțiunea în răspăr a celei stenografice.

O distanță ironică își ia Lucian Tămaș și în lirica senzuală, în erotica jucată pe ostentații fals ceremonialice. El deviază discursul amoroș de la transcrierea senzației directe, jucând mirajul erotic într-o sintaxă ce sare brusc de la simulația ritualică a gestului senzual la extaza vizionară și inducând în această rupere de ritm și de registru aprinderea senzorială: „trei nasturi/ trei nasturi mici/ trei nasturi mici lucioși/ palma în pelerinaj peste pulpe deodată/ faleza mirosul de sare iluzia și altceva mai// aproape de cristal mai alb-albastru”. Sau dilatând livresc, prin conotații culturale, o senzație concomitent patetizată de exaltarea imaginativă și depatetizată de ironia referențială: „simfonia unui fermoar/ coborând/ jumătăți de gând/ într-un torent fierbinte/ suspin alb suspin albastru/ – erecție – // între ciorap și picior/ un deget.// asemenea unui cal troian”.

Patria sângelui e un volum în continuitatea *Spargerii cercului*, arătând un Lucian Tămaș predispus la o dialectică organică a evoluției. Administrator al fulguranțelor, când precipitate într-o lirică ce visează la transa febril-imaginativă, când sublimite într-un ritual, Lucian Tămaș disimulează sub hieratică o senzualitate cu crize pasagere de inflamare și decantează, nu fără a și-o lua în răspăr, o melancolie a candorilor.

fantezii stilistice

CONTRACAMPANIA ELECTORALĂ (III)

de CLAUDIA ENE

In articolul trecut am început o sumară analiză a unui exemplu de text argumentativ prost construit, care, privit într-un anumit punct de vedere, se putea constitui într-un episod de contracampanie electorală. În articolul de față, vom încerca să nem în evidență câteva aspecte ale stilului acestui discurs, subliniind totodată acele elemente care defavorizează argumentația. Dintr-unul dintre aceste elemente este focalizarea cursului pe contracandidat. În text contracandidatul apare citat de 9 ori: de 4 ori ni se dau citate corecte, care nu reușesc să judece imaginea autorului lor (ex. „Voi veni la Cotroceni un sfat al bătrânilor țării, ca să hotărâm un viitor al patriei noastre”), de două ori ni se dau citate îndoelnice („Nu pot fi acuzat de competență”, când de fapt afirmația era următoarea: „Nu pot fi acuzat de lipsă de competență”) și de trei ori ni se dau contextualizări rău-voitoare (ex. „Pentru mine un sentiment apăsător că trebuie să-mi las pe parte tot ce am învățat, pentru a intra în această luptă murdară care e politica”). Un alt element care vine împotriva argumentației este înderea enunțurilor introduse prin pot să aleg, comparativ cu cele introduse prin nu pot să înțeleg. E drept că din cele 9 paragrafe ale textului doar unul se dedică enunțurilor care încep cu pot să înțeleg, dar în aceste enunțuri

afirmația pot să înțeleg apare de 7 ori, față de nu pot să înțeleg care apare de 8 ori, chiar dacă în 5 paragrafe. În plus, paragraful respectiv reprezintă o treime din text și este și așezat la începutul discursului. Ultima piedică în calea unei bune argumentații o constituie apariția la mijlocul textului a unei fraze mărturisitoare, care denunța neputința de a înțelege a autorului discursului: „de fapt sunt lucruri serioase care nu pot fi înțelese”. Cu aceasta se dă o ultimă lovitură unei argumentații și așa șubrede, pentru că autorul recunoaște, fără să vrea, că lucrurile pe care el nu poate să le înțeleagă sunt de fapt lucruri serioase.

Din punct de vedere stilistic, se poate spune că textul mizează pe exagerări menite să atragă atenția: se fac aprecieri sigure la adresa unei presupuse viitoare realități („Chiar că ajungem de râsul lumii”) și se aruncă în joc amenințări („vom avea în țară un haos generalizat, ba chiar mari neliniști sociale”). Propriile coșmaruri sunt atribuite zvonistic participanților la întâlnirile Convenției („Jos javrele!”, „Iliescu în iad!”), iar întreaga apocalipsă este apoi validată prin fraza de încheiere („Sunt sigur că ce am scris în acest articol reprezintă opiniile a numeroși români...”). Deși pare sigur de opinia cititorului, autorul practică un stil adresativ patetic, folosindu-se de întrebări retorice care marchează indignarea („cum ar putea fi pus în fruntea statului un om care ieri zice una, azi zice alta, iar a treia zi se contrazice singur”) sau scriind ostentativ Țara cu majusculă. Nu lipsește nici imperativul prin care autorul își îndeamnă cititorii să-i urmărească argumentele („Citiți, vă rog, câteva perle ale celui care se visează președintele țării”) sau prin care pretinde să potolească presupusele reacții ale cititorului („Oprîți-vă din râs”). Cu toate acestea, este foarte greu de presupus că autorul acestui text a reușit să obțină adeziunea celui căruia i se adresează.

Și Corbu spuse: «Vânători...»

FLORA ȘI VASILESCU GUVERNEAZĂ ÎN PARADIS

de DAN-SILVIU BOERESCU

Există locuri pe pământ în care indubitabil poezia este binecuvântată de însuși Poetul dintâi, fondatorul Bibliotecii Babel. În asemenea locuri, premiile pentru poezie nu pot fi acordate decât în Casa lui Dumnezeu. Catedrala lui Nichita de la Struga sau cea a lui George Vulturescu de la Satu Mare sunt două exemple de locuri în care sacralitatea poeziei pare a fi acontată în eternitate. Un al treilea a devenit Catedrala Mănăstirii Neamț, unde de cinci ani sunt încoronată poeziile care obțin Marele Premiu al Serilor de Poezie de la Vânători. Aici au triumfat Petre Stoica și Adrian Popescu, Ion Mureșan și regretatul Ioanid Romanescu, Cezar Ivănescu și, acum, Ion Mircea.

1. ELOGIU „SANGELUI UNIVERSAL“. Aburii de sfințenie ai Sibiului se răspândesc acum și asupra Vânătorilor de Neamț, cărora Ion Mircea (autorul celei mai incitante epifanii din poezia contemporană – „o picătură de lapte străveziu/ pe sânul unei negrese/ care doarme și/ visează că naște“) le acordă statutul blagian de sat universal, izvoditor de veșnicie ca într-un eseu filosofic: „Focul cu lemne sau un șopron cu fân/ în care adormeam cu moartea-n gând/ într-un prorod de greieri și de stele./ Și pâinea-mbobocită în cuptor/ și-un miel intrând în Marea Neagră/ butoaiile cu prune albăstrie/ și mirosul de aluat în iarnă./ și vinul cel străvechi, un bitum încă moale,/ mâncat din mână-n formă de pahar./ (...) / Acestea sunt globulele roșii ale sângelui meu./ cu ele voi intra în moarte cum aș urca un deal./ Voi aștepta să ningă-n noapte și ninge-va fenomenal/ cu globulele albe dintr-un sânge universal“. Hieratismul tragic își găsește însă un contrapunct polemic în ironia grea care corodează nemilos textul și „personajele“ sale: „Domnule Lazăr Titu/ înainte să-ți aprinzi țigara/ nu uita să-ți aprinzi și chibritul!“ Ion Mircea plutind printre candelene monastice și sorbind din priviri lecția de naturalețe a Părintelui Cleopa de la Sihăstria, captându-i cu aviditate răsuflarea, în vreme ce Corbu îl soma pe Florin Săsărman să intoneze ca pe-o litanie „Blândul păstoooooooo, blândul păstoooooooo...“ – emoționant tablou de gen, perfect asortat cu bucatele de post de la Stăreție (închinare lui Benedict, cuvios Părinte Loțjiitor), dar și cu sarmalele absolut filomenice devorate pantagruelic și deloc ipocrit de pelerinii de la Neamț, robii lui Dumnezeu și ai literaturii. (Am lat în patetism, voi da și-n bălbăială?!?)

2. PELERINULUI ÎI ȘADE BINE CU COLOCVIUL. Tema perpetuă a Colocviilor de la Neamț este, în aceste locuri în care mănăstirile, schiturile și clopotnițele sunt mai dese decât liscotecile sau mesele de biliard, „Sacralizare și desacralizare în poezia contemporană“. Daniel Corbu, poetul și administratorul (editor al celor mai frumoase cărți fără coperti), a ales, pentru lezbaterea din această toamnă târzie mijind a arnă, un alt spațiu în care sacral se învață pe linafară, iar tămâia provoacă reflexe condiționate în cascadă. Este vorba de Seminarul de la Neamț, vântuit încă de umbra lui Eminescu – pacient relinștit al „bolniței“ de acum un veac. De data aceasta, sub privirile admirative ale singurei profesoare (cu farmec și blugi) din zonă – Ema strati (licențiată în Teologie-Litere), sub uităturile chiondorăse ale câtorva profesori bărbați suspectând poezii că ar fi „geloși pe Creator“), iar și în fața ochilor nedumeriți ai învățăceilor ntru cele sfinte (discret fulgerați de ochiul rigilent al Părintelui Director, când ei, dolescenții cu vesteane negre închise

regulamentar la toți nasturii, se vedeau nepermis de entuziaști), Lucian Vasilescu a inaugurat **Sanatoriul de boli discrete** în care sunt închiși poetul și textul său: „Ce-i viața – zise unul –, o mașină./ iar Dumnezeu lucrează la pompa de benzină“ (**Prima ședință de terapie în grup, după ieșirea din starea de șoc**). Ereziei petroliere i-a urmat relectura în cod intertextual a **Evangeliei** păgâne a lui **Barabas**, Mihail Gălățanu – deși nu a mai fost la un pas de linșaj, ca la Deseștii de Maramureș („Pârja, Pălăguța, Parasca“) – fiind și el dezaprobat de micii teologi pentru „folosirea referințelor biblice în contexte nepotrivite“. O astfel de manipulare perversă a Scripurilor îl va fi trimis pe Gălățanu direct în Iad, fără a i se mai acorda șansa unui interviu în Purgatoriu: „În fiecare zi, fierea mea scade. Din fierea mea i se dă să bea lui Barabas – mântuitorul de pe cruce. Că noi la Barabas ne închinăm. O, Barabas, dă-ne nouă să bem din sângele tău care s-a vărsat pentru iertarea păcatelor!“ (poetului, deși mare cumpărător de cruce, iconițe și cărți de cult de la s.r.l.-ul mănăstirii – prosper și în urma creșterii cursului la acatiste: 5.000 lei/20 zile, 10.000 lei/40 zile – Dumnezeu nu-i va acorda niciodată discount). Deși puțini s-ar fi așteptat la așa ceva, Diavolul și-a vârat coada în **Sfaturile pentru gospodine și muze ale Saviane Stănescu** (ilustrate erotic de Laura Covaci). „Proscrisă“ recunoscută a nouăzecismului (vezi, în acest sens, ședința Clubului Profesionist de Lectură de la MRL de joia trecută). Saviana a fost incriminată pentru săvârșirea păcatului suprem, care – în opinia calificată a Părintelui Director – constă în „căutarea sexului lui Dumnezeu“. O căutare, să recunoaștem, nu într-un totu lipsit de mari satisfacții de substituie: „Elea Elea ascunde-te/ în cântecul trupului tău Elea/ ascute-ți pleoapele urechile sexul/ pogoară-te în țărână și/ înmulțește Elea“ (**Corul din Eleada, o Cântare a cântărilor** la rebours), în care se reface din articulații gramatica erosului, resocializându-i-se acestuia resorturi crezute demult pierdute). Parafrazând un vers al unuia dintre câștigătorii edițiilor precedente ale Serilor de Poezie de la Vânători-Neamț, **Trăiască poezia (sacră) și marii ei profanatori!!!**

3. REÎNTOARCEREA LA MITURILE COTIDIANULUI. „La miezul nopții, pe un vapor de stele“, ca într-un vers de Dan Laurențiu, Ioan Flora și Lucian Vasilescu au descins dintr-un timp imemorial, al picarescului pur, ca niște doi truveri la Han. Ei au băut cot la cot cu forestierii nemțeni din potirul nesfârșit cu agheazmă, bere, nectar și țuică cu schinduc. Au spus poezii și au fost ascultați cu pioșenie (parea că umbra lui Sadoveanu de la Vovidenia vecină se pogora peste Măriile Lor, Puii Pădurii). Pareă că dintre nourii de alcool curat s-a fost deschis o poartă, prin care

Laudatio

A m fericita ocazie, în calitate de laureat pe anul 1995 al **Serilor de poezie de la Vânători Neamț**, să rostesc prin aurita gură a vicarului meu, minunatul poet Lucian Vasilescu, puține cuvinte și sărace de laudă...

Mai întâi să-l apere Dumnezeu pe acel care mult îmi seamănă, robul lui Dumnezeu, Daniel Corbu, bravul bărbat ce a întemeiat această Instituție, Academie liberă și frumoasă reînnoire în tiparele satului românesc, **Serile de poezie de la Struga** le fuseseră inspirate macedonenilor de un mare macedoromân, poetul de valoare universală, Gellu Naum; e bine că Daniel Corbu le reînnoiește românii ceea ce românii au risipit cu prea mare generozitate semințiilor sterpe din juru-ne! **Serile de poezie de la Vânători Neamț** vor întrece cu mult în glorie **Serile de poezie de la Struga**, așa cum Catedrala de la Neamț, a Domnului Nostru Ștefan Cel Mare și Sfânt, întrece nu numai Ohrîd mort și pustiit, ci și alte lăcașuri sfinte răsăritene... Domnul Nostru Sfânt și Mare, care-n lume seamăn n-are, să ne binecuvânteze din Ceruri...

Voi să laud mai apoi această mândrețe de bărbat, Ion Mircea, poetul îngreuiat de laurii anului acestuia...

El face parte din nobila falangă a celor situați cronologic între generația mea și luxurianta generație optzecistă: Daniel Turcea, Grete Tartler, Adrian Popescu, patru poeți unici, puri și prețioși, „prețioșii nobili“ ai poeziei românești postbelice... Urmărind, ca și ceilalți trei colegi ai săi de generație, să refacă hieratismul poeziei românești, Ion Mircea ne oferă și în recenta sa antologie, **Poezii**, apărută la Editura **Vitruviu** a răposatului nostru prieten, Mircea Ciobanu, o operă poetică puternică, originală în captarea sunetelor fundamentale și aproape canonică în expresia ei ermetică și discretă amintind de marea tradiție bizantină, „de la nuanțe avant toute chose“.

Poet auster și inflexibil om de cultură cu proiect și cu vocație de ardelean edificator peste vremi, primească fratele nostru mai tânăr laurii binemeritați și sărutarea gurii noastre, atât de plină de hulă, în ultima vreme, și care acum se îndulcește rostindu-i voievodalul nume: Io, Mircea!

26.n.1996, București
Cezar Ivănescu

trecea cu poalele plăcintelor în brâu însăși hanghița involtă. Pareă că însuși **cocoșul** Angelei Marinescu s-a ascuns în **tăietura**, psihanalizabilă ca fantă, dintr-un platou uriaș cu orez copt. „Domnule Flora, ce păcat că nu ni sunteți Președinte! Domnule Vasilescu, ce nenoroc că nu vă mărturisiiți ca Prim-Ministru!“ (Hanul există în i-realitatea imediată, hanghița e nurlie și are un soț fantomatic numit Gheorghe, mămăliga a fost tăiată în stil voodoo cu „flocul soacrei“, iar cocoșul a sfârșit ritualic în ceanul cu mujdei, con-sacrând deopotrivă poezia și marii săi devotorii.)

4. CE-AR MAI FI DE SPUS. CE-AR MAI FI DE MÂNCAT. CE N-AR TREBUI UITAT. Ceea ce nu se poate spune se poate mânca, ceea ce nu se poate mânca se poate visa, ceea ce nu se poate nici mânca și nici visa nu e poezie, sau, în nici un caz, nu e poezie la Corbi Neamțului: dar poezie a fost și va fi tochtura domnișoarei Gabi, cea din buza Bătcăi Doamnei/ cea frumoasă ca o ilustrată cu vedete ale muzicii populare, după cum ce altceva decât pură poezie poate fi ninoșarea din dimineața de Sântandrei, când Icoana Făcătoare de Minuni de la Neamț lăcrimează și ea lăsându-se grea, poezie fiind, de bună seamă, și herpesul – grain de beauté înflorit pe buza de sus a Emei (răstălmăcită) Bovary pentru a înnebuni somnul dintre vecernie și utrenie a cinci sute de seminariști cărora le mijește mustața și când cer, precum neuitatul Titi, autografe pe cartea erticeii Savi, poezie, desigur, poezie dovedindu-se în cele din urmă a fi cizmele-mușchetar ale cunetrei Mioara de la pisi (p.c.), cizme de pe care și îngerii ar sorbi miere dacă li s-ar îngădui să le vadă... Dar ce nu-i poezie la Neamț, unde și noi am, unde și noi am fost cândva?

UTOPIE, DOUĂ UTOPII...

de CARMEN-LIGIA RĂDULESCU

Colecția Romanul românesc contemporan a Editurii Du Style propune, sub o copertă și cu o prezentare grafică ireproșabile, o carte derutantă în decalajul dintre pretenție și rezultat: **Desertul albastru** de Sabin Bălașa.

Conceput ca o suprapunere de universuri paralele, romanul aspiră în egală măsură la construirea unei **utopii negative** duble (Lumea Întoarsă și Lumea Libertină) și la replica ei, parțială, „**utopică**” (Lumea Normală). Acestora li se adaugă, în final, **supra-utopia** (Lumea Zorilor). Protagonistul care se teleportează frecvent dintr-o dimensiune într-alta este un dublu al autorului: numește Sabin Bălașa și este pictor. Poate condiția lui de creator să motiveze faptul că este un „ales” care, învăluit într-o sferă albastră, fiind capătăți telepatice, apare și dispăre din locul unor întâmplări aventuroase de iubire, estetice, ecologice aseasonate cu fulgurante succesiuni lirico-aforistice despre soarta Omului Univers.

Aventurile decurg din caracteristicile cărei lumi. Recunoaștem în **România Întoarsă** atmosfera din anii „epocii de aur”, de la zilele pentru procurarea alimentelor până la postura din breasla artiștilor aserviți puterii. În aceste condiții, a nu te prezenta la o ședință și o „aventură” generatoare de stări eroice, iar să faci rost de niște pui de la o fermă vizitată în minion!) tocmai atunci de un reprezentant al literaturii înseamnă oportunitatea de a critica (în fond!) obediența celorlalți. Până aici nimic spectaculos, totul fiind un coșmar recent cu îndelungiri cotidiene... Nici tonul suculent, ce s-a pierdut ironic, nu reușește să creeze distanțarea necesară, ci, dimpotrivă, filtrată artistic, față de fostele noastre realități...

În **Lumea Libertină** întâmplările au un caracter erotic pentru că aici sexul (și tot ce este legat de el) a ajuns la stadiul de religie de stat. Este deosebit de interesant să se contureze o atmosferă suprarrealistă care diminuează dimensiunea spirituală sau culturală a omului este abolită: catedralele, muzeele, spectacolele celebrează Facerea la propriu. O operă de artă arată cam așa:

„A treia lucrare este în relief: un tunel mare, înalte înălțimea unui om. Sus în centrul arcadei scrie: **Tunelul Facerii**. În interiorul întunecat al tunelului se văd raze filtrate, de violent și verde-închis. (...) Mă aflu în interiorul unui sex de dimensiune medie, moale, imitat dintr-o pernă cu aer agitat care mă dezechilibrează tot timpul, mă absoarbe într-un sistem inelar și mă freacă de pereții necunoști. La ieșire sunt aruncat cu capul înainte prins de două brațe mecanice.”

Este o lume care evoluează spre autodistrugere, oamenii comportându-se ca niște rușii care nimicesc organismul din care se nasc, chiar dacă știu că vor pieri și ei odată cu el.

Astfel apare teoria dedublării speciei umane: nu neștiți în **exemplare normale** care își făuresc propriile vise, au idealuri, pasiuni, sunt prietenoși, vulnerabili, sensibili și **exemplare-virus** care trăgă în câmp bioenergetic negativ pentru a-i neutraliza și a-i abolii. În doctrina, mutila pe ceilalți.

Distrugerea Terrei ar fi un lucru banal și realizabil dacă nu ar sta de veghe cei din **Lumea Normală**, cu detectorii lor de viruși, cu știința și tehnologia, clasic, în slujba Adevărului, Binelui și Omului. Normalitatea se manifestă de la nivelul de iarbă (utilizat economic și în ceremonii de căsătorie) până la iubire și moarte:

„Aici natura e sacră: ea îi reprezintă pe

părinții și pe străbunii noștri. Noi nu avem cimitire. (...) Îi îngropăm în Zonele naturii libere, pe care le-ai văzut. Sunt zone ecologice, un plămân care asigură respirația planetei. Nimeni nu cunoaște locul unde sunt îngropați părinții lui, de aceea toți respectă și iubesc acele zone, implicit întreaga natură.”

Aflată la contactul direct cu Dimensiunea Libertină, Lumea Normală se găsește în pericolul infiltrării oamenilor-virus care ar putea face prăpăd printre normalii inocenți și tocmai de aceea există o instanță superioară, **Lumea Zorilor**, ușor dematerializată dar plină de bune intenții. Asumându-și, din motive ecologice, sarcina de a păstra planeta intactă, Zorii cu înfățișări angelice, dotați cu aripi și cu ochii albaștri, consideră lumea drept o **rezervație** și pe oameni o specie bizară hărțuită de cele două tendințe opuse: construirea și distrugerea. Zorii sunt și păstori ai memoriei umane:

„Acum pricep de ce ochii câinilor ne privesc așa de rugători./ De ce delfinii ne caută, ne salvează și ne iartă./ Acum pricep de ce iarba vine atât de iubitoare spre noi/ și ne șoptește neînțelesuri în taină!/ Cine are memorie mai mare ca iarba?/ Toate ne știu; dar noi le-am uitat pe ele!”

Atâtor lumi suprapuse li se adaugă o alta: **lumea visului artistului** care le cuprinde pe toate celelalte și capătă cea mai mare însemnătate pentru Omul aflat în pericol.

„Artistul creează atât de multe vise, că omenirea grăbită nu are timp să pătrundă în toate./ Ele rămân pentru vremuri de secetă și criză spirituală, când lumea, golită de suflet și vlagă, va fi primejdie să dispară./ Omenirea va pieri odată cu ultimul ei vis.”

Meditația vag elegiacă asupra destinului omenesc rămâne totuși un slab pretext pentru desfășurarea în forță, pe aproape patru sute de pagini, a unei deambulări a artistului printr-un spațiu-timp amețitor de stratificator, condimentat cu răpiri, lupte, crime, sechestrări de persoană și alte asemenea elemente de recuzită S.F.

Planul alegoric, atât cât el există, plutește în derivă pe o aglomerare de situații banale care ar putea face deliciul unui amator de benzi desenate. Nici scriitura, oscilând între o dezinvoltură cu multe stridente lexicale și lirismul patetic din care am oferit câteva eșantioane, nu ajută la conturarea identității **Desertului albastru**.

Mesajul romanului, de o netăgăduită generozitate, nu necesită, poate, acumularea unui epic facil, devenit lest al „sferei albastre”, mijlocul de teleportare dintre realitate și ficțiune.

„Suntem fiecare în parte un vis și o născocire a materiei; dar toți la un loc suntem plămada unei singure iubiri./ Salvarea noastră nu este posibilă decât în întregime./ Dacă Omenirea va reuși să asigure existența și libertatea majorității/ Și doar unul, un simplu copil va zădărnici de singurătate și foame într-un pustiu./ Atunci./ Ei, atunci eu vă spun/ Că totul se va deșira ca un ciorap vechi. Omenirea va cădea din nou în beznă. Și va fi nevoită, fie s-o ia de la capăt, fie să dispară./ Așa cum nici n-ar fi fost!”

A fost?... N-a fost?... Tot numărând utopiile, nu ne putem reprimă gândul că o până la semnata Sabin Bălașa ne-a vorbit întotdeauna mai clar, în timp ce romanul **Desertul albastru** rămâne dator în multe privințe

george tei

Rondelul brațelor deschise

Să nu pornești cu brațele deschise
Chiar dacă plouă aspru cu senin,
Chiar dacă versuri albe îți închin
Din nou peste culorile admise

Și astăzi amintirile revin
Ca un vapor imaginar. Spre vise
Să nu pornești cu brațele deschise
Chiar dacă plouă aspru cu senin

Dar, cu aceeași cruce de asin,
Te reîntorci din pătimiri precise
Când orice întrebare îți pierise.
Cât nu vei ști ce gânduri îți anin
Să nu pornești cu brațele deschise...

Rondel de seară

Să o rescriu aș merge pân-la cer
Copil intrat în cultul meu de seară –
Silabă moale pentru care sper
Să regăsesc în mine altă vară

I-aș da și vântul de-ar vrea să-mi ceară!
Când nopțile sub stele nu mă pier
Să o rescriu aș merge pân-la cer
Copil intrat în cultul meu de seară.

Pătrund spre EA, o lacrimă să-i cer
Dar profunzimea sa mă înfioară;
Alunecând albatru „dans la terre”
Doar tu mă vezi un simplu vers de ceară.
Să o rescriu aș merge pân-la cer...

Rondel pentru rătăciți

Doi rătăciți. În visul tău e Anne.
Reminescența vechilor haiduci
Sta ca veninul unei iguane
Să te incite chiar și între nuci

Dar timpul se lipise de uitici
Și-au nimerit în apa unei Dane
Doi rătăciți. În visul tău e Anne.
Reminescența vechilor haiduci

I-a readus la funduri de stacane
Șimțeam că mă încerci să o aduci
În amfiteatrul vostru de vădane.
Te-ai plafonat la agățat duduți! –
Doi rătăciți. În visul tău e Anne...

Rondelul sorții

Ce joc al sorții mi te-a scos în cale
De nu mai știu nici morții să mi-i iert
Și să renunț la vinul din pocale
Că m-a trădat și nu mai stă din fierț

Sau ochii tăi m-au rătăcit în jale
Și am căzut într-un amurg incert?
Ce joc al sorții mi te-a scos în cale
De nu mai știu nici morții să mi-i iert?

Blestem să fie? Doină de cavale?
Reminescența gândului inert?
În mine, astăzi, totul se prăvale
Când îmi zâmbești și nu mă cert!
Ce joc al sorții mi te-a scos în cale?...

Rondelul unui iceberg

În fiecare om un alt iceberg
Plutește pe oceanul AMĂGIRE
Până acolo unde ei converg
Să-și contopească propria trăire

Dar zilele din visuri nu se șterg.
Către aval de ultima iubire
În fiecare om un alt iceberg
Plutește pe oceanul AMĂGIRE

Când vor găsi, în ultimul lor erg
Idea despre care nu au știre,
Reîncărcată de un Gutenberg,
Se va topi în Cartea de Citire
A fiecărui om, un lat iceberg...

NOBLEȚEA SPIRITULUI CLASIC

de MANUELA CERNAT

«Când dispăre un om se pierde în neat un cer cu constelații de amintiri», nota melancolic Victor Iliu în Jurnalul său, în martie 1968. Se știa condamnat. Câteva luni mai târziu, la 4 septembrie, necruțătoarea boală îl doboră. De atunci încoace, în pofida legilor fizicii, dar în consens cu ale istoriei culturii, pe cerul filmului românesc constelația Victor Iliu strălucește cu mereu mai dureroasă intensitate, pentru că tot mai acut înțelege, cât de esențială a fost prezența lui în maturizarea estetică a cinematografilei noastre, în instaurarea unui climat de urbanitate în rândul breslașilor noștri. De n-ar fi fost să ne părească, cât de benefic ar fi înrâurit el destinele producției naționale.

Artist mistuit până la obsesie spre perfecțiune,

spre o mereu mai înaltă instanță culturală a creației, teoretician de marcă – dovadă volumul postum *Fascinația cinematografului* – și mentor fără egal – sub generoasa-i oblăduire au ucenicit Liviu Ciulei, Lucian Pintilie și Dan Pița –, Iliu și-a închinat întreaga energie, până la sacrificiul de sine, iubirii sale de-o viață, filmul...

Discipol al lui Einstein, ale cărui cursuri de regie le-a urmat în anii 1946-1974, a crezut cu putere în șansa de afirmare a industriei autohtone și s-a luptat cu curaj pentru autonomia esteticii filmice, pentru respectarea specificității limbajului imaginilor, într-o vreme când confuzie cu formalismul, preocuparea pentru stil, era pusă la zid. Cu zâmbetul lui netulburat, de ardelean impasibil la mereele istoriei, a știut să înfrunte demonii dogmatismului pledând cu glas potolit

dar nu mai puțin ferm, cauza artei, ținând piept imposturii. Imensul prestigiul intelectual, politic și profesional n-a pregetat să și-l arunce în joc spre a-și apăra confracții în clipele de cumpănă. Celebră a rămas intervenția din presă în favoarea comediei *Directorul nostru* a lui Jean Georgescu, scoasă printr-o subtilă și elegantă argumentare teoretică de sub pe atunci fatala acuză a „greșelilor ideologice”, formulată de adepții jdanovismului.

Într-o existență scurtă dar plină cât pentru trei, Iliu a cunoscut exaltarea presei avangardiste și de stânga a anilor 30-40, a pus umărul, ca operator, la primele documentare ale ONC și s-a numărat printre ctitorii filmului post-belic, dându-i în 1956 capodopera *Moara cu noroc* peste care deceniile se scurg fără a-i cocli strălucirea. Director al Institutului de Arta Cinematografică la 38 de ani, laureat al Premiului de Stat la 39, deputat la 42 apoi, succesiv, Redactor Șef al noi înființatei reviste *Cinema*, Președinte al Uniunii Cineaștilor, Director Artistic al Studioului București și maestru al clasei de regie la IATC în 1964-1965, Victor Iliu a rămas de o modestie și de o discreție absolut unice și ireparabile într-o branșă băntuită cu furie de egolarie. Cu grija de părinte a urmărit traiectoria colegilor, bucurându-se de fiece izbândă și grăbindu-se să o semneze în presă, suferind sincer pentru fiece eșec. Într-un timp al urgențelor organizatorice și-a răpit din sănătate și din ceasurile creației spre a se dăruie senin celorlalți, iertându-se îngratitudinea cu care, câte vreme l-au avut alături, n-au încetat să-i reproșeze zgârcenia filmografiei, fără a-i înțelege sacrificiul, fără a observa ca blândul Iliu își zidise o parte din proiectele visate la temelie cinematografilei în curs de afirmare.

teatru

A PATRA EXPOZIȚIE ANUALĂ SOROS

de REMUS ANDREI ION

Experimentul plânge, e trist, e ascuns. Ba nu, experimentul este o modă, activă și seducătoare. Experimentul e un personaj, bun pentru toți, dar al nimeni. Experimentul e experiment și nu experiență. Dar Marchizul De Sade de exemplu, a făcut experiențe sau experiment! Experimentul e radical? E revoluție, are măreție, are morală?

Expoziția *Experiment* organizată de Centrul Soros pentru Arta Contemporană a avut un foarte mare succes de public. „Interferențe și prospectul în arta românească – anii '60-'90”, acesta este titlul explicit al expoziției. „*Experiment* este prima expoziție care își propune o reconstituire a celei mai dinamice zone a artei românești contemporane din perspectiva atitudinii experimentaliste”. Peste o sută de artiști au lucrări pe simeze, cei mai mulți fiind plasticieni. Este aproape evident că experimentul a prizat mai ales în plastică. Arhitectura, muzica, sau artele spectacolului au fost ceva mai în spate. Asta s-a văzut și în expoziție: teatrul nu a fost prezentat decât de câteva fotografii și afișe, arhitectura și scenografia au cam lipsit. Un capitol aparte al experimentului îl întâlnim în fotografie și cinema, zonă în care s-au făcut și cele mai „senzaționale” experimente în perioada la care se referă expoziția. Nu vreau să insist asupra analizării expoziției, pentru că această rubrică este dedicată teatrului. Cine nu a văzut expoziția mai poate să găsească o felie din *Experiment* în catalogul special care urmează să apară în această lună. Experimentul în teatru pornește de la niște conjuncturi destul de strani. Din anii '60 în Statele Unite și Europa a început valul artei alternative cu urmări imediate în reanalizarea teatralității și a esteticii spectacolului. Despre Living Theatre, Open Theatre, Bred and Puppet,

teatrul ambiental sau alte curente teatrale în România nu s-a pomenit decât în foarte puține articole de revistă și cărți din care lipsește mai ales bibliografia. Se pot număra pe degete românii care au vizitat zona culturii alternative americane și europene din acei ani. Românii și-au inventat în teatru propriile experimente, încercând să coabiteze cu instituțiile de spectacol supracontrolate de cenzură. Nu am avut teatru alternativ, a existat doar arta alternativă, la artiști acasă și în ateliere. Până în 1990 nimeni nu a făcut

teatru la el acasă, toată lumea spectacolului era speriată de cenzură. Plasticienii și cinefilii au experimentat mult mai mult. Așa cum Dan Perjovschi și-a împachetat apartamentul în hârtie la Oradea, așa cum au fost „petrecerile” filmate de cei din jurul grupului subREAL, așa cum există fotografiile lui Ion Grigorescu, sau filmele lucrate la unele cinecluburi din țară, astfel nu s-ar fi putut juca și teatrul în alte spații decât cele oficiale. Experimentele teatrale n-au însemnat happening, nici performance care s-au dezvoltat în cercurile plasticienilor. A fost o serie de spectacole în care s-au recompus tot felul de idei despre teatru etc. Lista regizorilor este mare totuși: David Esriș, Marin Moraru și Gheorghe Dinică, Liviu Ciulei, Radu Penciulescu, Aureliu Manea, teatrul Tineretului din Piatra Neamț, Iulian Vișa, Andrei Șerban, Alexandru Tocilescu etc.

Dar după 1990 nimeni nu a mai împiedicat experimentele. Și totuși teatrul a rămas iar la urmă. Instituțiile au rămas tot tributare subvenției guvernamentale, ideologiei împiedicate a miniștrilor culturii și adjuncților guvernamentale, ideologiei împiedicate a miniștrilor culturii și adjuncților lor – exceptă, evident echipa lui Andrei Pleșu în marea ei majoritate. Mai multe teatre și-au deschis săli studio, dar le-au îndreptat tot spre circuitul comercial, nu cel experimental, dimpotrivă, a fost recitat pe lista neagră. Este terapeutic să constăți că multe din programele UNITER au fost în ultimii ani deschise încercărilor experimentale: s-a folosit în premieră la noi psihodrama, în programul teatral din penitenciare, de exemplu. Datorită lui Radu Macrinici, dramaturg lansat în străinătate, la Sfântu Gheorghe există un festival de teatru Atelier, iar la Castelul Arcus se ține o tabără de antrenament în spații neconvenționale pentru studenții la actorie. Iulian Vișa cu spectacolele de la Sibiu, ne-a amintit cât de tare se poate experimenta pe seama actorului. Cine poate uita regia lui Dragoș Galgoțiu: „Petre Țuțea – Teatrul seminar” jucată la Odeon? Sau „17 acte cu Pit Mondrian” montat la Cluj, „Cântărețea cheală” a lui Tompa Gabor, și mai recent „Jucăria de vorbe” a lui Alexandru Dabija. Spectacolele lui Silviu Purcărete și Mihai Măniușiu sunt un contiuu experiment. Dar această listă nu conține nici un debut, ci doar regizori consacrați. Sălile Studio ar trebui deschise trăznăilor studențești, imaginației debordante a absolvenților sau chiar și celor care nu au studii de specialitate. Nici o reformă a instituțiilor teatrale nu poate să ocolească acest capitol.

N ELEV LUI CELIBIDACHE

de GRETE TARTLER

tre compozitorii relativ tineri care au dobândit în ultimii ani prestigiu internațional, austriacul Gerd Kühr (n. și datează formarea în bună parte lui Celibidache. După studii la Conservatorul din Klagenfurt (diferite instrumente, între care pian, cello, flaut) și la Salzburg (unde a absolvit facultatea de istorie) consacrat timpul total compoziției, Kühr pare fiind participarea la cursurile de compoziție de dirijare ale lui Sergiu Celibidache. Sub îndrumarea acestuia a lucrat la armonica din München și, de asemenea, și-a urmat maestrul în tot felul de spectacole. Admiratia față de maestru și-a declarat-o în 1984, numindu-l modelul care i-a definit muzicală complexă.

Kühr a predat la Facultatea de Muzică

din Graz, a luat parte la cele mai importante ateliere componistice din Europa. Interesul său pentru istorie i-a imprimat și o atitudine politică (neobișnuită la compozitori): împletirea dintre muzică și societate ar fi atât de inextricabilă, încât ar marca totul, începând cu titlurile lucrărilor. Chiar și subiectelor mitice, total anistorice, li se poate găsi o interpretare „la zi”. De pildă, lucrarea „Walt Whitman președinte” (scrisă în 1984, cântată în primă audiere la Festivalul Almeida din Londra, 1986) e o critică indirectă la adresa lui Ronald Reagan (tocmai reales în 1984). Textul celui de-al treilea poem expune „programul”: „Prea mult, prea mult, America, ai rătăcit pe drumuri netede/ și-ai cunoscut doar bucurii, în pace, și spor,/ acum însă înaintezi spre dureroasele crize/ în luptă cu soarta cea crudă și nu te dai înapoi/ ci înaintezi

înțelegând și arătând lumii/ ce sunt cu adevărat fiii tăi”. Semitonurile în coborâre ar trebui să exprime jeluirea – aceasta fiind una dintre temele preferate de compozitorul cu simț al istoriei.

În „Lamento e conforto” (1983) melancolia sonoră are, după voia autorului, curgere proustiană. Concepția de „muzică impură” – cum o numește Werner Henze, celălalt maestru recunoscut de autor, după Celibidache – adică muzică „pătată” de atingeri extramuzicale (modelul celebru fiind simfoniile lui Mahler) s-a concretizat la tânărul autor austriac în opera „Stallerhof” (1986/1987): „Muzica scenică are datoria de a citi printre rânduri”. Ea trebuie să dezvăluie „curgerea timpului, natura, macrocosmosul”. În asemenea viziune, ritmurile au adesea mai multă importanță decât melodia (precum în cvintetul pentru suflători „Konversatorium”).

Din scrierea operei „Stallerhof” (cea mai cunoscută și cântată lucrare a lui Kühr) au rezultat o serie de „resturi” valorificate în concertele instrumentale. Festivalul de la Salzburg din 1991 a prezentat în primă audiere un concert pentru clarinet. De asemenea, a luat naștere un cvartet de coarde scris după principiul dezvoltării unui singur sunet: dintr-un sol central se înalță, după clasicul principiu al sonatei, construcția nuanțată și sigură. La violă, apoi la vioară și violoncel, sunt prezentate pe rând „cărămizile” ascendente către dominantă notă sol: glissandi, fragmente în tremolo și treizecimoimi.

lumea literară

ERTARUL J «DAMENI ȘI UMBRE»

Pesimiștilor le dăm o veste proastă: o nouă serie de sertar a apărut de curând la editura Editura S. Se numește **Oameni și umbre** și este un remarcabilul scriitor (și, bineînțeles, autor al nostru) Alexandru George. S-a prezentat deja la Sala de oglinzi a Uniunii Scriitorilor și a cunoscut o afluență de public pe lângă numele prozatorului. Au prezentat la Sala de oglinzi Georgeta Dimisianu, Laurențiu Ulici, Căciulescu și Mihai Florea Rădulescu. Au vorbit și a oferit autografe. ● În acest an două cărți, „Valea și Ceremonia orbirii”, Aura Christi a prezentat la Sala de oglinzi. Au vorbit și a oferit autografe. ● În aceeași săptămână, Petre Got și a prezentat la Muzeul Literaturii Române, ieșind la lumină cu volumul de poezii „Inima lui și nebulă”. Au vorbit Nicolae Breban și Gabriel Ulici. ● **NOAPTE DE POEZIE**, 10 decembrie, Asociația Scriitorilor din România a organizat o nouă ediție a cafenelei „de noapte”, la Cofetăria Scala începând cu orele 22, și până a doua zi dimineața boema de cea mai bună calitate a avut într-un spațiu generos și prietenos a fost oferită gratuit scriitorilor din România anți de Casa Galaxy, patron Mario Ionescu).

● În colecția „Poetii Orașului Brașov” (Traian T. Coșovei, Bogdan Ghiu, Gălbățanu, Nora Iuga, Lucian Vasilescu, și Titu Dumitrescu) au susținut recitaluri recente apărute, în paralel cu spectacolele de actorie a profesorului Ion Naum. Invitați speciali: poezii Ion Naum și Ioan Flora. Invitați surpriză: oameni de teatru, actori, regizori, vip-uri mediatice,

personalități mondene. Amfitrion: **Iosif Naghiu**. ● Premiile acordate la prima ediție a concursului național de creație literară studențească „PAVEL DAN”:

Marele premiu – Nicoleta Gabor – Timișoara (poezie)

POEZIE

Premiul I – Eugen Filip, Timișoara; Premiul II – Nina Vasile, București; Premiul III – Luminița Mireșan, Cluj-Napoca.

Mențiuni: Ionela Andrada Dobrei, Timișoara; Daniel Luca, Timișoara.

ESEU

Sorin Cucu, Petroșani

PROZĂ

Premiul I – Gabriela Elekes, Timișoara; Premiul II – Cătălin Iagăru, Timișoara; Premiul III – Alina Calotită, Timișoara.

Mențiune: Adrian Matei, București. ● Uniunea Scriitorilor din România anunță că în data de 12 decembrie 1996, în Saloanele Casei Vernescu din Calea Victoriei 133, la ora 12,00, va avea loc ceremonia de decernare a **PREMIILOR SOROS PENTRU LITERATURĂ, ALE UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA**.

Laureații pentru această ediție a Premiilor SOROS ale Uniunii Scriitorilor din România sunt:

LIVIU CIOCĂRLIE – proză, NICHITA DANILOV – poezie, LAURENȚIU ULICI – critică și istorie literară. ● Uniunea Scriitorilor și Consiliul Britanic au organizat luni, 9 decembrie, ora 11,30, la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei nr. 115, Simpozionul Omagial prilejuit de împlinirea a 130 de ani de la nașterea și 50 de ani de la moartea lui *H. G. Wells*.

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE POEZIE DE LA POZNAN

În Poznan, frumosul oraș polonez de pe malurile Vartei, capitală a Poloniei Mari, cum e denumită istoric o întinsă regiune de nord-vest a țării, se organizează anual un Festival Internațional de Poezie sub numele de **Noiembrie Poetic**.

Ediția din acest an poartă numărul XIX și a fost programată să se desfășoare în perioada 27-30.XI.1996. Sufletul și organizatorul festivalului este poetul **Nikos Chadzincolau**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Polonia și al Filialei din Poznan. Domnia sa este cel care acum 12 ani a preluat și a reactivat această manifestare poetică, înfruntând multe obstacole, financiare, de cele mai multe ori, dar a reușit totuși s-o mențină în pofida vicisitudinilor vremii, de mai multe ori. Poemele citite de numeroșii participanți sunt publicate în volum, în colecția **Seria Albă a Bibliotecii Poetice**, care apare periodic și în alte numere, luând mereu pulsul poeziei poloneze actuale, care a dat de curând, să ne aducem aminte, o poetă de Nobel, **Wisława Szymborska**.

Din programul atașat invitației se desprind activități de felul: concurs al poezilor adolescenți, concurs al celei mai frumoase cărți a anului, maratonul poetic al participanților, lecții de poezie, ținute de participanții elevilor de la unele licee din Poznan, Leszno, Grodziska; vemisaje ale unor expoziții de pictură, întâlniri ale poezilor cu organizatorii și cu sponsorii etc.

La acest cunoscut și apreciat Festival poetic, în această ediție, și-au anunțat participarea, răspunzând la invitație, 70 de poeți din Polonia și din afara granițelor ei, din: Belgia, Bielorusia, Cehia, Estonia, Etiopia, Germania, Grecia, Italia, Irak, Japonia, Jugoslavia nouă, Lituania, România, Slovacia, S.U.A., Ucraina.

Aflându-mă într-o detașare didactică la Catedra de limbă română a Institutului de Limbi Romane din cadrul Universității „Adam Mickiewicz” din Poznan, sunt primul și singurul invitat din România (complet nevinovat de acest fapt) dar există promisiuni că relațiile cu U.S. de la noi se vor îmbunătăți, iar la cea de a XX-a ediție a festivalului vor fi mai mulți participanți români. În cele patru zile de activități, voi fi însoțit de colegul prof. dr. Zdzisław Hryhorowicz, care va face traducerea poemului cu care particip la **Maraton Poetycki** și, în direct, a lecției de poezie românească pe care o voi ține elevilor de liceu și studenților de la secția de română-franceză. (**Toma Grigorie**)

Despre viața și opera scriitorului au vorbit **IOAN HOBANA** și prof. univ. dr. **PATRICK PARRINDER** (de la Universitatea Reading).

A urmat lansarea monografiei lui **IOAN HOBANA**, „*Un englez neliniștit. H. G. Wells și universul SF*”, Editura Fahrenheit – 1996, prezentată de criticul literar Dan Silviu Boerescu.

Literatură galiciană contemporană

Xosé Luis Mendez Ferrin

Considerat cel mai reprezentativ scriitor al întregii literaturi contemporane galiciene, Xosé Luis Mendez Ferrin s-a născut la Ourense, în nord-vestul Spaniei, la 7 august 1938 dintr-o familie înstărită: tatăl era judecător iar mama, învățătoare. După absolvirea liceului în Pontevedra, urmează cursurile Facultății de Filologie de la Universitatea din Santiago de Compostela. Face parte din generația, cunoscută azi sub numele *Xeneración das Festas Minervais* (Generația Sărbătorilor Minervale).

Debutul în proză, după un debut în poezie cu un volum astăzi pierdut, se produce în 1958 cu *Persival e outras historias* (Persifal și alte povestiri), care, împreună cu volumul de poeme *Con póvora e magnolias* (Praf de pușcă și magnolii) din 1976, se constituie ca o valoroasă scrisoare de recomandare a scriitorului galician; critica literară autohtonă întrezărea încă de pe atunci în Mendez Ferrin „o mare putere imaginativă și cu o iscusință tehnică desăvârșită”.

A publicat până în prezent aproape douăzeci de volume, cuprinzând poezie: *Voce na néboa*, 1957 (Voce în ceață), *Antoloxia popular*, 1972 (Antologie populară), *Con póvora e magnolias*, 1976 (Praf de pușcă și magnolii), *Poesia enteira de Heriberto Bens*, 1980 (Întrega poezie a lui Heriberto Bens), *O fin do canto*, 1982 (Sfârșit de cânt), *Homes e illas*, 1986 (Oameni și insule), *Erótica*, 1992 (Erotică), *Estirpe*, 1994 (Stirpe), povestiri cuprinse în volumele: *Persival e outras historias*, 1958 (Persifal și alte povestiri), *O crepúsculo e as formigas*, 1961 (Crepusulul și furnicile), *Elipsis e outras sombras*, 1974 (Eclipsă și alte umbre), *Crónica de nós*, 1980 (Cronică despre noi), *Amor de Artur*, 1982 (Dragostea lui Artur), *Arraianos*, 1991 (Hotarnicii), *Contos*, 1988 (Povestiri), romane: *Arrabaldo do norte*, 1964 (Mahala la nord), *Retorno a Tagen Ata*, 1971 (Întoarcerea la Tagen Ata), *Anton e os inocentes*, 1976 (Anton și nevinovații), *Arnoia, Arnoia*, 1987 (Arnoia, Arnoia), și *Breña, Esmeraldina*, 1987 (Bretania, Esmeraldina).

Pe lângă activitatea literară propriu-zisă Xosé Luis Mendez Ferrin a scris, începând din 1982 studii critice referitoare la poezia galiciană din secolul al XIX-lea până în prezent sub titlul *De Pondal a Novoneyra* (De la Pondal la Novoneyra).

Draga mea Lou: Miroase a mare în Peuch Merlou? Aici, în Vigo miroase. Cum ți-am promis, îți voi mărturisi iubirile mele secrete. Ai dreptate. Trebuie să știi totul în legătură cu mine și asta din gura mea și nu din spusele cu ură ale altora. Mi-am dat seama că mai devreme sau mai târziu ar ajunge la tine – chiar dacă ești izolată în refugiul tău provenșal – ecouri ale acestei povești pe care a țesut-o în oraș reauacredință a dușmanilor mei. O să-ți istorisesc ceea ce este adevărat în această poveste. Nu vreau ca vreun secret să ne îndepărteze. Dacă, după ce vei ști totul, după ce mă vei cunoaște bine, eu voi continua să fiu pentru tine același Ramon Fraiz dintotdeauna iar tu mă vei iubi la fel, eu mă voi considera un om norocos.

Aceasta este povestea bătrânei. Nu-ți spun numele pentru că n-am știut niciodată numele ei. Pur și simplu, **Bătrâna**. Când am plecat din sat, părăsindu-mi casa, aveam în mintea mea un plan. Un plan secret. Un plan nedeslușit. Aproape o pornire. (Tu știi că există în mine ceva irațional). Imaginează-ți un băietan – aproape un bărbat – umblând prin acel cartier fără nume în care străzile – un fel de-a spune străzi – nu aveau direcție exactă.

Obosisem de-atâta căutat. Prima noapte am dormit pe o bancă de piatră. Mai bine zis n-am dormit pentru că banca era chiar la picioarele unui far. Mă gândeam că lumina aceea nostalgică a farului care lăsa aproape în întuneric străduța liniștită din apropiere, îmi prisosea mie și-mi alunga somnul. Dimineața am început să caut din nou. În planul meu era să caut mereu. Să caut mereu.

În sfârșit am găsit casa, mai bine zis căscioara. M-am oprit și dintr-o dată am știut

Nu m-am putut opri și-am izbucnit în tot felul de proteste. Curgeau ca un râu incoerent Le-am spus:

– Nu-mi puteți face asta. După ce am plecat din sat cum am plecat! Nu-mi puteți face asta. Și, pe deasupra, a trebuit să mai îndur și farul ăla toată noaptea...

Și am vorbit așa un timp, încercând să-i conving. Dar îmi dădeam seama că planul meu – care desigur era mai mult o pornire interioară decât un plan propriu-zis – va da greș. Și când am încetat să mai vorbesc, l-am auzit pe Xaquin spunând ceva printre dinții lui negri, ceva ce a fost salvarea mea:

– Noi, **Bătrâna** și eu...

Această vagă aluzie este folosită de Bătrână. Atunci intră în scenă **Bătrâna**. Vorbește. Ridică capul de pe genunchi și vorbește. Spune:

– Este mai bine ca domnul Ramon să rămână cu noi până se rezolvă situația.

Xaquin ridică imperceptibil toracele din pat. Părea iritat. N-am înțeles sensul cuvintelor lui. În timp ce el vorbea, **Bătrâna** și-a așezat cu grijă, din nou capul pe genunchi.

– Haida-de, Bătrâno! Iarăși vrei să iri în joc?! Vrei încă o dată. Nu ți-e milă de fiul meu?

Vedeam cum fusta Bătrânei se umezea în apropierea ochilor.

Eu, draga mea Lou, am rămas în acea casă, pe care ar fi mai bine s-o numesc căsuță, mult – nu îndrăznesc să spun „timp” –.

Dormeam într-un cotlon, între cuverturi – care prin faptul că deși erau atât de diferite, toate aveau același miros de sudoare – mi-am dat seama că trebuie să fi fost în folosință personală a lui Xaquin.

Acum e momentul să-ți spun că a trecut timpul. Acum este momentul să vorbim despre timp. A trecut da, draga mea Lou, a trecut timpul. Dar nu a trecut cum ar fi trebuit să treacă. În cotlonul meu, între cuverturile mele, mă cuprinsese un fel de moleșală, de somnolență binefăcătoare. Nu mă ridicam pentru nimic, nu aveam nevoie de nimic. Aveam, asta da, o mare liniște sufletească care venea din siguranța că prima parte a planului

DOUĂ SCRISORI CĂTRE LOU

că aceea era casa. În planul meu trebuia să intru. (Ți-am spus mai înainte că nu era propriu-zis un plan). Am intrat. Aveam să rămân acolo până să ies. (Nu îndrăznesc să spun „ceva timp” din motive pe care tu mai departe le vei înțelege)...

Înăuntru se află Xaquin, culcat într-un pat, cu pieptul dezgolit, gras, transpirat, mirosind a putred. **Bătrâna** era și ea acolo. Fii atentă, Lou! Bătrâna era foarte bătrână, n-avea dinți; era în doliu și oarbă. Era nemaipomenită poziția în care se afla. Era așezată pe un scaunel cu trei picioare iar capul i se odihnea pe genunchi. Ridica foarte rar capul. De pildă, când am intrat l-a ridicat și m-a fixat ca și cum s-ar fi uitat la mine. Asta era doar o cochetărie pentru că imediat îți dădea seama că e oarbă. Înainte ca eu să apuc să spun ceva, a vorbit Xaquin:

– Imposibil. Du-te! Du-te! O să vin...

Oare tipul ăsta ghicise planul meu?! Am deschis gura să vorbesc deși în realitate, chiar dacă Xaquin nu m-ar fi întrerupt, mă vedeam într-o mare încurcătură pentru că nu aveam absolut nimic de spus. Dar Xaquin mă întrerupse:

– Nu știm cine ești. N-avem nevoie de tine aici. Te rog să ieși!

meu reușise. Sau, mai bine zis, eram mulțumit de prima parte a pornirii ce-o simțisem. Aveam mereu ochii deschiși și nu încetam nici o clipă s-o observ pe Bătrână și pe Xaquin. Știam că ceva grav, ceva formidabil se petrecea în acea căsuță. **Bătrâna** îmi aducea în fiecare dimineață puțină supă. Îi puteam vedea fața de aproape.

Într-o zi mi-am dat seama că nu mai părăsesc atât de bătrână ca în prima zi. Nu înțelegeam discuțiile dintre Xaquin și mama lui. În stadiul în care mă aflam, este clar că îmi era greu. Dar într-o zi am făcut un efort și-am auzit-o pe **Bătrână** care zicea:

– O, Xaquin... Pot să pun ață-n ac. Uite, văd să pun ață-n ac. Văd bine de tot.

– Nu-mi spune mie de-astea... Crezi că eu nu-mi dau seama cum stau lucrurile?! Crezi că eu sunt prost?! Nu.

Și Xaquin râse c-un râs amar. Mi-a părut rău. Dar nu mă întreba de ce, Lou. Îl găseam foarte slab și sprinten. Am observat că se mișca prin unica încăpere a căsuței (e mai bine să spunem lucrurilor pe numele lor, că dacă căsuței i se spune casă n-o să câștige nimic) cu o agilitate pe care nu i-o cunoșteam înainte.

Și a trecut timpul dar nu cum trebuia să treacă. Și eu de fiecare dată mai neștiutor. Eve-

timentele s-au precipitat, timpul s-a precipitat și el, într-o noapte. Cred că a fost o noapte. Dar câte nopți n-or fi dus către acea noapte?!... A ășărit soarele. Și, alunecând, o rază pătrunse printr-o gaură a acoperișului, și-mi bătu în ochi. M-am trezit, simțindu-mă vesel și plin de energie.

Mi-am rotit ochii prin încăpere. Înăuntru, în picioare, se afla o femeie. Aproape o fată. M-am ridicat; îmi crescuse părul și barba. Am întrebat-o pe fată:

– Și Xaquin?

Ea îmi răspune și eu am rămas ca trăznit.

– Nu s-a născut încă.

Am întrebat-o din nou:

– Și Bătrâna?

Se apropie de mine. Îmi vorbi de-aproape. Mă privi foarte de-aproape.

– Nu vezi că nu sunt bătrână? Sunt mai tânără ca tine... Sunt tânără...

Ceea ce era extraordinar era că eu nu mă schimbasesm. Eram ca înainte.

Ceea ce o să-ți povestesc mai departe știu că n-o să-ți placă, draga mea Lou. Dar tu știi cât de mult iubesc eu adevărul, pornirea mea aproape instinctuală de a căuta adevărul.

După o bună bucată de timp în care am trăit preună, Bătrâna îmi spuse ceva care aproape îmi păru ca o insultă:

– O să avem un copil.

Și imediat adăugă:

– O să-l avem pe Xaquin. Ei, ce zici?

Crezi că există răbdare pe lume ca să îndure una ca asta? Am fost neînduplecat. I-am spus Bătrânei că voi pleca din casă sau căsuță, că nu mai puteam suporta, că eu mă născusem ca să fiu liber.

Ea nici nu tresări.

– Știam eu. Știam eu bine asta. N-ai pic de milă. Nici mie nu mi-e milă. O să fiu din nou Bătrâna. O să fiu din nou bătrână. O să fiu din nou Bătrâna din totdeauna. O să vină altul să mi-l facă iarăși pe Xaquin.

Am plecat și am lăsat-o pe Bătrâna însărcinată. Acum ascultă: după ce știi ceea ce știi, poți fi sigură că Xaquin este copilul meu? Xaquin era într-adevăr fiul cuiva? Când am părăsit căsuța aceea (în nici un caz nu puteai s-o numești casă) m-am simțit neputincios, că și cum mi s-ar fi furat ceva.

Și atunci am întâlnit-o pe Ana. Dar asta este o altă poveste. Acum știi despre prima femeie din viața mea.

Ca să închei: de la fereastra mea se vede întreg estuarul. Este albastru. Spune-mi, cerul este și el albastru în Puech Merlhou? Te

îmbrățișez,

Ramon Fraiz.

Draga mea Lou.

Continui. Ieșind din atmosfera aceea bolnavă am întâlnit-o pe Ana.

În timpul scurs între ieșirea – fuga – mea din casa Bătrânei și întâlnirea mea cu Ana s-a întâmplat ceva. Mi-am găsit drumul. Tu știi: mi-am găsit vocația prin artă.

Într-o zi un prieten mi-a spus că mergea să facă o vizită doamnei Nores. M-a luat cu el în acea noapte. Toți mi-au cerut să le cânt ceva la pian. Am mângâiat clapele, cântând ceva ușor. Apoi, pasionat mâinile îmi cădeau pe clape puternic. În momentul acela mă simțeam înfiorător de singur. Cred că aceea a fost cea mai reușită și mai pasionată interpretare muzicală din cariera mea. Ce era mai bun din întreaga mea creație artistică, pierdută acolo între acea grămadă de lingușitori stupizi... Când începură să aplaude, niște aplauze fals entuziaste, am privit distrat pe fereastră. Strada era îngustă. În casa din față am văzut o figură cu niște ochi depărtați. În acei ochi am presimțit aceeași pasiune pe care o pusesem eu la pian. Erau ochi plini de singurătate. M-am simțit, draga mea, Lou, răsplătit.

M-am reîntors de multe ori în salonul doamnei Nores. Eu, muzician cu faimă, mă simțeam singur. De fiecare dată când mă așezam la pian, priveam pe fereastră: acolo erau ochii ei deasupra unor buze mobile.

Într-o zi am vrut să-mi sperii singurătatea și, în loc să intru în casa doamnei Nores, am intrat exact în casa aflată în beznă, din fața ei. Ușa era deschisă. Era totul în întuneric dar eu înaintam fără frică. Mirosea urât. Mi-a spus:

– De ce ai venit? și nimic mai mult.

Am pipăit locul unde era ușa. Acolo era cheia, acolo unde sunt toate cheile luminii. Am încercat să aprind lumina. Un mic abajur cu lumina roșie îmi dădu posibilitatea s-o văd. Avea buze foarte mobile. Stătea pe un scaun cu picioare scurte, având înfășurată în jurul mijlocului o cuvertură care-i acoperea picioarele. Am rămas nemișcat. Apoi, am înaintat încet, am apucat-o de bărbie, mi-am apropiat fața cu intenția s-o sărut. Ea m-a oprit cu mâna, încruntându-se. Și cu o mișcare rapidă dădu cuvertura la o parte. Oroarea îmi produse o transpirație rece din cap până-n călcâie.

Picioarele ei erau doar o grămadă de oase miciuțe, grupate în două și acoperite de o carne negricioasă, urât mirositoare. Nu puteam să-mi iau ochii de la acea monstruoasă. Eram ca facinat, cu ochii înțepenți la acele picioare – picioare –? Nu putea nimeni să mă sustragă miilor de considerații, argumente, contraargumente pe care vederea acelei putreziciuni mi le deșteptă. Acele ceasornicului s-au mișcat, nici nu știu cât timp s-au mișcat. Ea s-a acoperit din nou și-am observat că era o cuvertură scoțiană. M-am sprijinit de tocul ușii, am închis ochii și m-a trecut o nouă transpirație rece. Și ea:

– De ce ai venit? – și nimic mai mult.

Dacă asta s-ar fi întâmplat înainte, mai mergea. Dar după, după ce eu mi-am găsit drumul – știi, vocația mea artistică – , după ce eu mă știam dotat cu sensibilitate, asta era semn al unui lucru teribil. Am ieșit din acea casă și am intrat peste drum, în casa doamnei Nores, unde toată lumea mă aștepta. Trebuie că nu aveam o înfățișare prea plăcută când am intrat în salon, cu privirea aceea rătăcită.

M-am așezat la pian – și ca să mă mai înseninez – am încercat câteva compoziții originale. M-am aprofundat încet-încet în marea lăptoasă, fără ieșire a negurei mele. Nu puteam să-mi șterg din minte picioarele schiloade, buzele mobile, ochii rotunzi. Dacă eu aș fi fost ca înainte, n-ar fi existat nici o îndoială: aș fi iubit-o. Dar eu îmi găsise drumul – tu știi – eram un om de spirit, cult. Sunt sigur, draga mea Lou, că dacă ai fi fost în acea noapte, în salonul doamnei Nores, mi-ai fi spus: „Tot ce există în tine, complicat și pe dos s-a zămislit în aceea muzică improvizată“. Nu se luptau în mine gândurile – tu știi cum este iraționalismul meu – ci luptau emoțiile stupide. Acela adunătură de proști aplaudă la final. Elogiară întrepătrunderea mea cu Shostakovich. N-am vrut să le spun că autorul acelor improvizatii eram eu.

Am probat apoi că doamna Nores avea rachiul de ienupăr pe cinste. Am probat din plin.

Draga mea Lou, când am intrat în casa Anei aveam câteva grade de febră peste normal. Chiar peste drum, în salonul doamnei Nores, toți stăteau în așteptarea mea. În casa Anei mirosea urât ca de obicei. Nu am aprins lumina. Prin ferestre pătrundea lumina slabă și rece a nopții. Era acolo cu ochii depărtați și ațintiți spre mine. S-a uitat la mâna mea, la revolverul pe care-l strângeam în palmă. Și curios, nu am apăsat pe trăgaci. Am lovit-o cu patul armei: Una, două, trei lovituri puternice în cap. Nu și-a pierdut, cunoștința. Am îngenuchiat și am strâns-o la piept. Sângele mi se scurgea printre mâini. I-am sărutat rănilor de pe cap una câte una. Surâdea cu buzele ei mobile și pline. Vedeam cum firul de viață fugea repede din ea; deschise ușor gura să vorbească dar nu vorbi.

Am fugit ca un nebun. Lungă și cumplită a fost fuga. Și spălarea pe mâini. Și acel bocet pe străzi, alergând ca un câine hăituit până dimineață, în zori.

Acum știi totul, Lou.

Tu ai putea fi sigură că Ana a existat vreodată? De asta depinde ca eu să fiu sau nu asasin.

Pe de altă parte nu uita să ții cont de întreaga mea sinceritate când ți-am povestit totul.

Ele sunt deci cele două femei care au existat înaintea ta în viața mea. Acum știi ceva mai bine cine sunt eu.

De aici, din Vigo către Puech Merlhou pleacă această sumbră scrisoare cu întregă iubirea mea.

Te îmbrățișez,

Ramon Fraiz

Prezentarea și traducerea
Mariana Ploae-Hanganu

Număr ilustrat cu lucrări de Florin Stoiciu și Romeo Libaris

675 DE ANI DE LA MOARTEA LUI DANTE

de GEO VASILE

● Cea mai recentă traducere în românește a Divinei aparține, în premieră absolută, cărțurului italian Giuseppe Cifarelli (1890-1958).

S-au împlinit în această toamnă 675 de ani de la moartea în exil, la Ravenna, a nemântuitului florentin, cel mai mare poet al neolatinității, cum îl califică profesorul Al. Balaci. Dante Alighieri se stingea la 56 de ani, după ce își dusese la bun sfârșit cruciada sa pe cont propriu, declanșată la anul 1300 sub forma scrierii unei capodopere: *Divina Commedia*. Coborâse printre umbrele infernului spre a le interpela și asculta; la fel făcuse urcând muntele de la antipodi al Purgatoriului, de pe care va zbura spre al nouălea Cer al Paradisului încoronat de Empireu, spre a contempla chipul Divinității. Este prima și cea mai sfidătoare călătorie subterană, dar și ascensională – siderală din istoria spiritului omenesc, și totodată cea mai desăvârșită aventură poetică a unui spirit prerenașcentist, prin care Italia se poate legitima în fața eternității. O adevărată gaură neagră a genialității, a cărei putere de imaginație, viziune și profetie este comparabilă doar cu cea întrupată, trei veacuri mai târziu, de Shakespeare. Cea mai veche ediție din *Divina Commedia* datează din 1472, tipărită la Foligno, după copiele manuscrisului vreo douăzeci de ani după ce a fost găsit încă vreo semnalare.

Cele trei cantici, ce investighează cele trei regiuni ultraterestre ale religiei catolice, cuprind fiecare câte treizeci și trei de cânturi. Cele 99 de cânturi sunt prefațate de un cânt introductiv, 100 fiind pătratul numărului perfect, zece. Infernul este împărțit în 10 zone (câmpia întunecată, plus nouă cercuri de ispășire); Purgatoriul conține și el 10 părți (țărâmul mării, coasta muntelui, șapte brâne, paradisul pământesc); Paradisul se întinde de-a lungul a 9 ceruri mobile și Empireul, neclintita locuință divină. Cele 14.233 de versuri ale Divinei sunt distribuite simetric în cuprinsul celor trei cantici. Pe o aceeași osie verticală se află Empireul dumnezeirii și apele înghețate ale fluviului infernal Cocit, prezidat de Luciferul răzvrătirii, înfipt în centrul pământului ptolemaic. În fine, vom aminti că toate cele trei cantici se termină cu cuvântul *stelle*. Patru nivele de lectură impun simbolistica dantescă: literal, moral, alegoric și anagogic. Mimând poezia didactico-alegorică a vremii, Dante pare să relateze o călătorie antumă în care poetul va fi călăuzit în Infern și Purgatoriu de Virgiliu (întruchipare a rațiunii umane) și de Beatrice (întruchipare a rațiunii divine) în Paradis. Alegoric vorbind, călătoria este una spirituală, a poetului credincios dornic de pocăință și mântuire.

În plan moral, *Divina* dă de veste celor aflați pe calea păcatelor să se întoarcă printr-o adâncă meditație spirituală la cele dumnezeiești. Șurșăntășul dorit de Dante ar fi revenirea umanității medievale la preceptele temporale ale imperiului și la cele spirituale ale Bisericii.

* * *

De toate acestea ne-am dat seama citind și cea mai recentă versiune românească a *Divinei**, de care aflăm cu o întârziere de, vai, trei ani, impresionant și prețios op fiind tipărit în 1993 prin osârdia Ed. Europa din Craiova, fondată și dirijată de poetul și eseistul Ion Deaconescu. Despre autorul traducerii aflăm câte ceva (dar prea puțin!) din autorizatul cuvânt înainte al lui Al. Ciorănescu. Giuseppe Cifarelli s-a stabilit în România prin anii '20, ca funcționar al unei bănci italiene la București.

A colaborat la revista lui Arghezi, „Cugetul omănesc”, cu traduceri din poezia lui Leopardi și

Carducci, ce vor fi publicate ulterior în volum. Este probabil ca îndrăgostitul de poezia și limba română să fi rămas în România până la moarte (1958), fiica și moștenitoarea manuscriselor, dar și a pasiunii paterne. Letizia Cifarelli, locuind în prezent în Germania. Manuscrisul versiunii *Divinei* a fost o mare surpriză pentru însuși Al. Ciorănescu: „limba autorului e deschisă și libertatea cu care o întrebuințează se apropie de virtuozitate”. Un om care nu s-a manifestat decât ca divulgator al poeziei proprii culturii se angajează, în cel mai desăvârșit anonim, la un imens, dezarmant travaliu: tălmăcirea într-o limbă învățată a unei capodopere poetice mai mult citate decât citite, oricum o lectură la fel de dificilă atât pentru cititorul italian, cât și pentru cel român. Doar o ireversibilă, unică pasiune, sinonimă cu jertfa, poate genera acest pariu asumat și câștigat de Cifarelli, această luptă corp la corp cu cea mai proteică fantezie lingvistică și poetică a Italiei. Dar vai, aproape neomenească aventură filologică și prozodică a cărțurului românist avea toate șansele să rămână o performanță gratuită și anonimă, dacă fiica sa n-ar fi încredințat manuscrisul pe cele mai bune mâini: Titus Părvulescu, eminent italianist și dantolog de recunoaștere europeană. Nelăsându-se copleșit de „Ciorna monumentală” în creion, Titus Părvulescu a restabilit textul lui Cifarelli, primenindu-l și rezolvând totodată unele îndoieli ale traducătorului. Totul, cu mult tact, înaintând prin opțiuni solomonice, ca și cum ar fi restaurat un palimpsest, cu iubirea de frumos și adevăr a editorului expert în dantologie. Dublat de o virtute microchirurgicală, confirmând, pentru a căta oară că „ogni cosa su Dante è sudante”. Împărtășim părerea lui Al. Ciorănescu că această ofertă postumă a lui Cifarelli este altceva, atât față de edițiile Gane, Coșbuc, Al. Marcu, cât și față de celelalte două mai recente (Eta Boeriu și George Pruteanu). Fidelitatea aproape maniacală față de rima înlănțuită a terținelor, așadar respectarea exteriorității operei, nu afectează probitatea față de poezia divinului florentin, față de imaginarul comparațiilor și metaforelor dantești. Uriaș ni se pare efortul lui Cifarelli, răsplătit de rezultatele performante, de a investiga, selecta și omogeniza cele mai felurite straturi ale limbii române, de la Antim Ivireanul până la „psalmiștii” poeziei interbelice. Este vorba de o re-creație a fiecărui vers dantesc, cu grija celui ce-ar fi tălmăcit o Evanghelie, textul românesc excelând prin fluentă, vervă și fantezie. Versiunea românească oferită de traducătorul italian este poate chiar mai accesibilă, mai limpede decât textul original pentru cititorul italoфон. Dovadă că notele de subsol, ce nu pot lipsi din nici o ediție, sunt trimise de Titus Părvulescu la sfârșitul cărții, ele constituindu-se într-o lectură aproape separată. Dar alte virtuți ale traducerii vor apărea de la sine în cursul comentariului nostru, ce nu poate înainta fără sprijinul exemplelor. Astfel foarte sugestivă este traducerea celebrului cântec de iubire și jale susținut de Francesca da Rimini (Inf. XIII); în episodul sinucigașului Pier della Vigna se păstrează chiar jocul fonetic din original: «Atunci întins-am mâna cam cu frică,/ dintr-un spin mare un rămuțel, a frânge,/ dar trunchiul lui strigă: „De ce adică,/ mă smulgi?” Și-apoi, negrindu-se de sânge,/ grăi din nou: „Și pentru ce mă sterpi?/ ci mila pieptul nicidecum ți-l strânge?”/ Oameni am fost și-acum suntem spini sterpi:/ cădea-s-ar mână s-ai mai grijulie,/ chiar de-am fi fost doar suflete de șerpi». – «Allor porsì fà mano un poco avante,/ e colsi un ramichel da un gran pruno:/ e il tronco suo gridò: „Perchè mi scerpi?/ Non hai tu spirito di pietate alcuno?/ Uomini fummo, ed or sem fatti sterpi:/ ben dovrebber esser la

tua man più pia,/ se state fossim anime di serpi».

Adesea sunt păstrate latinisme benigne atât pentru limba română cât și pentru italiană, gen silvestru, matutin, clostru, sorbi. Vastisimă este galeria personajelor din „Divina Comedie”. Și pe măsura acesteia evoluția poetică a protagonistului-regizor-

narator. Traducătorul a trebuit să facă față unui nesfârșit repertoriu lingvistic, dezvoltat în zeci de registre, de la grozăvia apocaliptică la noile sentimente pentru veacul de mijloc – ale melancoliei, naturii – și până la suavitatea iubirii spirituale, gen dulce stil nuovo. O nesfârșită balansare biunivocă între lumesc și ceresc, între concret și abstract, între retorică și poetică se constituie la Dante într-un univers ce nu poate stăpâni decât inspirat de „substanța cea în trei Ființe una”. În această poziție a trebuit să se transpună Cifarelli ce traduce astfel misterioasa dramă a Piei dei Tolomei: „adu-ți de mine-aminte că sunt Pia!/ Mă făcu Siena; mă strică Maremma;/ o știe cel ce-mi puse cununia/ și-n deget el îmi puse-atuncea gemă”(Purg. VI). Cu statuară solemnitate Virgiliu își ia adio de la Dante, ce urmează să fie preluat de Beatrice: „Foc vremelnic și etern/ văzut-ai fiule,/ te afli-n parte/ trecând de care eu nu mai discern./ Te-am dus aici cu dibăcie și-arte;/ de-acum plăcerea ta ia-ți-o drept duce;/ denguste căi și-abrupte ești departe”. (Purg. XXVII) Cântecul Beatricei din Paradis V slăvește cu recunoștință imnică cel mai de preț dar făcut de Dumnezeu oamenilor: „a vouinței libertate”. Tot în folosul iubitelui său poet, Beatrice „dictează” un veritabil îndreptar creștin: „Creștini, mai greu ai voștri pași mișcați-i/ nu fiți ca pana dusă de curent,/ și nu vă credeți de-ape oricari spălații./ Aveți Noul și Vechiul Testament,/ vă duce al Bisericii păstor,/ și vi-i de mântuire suficient/ Când lăcomia rea vă dă alt zor,/ fiți oar zdraveni, nu smintiți,/ ca să nu fiți de ras jidovilor!” (Paradis V). Cel ce a iubit Florența ca nimeni sub soare, nu pregetă să o înfiereze definitiv în Paradis IX, vituperându-i pornirea de a se închina „mărșavei flori”, adică florinului de aur, monedei ce avea pe efigie floarea de crin. În contra papilor și prelaților simoniaci, Dante avansează profetica sa speranță: „Dar Vaticanul și-alte locuri sfinte/ în Roma, fost-a odată cimitire/ miliției lui Petru prim părinte,/ curând avea-vor de-adulter izbăvire”. Magnifică este metafora exilului care în italiană sună astfel: „Tu proveraì si come sa di sale/ il pane altrui, e com' è duro calle/ lo scendere e' l' salir ou l'altrui scale”. Cifarelli dă o soluție de maximă probitate: „Tu vei cerca cât e de mult amară/ străina pâine; și ce grea e calea/ când urci și când cobori la altul scara”. (Paradisul XVII) O gravă greșală de tipar face din *lavră* (mănăstire) *larvă* (pag. 300). Poetul care n-a pregetat să zugrăvească maxima abstracțiune numită misterul sf. Treimi („trei roate-n trei culori și o contenență;/ și una, curcubeu din curcubeu,/ se răsfrânge din alta, a treia foc/ părănd din ambele-a sufla mereu...”) induce prin a sa *Divina Commedia* cea mai cuprinzătoare partitură de figuri și axiome poetico-muzicale ce lipesc până și inextricabilei noțiuni teologice-filosofice. Autorul versiunii românești săvârșește el însuși un miracol și un tur de forță, reușind să se înscrie la altitudinea ireproșabilă a poetului ajuns la noua-nfățișare din Paradis: „dar averile și darurile mele/ duse erau, ca roata-ntr-o unire,/ de Amor ce mișcă Soare și-alte stele.”

*) Dante Alighieri. *Divina Comedie*. Craiova, Ed. Europa, 1993. Cuvânt înainte de Al. Ciorănescu. Ingrijire de ediție, note și comentarii de Titus Părvulescu. Coperta și ilustrațiile de Marcel Chimoagă. Redactor: Ondine Cristina Dăscălița

ACĂ NU VREI SĂ FII MINTIT

de ION CREȚU

„În compania lui Sartre, Camuș și Saint-Exupery, Malraux este una dintre figurile teonului nostru național. Sartre s-a înșelat în privința comunismului, Camus a venit moralist și Saint-Exupery a fost canonizat. Rămâne Malraux.” Laurent

Săptămânile trecute, urmărind un show pe TV 5, mă văd invitat, într-un spot publicitar, să nu pierd ciclul de luni pus sub titlul „Călătorii cu Malraux.” Vizitând, recent, *Le Monde des Livres*, creația mi cade pe o cronică plastică, „Malraux și Gisele Freund”, dedicată unei expoziții al cărei personaj principal era exact Malraux. Gisele Freund l-a întâlnit pe Malraux în 1935 prin intermediul unor prieteni comuni, c, „el având o reputație controversată, - hoț de artă, anticolonialist, revoluționar și laureat al Premiului Goncourt-, ea, studentă germană, refugiată din fața nazismului. El îi cere portret pentru o reeditare a romanului *La condition humaine*. Ea îi cere să urce pe terasă și să-i spună: « Credeți că fotografia este o artă? » Malraux răspunde: « Poate fi, dacă exprimă ceva ce n-a fost exprimat încă de nimeni. » Ea îl surprinde cu un zâmbet în vânt, ușor flou, cu țigara în colțul gurii, și se uită într-un impermeabil. Este primul lui portret, unul dintre cele mai faimoase.”

Căutând o carte pentru recenzare, atenția îmi este atrasă de un tom intitulat (exact, din nou) *Malraux: Antibiographie* de Laurent Lemire (Paris, Lattes, 1995). Se poate un titlu mai potrivit pentru o biografie a lui Malraux decât... Antibiografie? De pe coperta volumului, te atrage o figură meditativă, severă a scriitorului, capul ușor plecat spre stânga. Ros de o vârstă înaintată, caut imediat să văd cine este autorul biografiei, nimeni altul decât... (din nou punct de vedere!) Gisele Freund. Să fie, oare, o simplă coincidență toate aceste atât de frecvente întâlniri de drumuri? La 23 noiembrie, ziua nașterii naționale avea să-mi lămurească misterul: s-au împlinit 20 de ani de la moartea lui Malraux! (Cu acest prilej, alături de alte sărbători comemorative, rămășițele lui Malraux au fost depuse în Panteon, acolo unde au fost înmormântate cele mai mari glorii ale Franței. La înmormântare a asistat și președintele Jacques Chirac.)

Laurent Lemire este ziarist. El a mai scris, în 1990, la editura Balland, un volum biografic, *L'Homme de l'ombre: Georges Bernier (1911-1983)*, bine primit de critică. Știu de unde vine interesul lui Lemire pentru Malraux, este vorba de o curiozitate pur literară, fascinația resimțită în fața unui personaj cu o mulțime de multe fațete, fiecare dintre ele amplificată într-o manieră spectaculoasă, cert că *Antibiografia* oferă toate atribuțiile unei cărți cu solide pretenții științifice, mai degrabă decât ale unei rememorări în tușe romanțioase de Andre Maurois. Textul propriu-zis al *Antibiografiei* este urmat de o amplă cronologie și de o rememorează principalele jaloane biografice ale lui Malraux, o biografie la zi a activităților lui Malraux și a lucrărilor consultate, pe care le-au avut pe Malraux în centrul atenției, revistele - *La Revue des lettres modernes* are, din 1972, o serie Andre Malraux și operele închinată acestuia. Fiecare dintre cele douăzeci de capitole ale lucrării este susținut de numeroase note bibliografice. În sfârșit, să menționez bogatul indice de nume citate, unde,

alături de Lenin, Trotsky, Buharin și Mao, figurează, Alain, Balzac, Barrès, Baudelaire dar și Brâncuși și Tzara, iar alături de Hitler și De Gaulle figurează Brasillac, Drieu la Rochelle etc.

Lemire a pus *Antibiografia* sub semnul unui citat memorabil aparținând lui B. Travençolo (personaj mexican controversat, „protejat” de o mulțime de pseudonime, și scriitor pe care puține dicționare își mai dau osteneala să-l rețină): „Minciuna este singura apărare a omului civilizat. Dacă nu vrei să fii mințit nu pune întrebări. Biografia unui creator nu are nici o importanță. Dacă autorul nu poate fi identificat prin opera sa, înseamnă că aceasta, ca și el însuși, nu valorează nimic.” Motto-ul, cum spuneam, memorabil, se pretează la o analiză cu învălmășite dintre cele mai utile pentru oricine se apleacă asupra vieții unui autor. Să reținem, pentru moment, că orice încercare biografică înseamnă lansarea unei întrebări (esențiale) despre subiectul cercetat, întreprindere deosebit de delicată, deoarece ea riscă, fatalmente, să dea într-o minciună. O variantă modernă, s-ar zice, mai cinică, a mitului Pandorei. *Non destate il cane che dorme*, spun italienii, vizând consecințe identice.

Antibiografia se deschide printr-o „Introducere”, care debutează cu o frază provocatoare. De altfel, stilul lui Lemire este, în general, incitant: biograful are verbul sprintar, incisiv și captivant al gazetarului și inteligența cultivată a literatului. „Andre Malraux face parte dintre acele glorii franceze la care lumea se referă fără să știe prea bine de ce”, scrie Lemire. „Nu există

lună, săptămână în care să nu se audă pronunțându-se numele său.” Dar, precizează Lemire, definind paradoxul care guvernează posteritatea lui Malraux, „încet, încet, romancierul genial, poetul nebun al civilizațiilor și tribunul artelor din toate timpurile a dispărut în folosul combatantului din războiul din Spania și al ministrului lui De Gaulle... Intelectuali de astăzi caută în formulele de ieri apeluri la libertate care nu vor fi urmate de acte. Ce contează. De-acum înainte, importante sunt vorbele. Or Malraux a fost un om al faptei. „În ciuda unei masive mediatizări a numelui lui Malraux, notează Lemire, opera sa nu mai este citită în afara programei școlare. Cărțile sale abia se mai găsesc în librării, inițiativa editurii Gallimard de a lansa un CD-rom cu muzeul imaginar ținând mai degrabă de moda cyber. Fraza atât de des citată, și atribuită, apocrif, lui Malraux, potrivit căreia secolul XXI va fi religios sau nu va fi, are o istorie distorsionată, după cum deducția că arta ar fi de esență religioasă nu are nici ea un temei real. „Nu consider nicidecum arta ca fiind o religie și nu cred că ar putea înlocui religia”, scria Malraux părintelui Dom Angelico Surchamp. *Qu'importe!* Ce contează, istoria reține ce-i convine! Moștenirea nu se transmite, se cucerește, scria Malraux înainte de război, anticipând parcă neînțeleșurile din care va fi țesută peste ani biografia sa. „Actor dintre cei mai mari ai secolului nostru, Malraux a greșit uneori în fața istoriei, dar a avut totdeauna dreptate față de sine.” Iată o definiție pe cât de concisă pe atât de conformă cu natura autorului **Antimemoriilor**.

Lemire deapănă firul evenimentelor prin care a trecut Malraux, nu puține la număr, care l-au marcat și pe care el a pus amprenta propriei personalități, cu răbdarea unui cronicar, dar și cu metoda unui istoric. Povestea, fiindcă orice biografie este și o poveste, începe la 3 noiembrie 1901, „anul în care doi biologi, unul japonez și unul american, reușesc sinteza adrenalinei. Ironică coincidență pentru acest mare nervos dopat în permanență.” La fel de important este anul nașterii mitului Malraux, 6 septembrie 1924. Expediția lui în Cambodgia este un eșec. Autoritățile coloniale îl trimit în judecată și-l condamnă la trei ani de închisoare pentru vandalism. Clarea, soția lui, pune în mișcare toate pârghiile relațiilor și obține o scrisoare de sprijin care apare în *Nouvelle Littéraires*. Textul pune în evidență talentul promițător al unui tânăr care nu publicase mai nimic și este semnat de Edmond Jaloux, André Gide, François Mauriac, Pierre Mac Orlan, Jean Paulhan, André Maurois, Jacques Riviere, Charles Du Bos, Philippe Soupault, Pascal Pia, André Breton, Marcel Arland etc. Din acest moment până la moartea sa, la 23 noiembrie 1976, Malraux străbate o spectaculoasă „cale regală”, secondat cu toată înțelegerea și simpatia de Laurent Lemire.

Sarcina oricărui biograf al lui Malraux este în același timp simplă și extrem de complicată. Simplă fiindcă Malraux a lăsat nenumărate urme pe unde a trecut - vezi tomurile de memorii, fără să punem la socoteală mulțimea de studii biografice dedicate lui, pe ambele maluri ale Atlanticului; complicată, fiindcă în aceste condiții nu este deloc ușor să aduci elemente noi, semnificative. În ce măsură Lemire a reușit să scrie o biografie nouă sau doar să ne-o reamintească pe cea veche, deja cunoscută, pe cale să se osifice în câteva scheme ușor de memorat, este treaba specialiștilor. Ca simplă lectură, însă *Malraux: Antibiografie* oferă toate satisfacțiile genului.

Mulțumim și pe această cale Agenției literare Simona Kessler pentru bunăvoința cu care sprijină această rubrică, prin titlurile pe care ni le oferă spre recenzare.

1) „Ingeniosul bine temperat“, alias Mircea Horia Simionescu, vorbind în emisiunea Danielei Zeca. Se află în fața ecranului și Letiția Guran.

2) „Maria și marea“ (1974) a însemnat un mare succes pentru Radu Tudoran.

3) Viorel Grecu, fost reporter, acum diplomat, îl lua des la întrebări pe prozatorul Ștefan Bănuțescu.

4) Se află la o șuetă, cum numai la scriitori poate avea loc, Geo Bogza, Constantin Chiriță, D.R. Popescu, Constantin Țoiu și alții

În acest moment revista noastră se difuzează la toate chioșcurile RODIPET din țară. În București, poate fi procurată de la următoarele puncte: librăriile Humanitas, librăria Sadoveanu, librăria Cartea Românească, Sala Radio, Piața Romană, Pasajul Universității și Muzeul Literaturii Române. Totuși, cel mai sigur mod de a intra în posesia ei este abonamentul. Regretăm că în unele localități factorii poștali se prefac că nu știu în ce catalog ne aflăm. Ca toate revistele, suntem în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

